ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΑΤΗΣΙΩΝ 8, ΤΗΛ. 30:461 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1938

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

ΠΑΡΙΣΙΝΑ ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑΤΑ

ΠΑΡΙΣΙ, Νοέμβρης 1938.

Ἂν σοῦ τύχει μὲ τὴ βολὴ τῆς θείας Πρόνοιας, νὰ μὴν εἶσαι νεοέλληνας κριτικός, τουτέστι ἡ πιὸ ἀναλφάβητη μορφὴ τοῦ πανελλήνιου φθόνου καὶ τοῦ παμβαλκάνιου ἐπαρχιωτισμοῦ, θ' ἀφήσεις τὴν ψυχή σου νὰ εὐφραίνεται μὲ τὴν πρόοδο καὶ μὲ τὴν ξαφνικὴ ἄνοδο ἑνὸς συγγραφέα, ποὺ εἶχες ἀμφιβολίες γιὰ τὸ ταλέντο του. Ἔτσι, μιὰ καὶ κατὰ θεία συγκυρία δὲν ἔχω τὰ χαρίσματα τοῦ κριτικοῦ, νιώθω τὸ νοῦ μου νὰ γιομίζει χαρὰ ἐμπρὸς στὸ καινούργιο ἔργο τοῦ Σαλακροῦ «Ἡ Γῆς εἶναι Στρογγυλή», ποὺ δὲν τὸ προοιωνίζαν τὰ προηγούμενα ἔργα του, ἔργα εὐκολίας, καὶ ἰδιαίτερα τὸ τελευταῖο του «Ἕνας Ἄντρας σὰν τοὺς ἄλλους», ἔργο ξενοπούλειου λύχνου, καὶ ποὺ τόχαμε τότε ἀναλύσει — στὸ πρῶτο ξεκίνημα τῶν «Ν. Γρ.» — μὲ ἀρκετὴ δυσφορία.

Τὸ ἐπιφανειακὸ πνεῦμα, ἡ ἔλλειψη σύνθεσης, ἡ ὑποταγὴ στὴ μόδα, ἡ φιλολογικὴ ἐπιπολαιότητα, ἡ λαχτάρα νὰ καταπλήξει τοὺς ἀστούς, εἶναι πάντα γνωρίσματα τοῦ ταλέντου τοῦ Σαλακροῦ. Ὡστόσο, αὐτὴν τὴ φορὰ διαπιστώνουμε πώς τἄχει καταλάβει κι ὁ ἴδιος καὶ πώς εἶναι μεγάλη ἡ προσπάθειά του νὰ τὰ πνίξει. Ὅσο εἶναι δυνατό. Κ' εἶναι συχνὰ δυνατό, ὅταν ὁ συγγραφέας διαθέτει τὴ σκληρὴ ματιὰ τῆς αὐτοκριτικῆς.

Γιὰ τοῦτο, στὸ σημερινό του ἔργο, συγκινήθηκα πρῶτ' ἀπ' ὅλα μὲ τὶς τιμωρίες ποὺ ἐπέβαλε στὸν ἑαυτό του καὶ ποὺ δείχνουν πώς ξαίρει νὰ τραβᾶ σὲ πλατύτερους δρόμους. Πώς τὸ ταλέντο του ἔχει τόσο πλοῦτος, καὶ τέτοιους ἀπρόοπτους προσανατολισμούς, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ δοκιμάσει καὶ τὴν ἐλαστικότητα τῆς πειθαρχίας. Τὴ δοκιμάζει κι ἐπιτυχαίνει. Θαυμάζοντάς τὴν ἱκανότητά του αὐτήν, ποὺ προδίνει σίγουρες καλλιτεχνικὲς ἐφεδρεῖες, θαυμάζω ἀκόμη περισσότερο τὴ φετεινή του ἐπιτυχία, καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὴν ἴδια πηγή — τὴν πηγὴ τῆς ἐργατικότητας, τῆς πολιτισμένης αὐτοκυριαρχίας καὶ τοῦ νευρώδικου ταλέντου.

Ἐνῶ στὸν Τόπο μας τρομάζει κι ἀγαναχτᾶ ἡ καρδιά σου νὰ βλέπει λαμπρὰ ταλέντα (ἀμέτρητες φορὲς δυνατώτερα ἀπὸ τῶν κατὰ τόπους Σαλακοούδων, κι ἄς τὸ ἀρνοῦνται οἱ θανάσιμοι μισέλληνες τῆς ἐγγώριας κριτικῆς μας) νὰ τὰ βλέπει ν' ἀδρανοῦν, νὰ πισωπατοῦν καὶ νὰ κατηφορίζουν μοιραῖα, χαίρεται ἐδῶ ἡ καρδιά σου νὰ διαπιστώνει πώς εἶναι ἐπίσης μοιραῖο νὰ βρίσκουνται μονομιᾶς στὴν κορφὴ τοῦ ἀνήφορου συγγραφεῖς ποὺ μοιάζαν παραστρατημένοι. Κάθε χώρα ἔχει ἔτσι τὴ μοῖρα της. Συχνὰ φταῖνε οἱ συγγραφεῖς κ' οἱ καλλιτέχνες. Μὰ πάντα, ὁπωσδήποτε κι ἄν τὴν ἐξετάσεις τὴν κατάσταση, φταίει πάντα ἡ ἴδια ἡ χώρα γιὰ τοὺς ξεπεσμούς. Καὶ πάντα σ' αὐτὴν ἀνήκει ἡ τιμὴ γιὰ τὶς ἀνόδους καὶ τὶς ἐπιτυχίες. Κάθε χώρα εἶναι ὑπεύθυνη γιὰ τοὺς πολὶ μεγάλους ἀνθρώπους της. Καὶ γιὰ τοὺς πολὶ μικρούς της ἀνθρώπους. Καὶ γιὰ τοὺς πολὶ μέτριους.

Ἂν ὁ Σαλακροῦ βρισκότανε σ' ἄλλη γνωστότερή μας χώρα, θὰ εἶταν σήμερα Δελαπατρίδης ἢ Μιχαλορόδειος «ἀνάστερος πόντος» χολῆς. Ἡ πιστολιὰ τοῦ Καρυωτάκη. Ἀντὶ νὰ συναντήσει τὸ Ντουλλὲν καὶ τὸ Ἀτελιέ του, θ' ἀναγκαζότανε νὰ περιστρέφεται, ὥς τὴν ὕστατη φθορά, Δερβίσης ἀνέλπιδος, σὲ καλαμπούρειους θιάσους, σὲ ἐντριγκες ἀνθρωποφαγικές, σὲ τσελιγγάτα καλλιτεχνικῆς μασονίας καὶ σὲ ὁδοστρωτῆρες κουτσαμάρας καὶ πρωτοποριακῆς ἀμάθειας.

Ἔγραφα, πρὶν ἀπὸ δέκα περίπου χρόνια, πώς εἶναι δύσκολο νὰ ἐπιτύχεις στὸ Παρίσι. Πώς εἶναι δυσκολώτερο νὰ ἐπιτύχεις στὴν Ἀθήνα.

Τὸ ξαναγράφω σήμερα. Θὰ τὸ ξαναγράψω καὶ μετὰ δέκα χρόνια. Ἔχει κ' ἡ πεῖρα μας τὶς δεκαετηρίδες της ποὺ, ὅσο κι' ἄν εἶναι μαῦρες, δὲ μᾶς ἐμποδίζουνε ν' ἀπολαύσουμε τὶς ξένες χαρές. Νὰ πάρουμε ἀπ' αὐτὲς κάποιο θάρρος καὶ τὴ σωτήρια καθοδήγηση τῆς αἰσιοδοξίας.

⁂

Εἶναι μιὰ ὁλόκληρη ἑσπερίδα σκηνικῆς βέρβας τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Σαλακροῦ, ὅσο κι ἄν ἔχει θέμα του τὴ σκοτεινὴ ἱστορία τοῦ Σαβοναρόλα ποὺ, καθὼς ξαίρετε, τἄβαλε μὲ τοὺς Μεδίκους καὶ μὲ τοὺς Βοργιάδες, στάθηκε χρόνια πέντε τύραννος τῆς Φλωρεντίας, ξολοθρεύοντας κάθε ὀμορφιὰ τῆς Ἀναγέννησης, καίοντας τοὺς πίνακες τῶν μεγάλων ζωγράφων τοῦ τότε καιροῦ, ἀκόμη καὶ τοῦ Μποτιτσέλη, καὶ ποὺ στὸ τέλος, κυνηγημένος σὰν κοινὸς ἐγκληματίας, δειλὸς καὶ ρεζίλης, πέθανε ψητὸς πάνω στὴ φωτιά. Τὸ ἄγριο αὐτὸ δρᾶμα παίρνει, χάρη στὴ θεατρικὴ δύναμη τοῦ Σαλακροῦ, προεκτάσεις ζωντανείας ποὺ κατενθουσιάζουν τὸ παρισινὸ ἀκροατήριο. Ἕνας εὔθυμος

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 2)

ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 12

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ

ΑΛΕΞΑΝΤΡΟ ΔΕΛΜΟΥΖΟ

«Ἡ Γῆς εἶναι στρογγυλή» τοῦ Σαλακροῦ, στὸ θέατρο τοῦ «Ἀτελιέ». Μιὰ σκηνὴ τῆς Α' πράξης ποὺ μᾶς δείχνει τὶς χαρούμενες μέρες τῆς Φλωρεντίας.

ΕΛΛΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΜΕΣΑ ΣΤ' ΟΝΕΙΡΟ

Τί σημασία ἔχει, πὼς δὲν τὸ κατάλαβε κανείς. Ἡ ἴδια μιὰ φορὰ τὸ κατάλαβε, πὼς περνοῦσε μιὰ βαριὰν ἀρρώστια. Μπορεῖ μάλιστα γιὰ ἀπόδειξη νὰ σᾶς φέρει καὶ μάρτυρα ἕνα γνωστό της, νὰ σᾶς τὸ πιστοποιήσει καὶ κεῖνος πὼς ἀπὸ τὴν πρώτη, τὴν καταπρώτη στιγμὴ τὴν ἤξερε τὴν ἀρρώστια της. Ἤτανε μεσημέρι καὶ γύριζε ἀπὸ τὴ δουλειά της φορτωμένη τετράδια, ποὺ τονε συνάντησε ἀκριβῶς ἀπέξω ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο ἀπέναντι στὸ Δημαρχεῖο.

—Σέ χάσαμε! τῆς εἶπε. Τί γίνηκες;

—Ναί... ἀλήθεια... Χάθηκα...

Κ' ὕστερα δείχνοντάς της τὰ τετράδια:

—Ἀλλὰ ξέχασα πὼς ἄρχισε πάλι ἡ δουλειά σας. Φρίκη! κι' ὅλα αὐτὰ γιὰ διόρθωση! καὶ πῆρε καὶ ξεφύλλισε δυὸ-τρία. Μὰ τὸ καθένα θὰ σοῦ τρώει εἴκοσι λεπτά...

—Τὰ τρώει... Τί σημασία ἔχει... δὲ μοῦ φταῖνε τὰ παιδιά, οὔτε τὰ τετράδιά τους, ποὺ χάθηκα. Εἶνε ποὺ εἶμαι ἄρρωστη.

—Ἄρρωστη; Τί ἔχετε; Δέν σᾶς φαίνεται.

—Περνάω κάποιαν ἀρρώστια τῆς ψυχῆς...

Ἤτανε τῆς ψυχῆς, γι' αὐτὸ δὲν τὴν μάντεψε κανένας. Οἱ γύρω, καὶ οἱ γιατροί, γυρεύουνε συμπτώματα, θένε νὰ δοῦνε· ν' ἀκούσουν· νὰ μετρήσουν· ὡς ἐκεῖ φτάνει ἡ ἱκανότητά τους. Ὅ,τι ἀπόκριση τοὺς δώσουνε τὰ θερμόμετρα καὶ τὰ στηθοσκόπια τὴ βάζουνε κάτω, ἀνοίγουνε ὕστερα τὰ βιβλία τους καὶ βρίσκουνε τὴν ἀρρώστια. Ἔχει ὅμως ἑκατομμύρια ἄλλες ἀρρώστιες ποὺ αὐτοὶ μήτε τὶς φαντάζουνται. Οἱ πολλές, οἱ περιέργες, οἱ ἄξιες λόγου, δὲν βρίσκουνται καταγραμμένες πουθενά.

Τὴν ἤξερε λοιπὸν καὶ τὴν παρακολουθοῦσε σ' ὅλη της τὴν πορεία βῆμα πρὸς βῆμα. Συχνὰ μάλιστα μονολογοῦσε: «Νάχω τὸ νοῦ μου, νὰ μὴ χάσω τίποτα· ποὺ ἄν γιάνω, νὰ καθίσω καμιὰν ὥρα νὰ τὴ γράφω. Εἶνε τόσο ἀλλόκοτη, σίγουρα κανένας ἄλλος πάνω στὴ γῆ δὲν τὴν ἔχει περάσει· καὶ δὲν θὰ πρέπει μὲ κανένα τρόπο νὰ πάει χαμένη, πρέπει νὰ μείνει χάριν τῆς ἐπιστήμης».

Μὰ σήμερα βλέπει, πὼς ἡ ἐπιθυμία της θὰ μείνει ἀνεκπλήρωτη, γιατὶ κάτι ποὺ δοκίμασε νὰ ἐξιστορήσει ἔχει εἰρμὸ καὶ λογικὴ μόνο ὅσο βαστᾶνε τὰ πρῶτα συμπτώματα. Ὕστερα... τίποτα. Αἰτία εἶνε, ποὺ τὸν καιρὸ τῆς κρίσης ἔπαθε ἡ ἴδια μιὰν ἀφαίρεση, ἕνα σκοτείνιασμα τοῦ λογικοῦ, ἕνα ἀνακάτωμα. Ὅλα μπερδεύουνταν μπροστὰ στὰ μάτια της: Γεγονότα, ἐποχές, ἀνθρῶποι... κι' ἔτσι ἀνακατεμένα κι' ἀξεδιάλυτα ἀπομείνανε στὴν ἀνάμνησή της.

Πρώτο καὶ κύριο ἐνῶ, δίχως καμμιὰν ἀντίρρηση, εἶναι ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ζεῖ μέρα νύχτα μέσα στὴν πολιτεία καὶ διαγκωνίζεται μέρα νύχτα μὲ συνανθρώπους του, κι' ἐνῶ εἶνε ὥριμη στὰ χρόνια, ὅλο τὸν καιρὸ τῆς ἀρρώστιας εἶχε τὴν ἐντύπωση πὼς ζεῖ μέσα σ' ἕνα δάσος. Πὼς γύρισε χρόνια καὶ χρόνια πίσω, καὶ πὼς δὲν τὴν ἔλεγαν πιὰ Ἀνθή, παρὰ Βάντα. Καὶ τὸ δάσος δὲν ἔχει ἄγρια θηρία οὔτε ἥμερα. Εἶναι ὅμως γεμάτο ἀπὸ ἀπειρία πουλιῶν σὲ ἀπεράγραπτη ποικιλία: μικρά, μεγάλα, ἀποδημητικὰ ποὺ ἤρχουνταν καὶ φεύγανε, πολύχρωμα καὶ μονόχρωμα, ὠδικὰ καὶ ὑδρόβια μὲ κεῖνα τὰ ξέχωρα ποδάρια τους, τὰ ἑνωμένα μὲ τὴ μεμβράνη, τὶς μακριὲς γάμπες καὶ τὴ μακριὰ μύτη. Καὶ τὸ δάσος κατὰ τόπους εἶχε λίμνες καὶ βαλτόνερα μὲ βοῦρλα καὶ καλαμιῶνες, ἄσυλα στὶς πάπιες καὶ τὶς μπεκάτσες. Ἡ Ἀνθὴ θυμᾶται τὴ διαμονή της μέσα στὸ δάσος καὶ τὴν πιάνει δέος φοβερό! Σὲ κάθε λεφτὸ ἀντίκρυζε κυνηγοὺς ποὺ θημάτιζαν ὑπουλα μὲ σηκωμένα τὰ ὅπλα, ποὺ σκόπευαν, ἕτοιμοι νὰ χτυπήσουν κι' ὁλημερὶς δὲν ἄκουγε παρὰ πυροβολισμοὺς ποὺ διασταυρώνουνταν δεξιὰ της κι' ἀριστερά της. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἤτανε γεμάτη ἀπὸ ἐπιθανάτια σκουξίματα πουλιῶν, κι' ἅμα σήκωνε τὸ κεφάλι της ψηλά, δὲν ἔβλεπε παρὰ πουλιῶν διαδρομές, ποὺ σὰν διάττοντες ἀστέρες γεμίζανε τὸ στερέωμα πετώντας ἀπὸ κορφὴ σὲ κορφὴ δεντροῦ κι' ἀπὸ πύκνωμα σὲ πύκνωμα. Ἡ Ἀνθὴ πίστευε πὼς ἤρθε ἡ συντέλεια τοῦ καιροῦ γιὰ κεῖνην καὶ γιὰ τὸ φτερωτὸ κόσμο. Κι' ἐνῶ ὅλα αὐτὰ τὰ τρυφερὰ πλάσματα ἐπικαλοῦνταν τὴ βοήθειά της φωνάζοντάς της: Βάντα! Βάντα! αὐτὴ ἔνιωθε νἆναι ἕνα ἀδύναμο, ξυπόλυτο, κατάξανθο πραματάκι, ξεχασμένο σ' αὐτὴ τὴν ἁπλωσιά, τρομοκρατημένο, ποὺ κινδύνευε καὶ τὸ ἴδιο, καὶ κρυβόταν ἀπὸ δῶ καὶ ζάρωνε ἀπὸ κεῖ μὴν τὴν πάρει καμιὰ σφαῖρα! Χάμω σὲ πολλὰ σημεῖα ἡ γῆ ἤτανε κόκκινη ἀπὸ αἷμα πουλιῶν ποὺ χτυπήθηκαν, μὰ εἶχαν τὴ δύναμη νὰ κάμουν ἀκόμη μερικὰ βήματα ζωῆς, ὡς νὰ κρυφτοῦν κάτω ἀπ' τοὺς θάμνους καὶ νὰ ξεψυχήσουν ἐν εἰρήνῃ...

Πῶς γινότανε νὰ ζεῖ τούτη τὴ διπλῆ ζωὴ ἀνάμεσα δάσους καὶ πόλης; Πῶς μπόρεσε νὰ γυρίσει τόσα χρόνια πίσω; Εἶνε ἀλήθεια πὼς τὸ γύρισμα ἤτανε τραγικό· γιατὶ κάθε δευτερόλεπτο εἶχε τὴν ἐπίγνωση πὼς χάνουνται πολύτιμα χρόνια ἔτσι, δίχως ἐπανόρθωση. Ἂν καὶ σ' ὀνειροφαντασία εἶχε ζωντανὴ τὴ συναίσθηση γιὰ τὰ ἀξιολάτρευτα χα-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 13)

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

ΠΑΡΙΣΙΝΑ ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑΤΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

σαδισμός ποὺ, σὲ τέτοιες περιστάσεις, ἐμπρὸς σὲ τέτοια ἱστορικὰ θέματα, συνταυριάζεται λαμπρὰ μὲ τὴ νοοτροπία τοῦ Γάλλου, ὅπως τὴν ἐφτιασε ὁ ΙΗ' αἰώνας μὲ τοὺς Ἐγκυκλοπαιδιστές του κι ὅπως ἐξακολουθεῖ ὡς σήμερα μέσα στὸ μεταπολεμικὸ λαβύρινθο καὶ τὶς ἀναθυμιάσεις του.

Ὁ Σαλακροῦ διαθέτει μιὰ σοφὴ εὐλυγισία, μιὰ σπιρτάδα ποὺ κολυμπᾶ ἄνετα μέσα στὰ φλωρεντιανὰ χρονικὰ τῆς Ἀναγέννησης. Καὶ τὸ ἔργο του δὲν εἶναι παρὰ ἕνα ἀπὸ σκηνῆς χρονικό, ὅπου βλέπουμε πρῶτα τὴν ὁλόχαρη ζωὴ τῆς Φλωρεντίας, κατόπι τὴν ἀγριάδα τῆς τυραννίας ποὺ ἐπιβάλλει ὁ ἀσκητισμὸς τοῦ ἀδελφοῦ Ἱερώνυμου, ἤγουν τοῦ Σαβοναρόλα, καὶ τέλος, ὕστερα ἀπὸ πέντε χρόνια παντοδυναμίας τοῦ τυράννου, παραβρισκόμαστε στὴν ἤττα καὶ στὴν καταδίκη του. Στὶς δυὸ πρῶτες πράξεις, θαυμάζουμε ἕνα Σαλακροῦ ποὺ ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὸ πιὸ μικρὸ ἐπεισόδιο γιὰ νὰ τὸ συγκρίνει μὲ σημερινὲς πραγματικότητες καὶ νὰ τὸ κάνει ἀνάγλυφο παιχνίδι σάτιρας. Φτιάνει ἔτσι εὐρήματα ἀναχρονισμῶν (χωρὶς τὴ βοήθεια κανενὸς Μπέραναρντ Σόου) ποὺ, στὸ βάθος, δὲν εἶναι ἀναχρονισμοί, ἀλλὰ ἡ καθαυτὸ ἀστραψιὰ τῆς κωμικότητας ποὺ ἀπ' ἀνέκαθε διαπερνᾶει τὸ ἀνθρώπινο δρᾶμα. Παρόμοια, ὑπάρχει στὸ «Ἡ Γῆς εἶναι Στρογγυλή» ἕνας ἀνοιχτομάτης σκεπτικισμὸς ποὺ γελᾶ μὲ τὰ γεγονότα, μὲ τὶς ἰδέες καὶ μὲ τὶς «ἀλήθειες» ποὺ κάθε ἐποχὴ τὶς πιστεύει αἰώνιες, κι ἀλάνθαστες, κι ὁριστικές, μάχεται γιὰ τὶς ἰδέες της αὐτὲς ἡ κάθε ἐποχὴ μέχρι πολέμου ἢ ἐπανάστασης, τὶς θεωρεῖ ὄχι μόνο σταθμὸ ἀλλὰ κι ὁμφαλὸ τῆς ἱστορίας. "Ἐρχεται ὅμως ὁ καιρός, περνάει πάνω τους, τὶς ξεχειλᾶ καὶ τὶς φθείρει γρήγορα κι ἀγύριστα — τὸ ἴδιο ὅπως καὶ τοὺς μηροὺς τῶν γυναικῶν καὶ τὰ στόματα τῶν ἐφήβων. "Ισως μάλιστα οἱ ἰδέες νὰ εἶναι ἀκόμη πιὸ θλιβερές στὰ γερατειά τους... Οἱ πιὸ φανατικοὶ ὀπαδοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀργότερα ρίχνουνε μὲ ἀκατάσχετη μανία τὶς πέτρες καὶ τὶς λεμονόκουπες στὰ εἰδωλά τους. Φοβοῦ τὸ μαξιλάρωμα καὶ τὴν προδοσία ἀπὸ τοὺς πιστούς σου! "Ετσι τὴν παθαίνει κι ὁ φουκαριάρης ἐκεῖνος Σαβοναρόλα, ποὺ πέντε χρονάκια βάραινε μὲ τὸν ἴσκιο του τὴ ζωὴ τῆς ἰταλικῆς Ἀναγέννησης. Ὁ ἐξευτελισμός του, στὸ τέλος, ποὺ τὸν φωτίζει ἡ ἱστορικὴ ἀπόσταση, «ὅπου τίποτε δὲν ἀπόμεινε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ποὺ μιλοῦσε καὶ τρέμαν οἱ λαοί», μᾶς δίνει ἕνα χρήσιμο μάθημα εὐθυκρισίας — ἀλλὰ καὶ τὴ χειρότερη πράξη τοῦ ἔργου. Δὲ στέκει δίπλα στὶς δυὸ ἄλλες, ποὺ φεγγοβολοῦσαν ἀπὸ πνεῦμα. Ἡ τρίτη αὐτή, γεμίζει μὲ φλυαρίες τοῦ Σαβοναρόλα, μὲ ἀσήμαντους ἀτέλειωτους μονολόγους του, μᾶς τὸν κάνει ἀκόμα πιὸ ἀνυπόφορο κι ἀπὸ τὴ βίαιη καλογερίστικη δράση του. Ὁ Σαλακροῦ, ξεχνῶντας τὴ σατιρική του διάθεση, θέλησε νὰ παραστήσει τὸν πολὺ μεγάλο συγγραφέα. Νὰ σαιξπηρίσει. Νὰ δώσει μιὰ ἀνώτερη πνοή, μιὰ «φιλοσοφικὴ σφραγίδα» στὸ ἔργο του, ὅπως λὲν οἱ δασκάλοι. Καὶ μᾶς ἔδωσε μιὰ δασκαλίστικη ἀερολογία. Ἡ σαιξπηροπάθεια, εἶναι διεθνὲς δυστύχημα, ποὺ συνέβαινε καὶ στὸ Παρίσι. Μὰ ἡ καταστροφὴ αὐτὴ εἶναι τόσο ἀνεξήγητη, βουτάει τόσο γρήγορα στὴν ἀποτυχία, ποὺ τὴν ἐξεγνᾶς, κι ἀπομένουνε στὸ νοῦ σου οἱ δυὸ πρῶτες λαμπρὲς πράξεις.

Ἡ παράσταση εἶναι ἀπὸ τὶς ἀρτιώτερες ποὺ δημιούργησε ὁ Ντουλλέν, μ' ἕνα νεανικὸ θεατρικὸ σύνολο (ὅπου ἀκόμη κι ἐκεῖνος ὁ ἀνεκδιήγητος Ζὰν Λουῖ Μπαρρὸ, ὁ φάντης—μπαστούνης τοῦ καμποτινισμοῦ, γιὰ νόταν ὑποφερτός), καὶ μὲ τὴν πολύτιμη συνεργασία τοῦ σκηνογράφου Μασσόν. Γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ ἀξία τοῦ τελευταίου, ποὺ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς καινούργιες ζωγραφικὲς δόξες τῆς Γαλλίας, τὰ «Ν. Γρ.» θὰ δημοσιεύουν προσεχῶς ἕνα ἰδιαίτερο ἄρθρο τοῦ Βακαλό.

⁂

Τὸ τρίπραγτο τοῦ ποιητῆ Ζὰν Κοκτὼ «Οἱ Τρομεροὶ Γονεῖς», ποὺ σημειώνει τὴν πιὸ ἐνθουσιώδικη κοσμοσυρροὴ στὸ θέατρο Ἀμπασσαντέρ, μᾶς διασκεδάζει, δὲ μᾶς δίνει καμμιὰ χαρὰ καὶ μᾶς ἀπογοητεύει βαθύτατα, γιατὶ ἄλλη ἐργασία περιμέναμε ἀπὸ τὸ θορυβωδέστατο κι ὡστόσο ἐμπνευσμένο, κι ἀπὸ τὰ γεννησοφάσκια του ἀνήσυχο αὐτὸν ποιητὴ τῆς σύγχρονης Γαλλίας. Τὸ μόνο ποὺ μᾶς συγκινεῖ, εἶναι τ' ὅτι ξακολουθεῖ νὰ παίζει ἀκόμη καὶ μὲ τὸν ἐρεθισμό του, νὰ ἀγνοεῖ τοὺς κινδύνους του καὶ νὰ πείθεται (κι ἐπειδὴ ὁ ἴδιος πείθεται νομίζει πὼς πειθόμαστε κι ἐμεῖς) ὅτι πρόκειται περὶ ἀριστουργηματικοῦ ἀνακαινισμοῦ τῆς δραματογραφίας. Ἐνῶ πρόκειται περὶ ἐπαναλήψεων καὶ περὶ μπουλεβαρδιέρικου συμμορφισμοῦ. Οἱ σκιὲς τοῦ Σαρντοῦ, τοῦ Μπαντάϊγ, τοῦ Πορτορίς, ποὺ προσφέρουν μὲ τὴ σέσουλα τὰ μυστικὰ τῆς ἐπιτυχίας τους, πέραν τοῦ τάφου, ὁ Μπερνστάϊν προστρέχει ἀρωγὸς μὲ τὴ βιαιότητά του, ὁ Στὴβ Πασσὲρ μὲ τὴ νεανική του ὠμότητα καὶ μὲ τὴ σκληρὴ του ἐπιτῶν ἀνθρωπίνων εἰλικρίνεια, ἔρχεται ἀκόμη κι αὐτὸς ὁ Ἀντρὲ Ζὶνρ μὲ τὶς ἐναντίον τῆς οἰκογένειας καταδικαστικές του ἀποφάσεις, συνεργάζονται ὅλοι τους ὁμάδι, καὶ τὸ προϊὸν τῆς συνεργασίας τους τὸ ἐπενδύνει ὁ Ζὰν Κοκτὼ στὸ χρυσὸ νόμισμα τῆς ποσοκπικῆς του εὐφυΐας, ποὺ εἶναι ἀναντίρρητη, καὶ τὸ παρουσιάζει στὸ κοινό. Σημειῶστε ὅμως ὅτι, πρὶν τὸ παρουσιάσει, ἐπειδὴ τὸ προϊὸν μύριζε κάπως ἀνταρσία, φρόντισε νὰ τὸ περάσει κι ἀπὸ τὸ λουτρό, ὅπου ἀπὸ γιλιετηαίδες ἀνανεώνουνται καὶ ξαναβγαίνουν πάλι ἴδιες οἱ χοντρομπαλοῦσες τεχνικὲς τῆς φάσεως. Στὴν τελευταία τους μορφή, στὴν πιὸ φτηνή, στὴν ἔκφραση Παλαὶ Ρουαγιὲλ, ἀναπηδοῦν μέσα στοὺς «Τρομεροὺς Γονεῖς». Κι αὐτὸ εἶναι τὸ δραματικότερο στοιχεῖο τοῦ δράματος! Πῶς ὁ ἀδιάλλαχτος ποιητὴς τῆς «Ἀντιγόνης», τῆς «Κατεγθόνιας Μηγανῆς», τῶν «Ἱπποτῶν τῆς Στρογγυλῆς Τσάπελζας», ποὺ οὔτε τὰ σκηνικὰ λάθη φοβόταν, οὔτε τὶς ἀποτυγίες γιὰ νὰ φτάσει στὸ ψῆλος τῆς Τέγνης, πῶς γίνεται κι ἀφηνιᾶ τώρα τ' αὐστηρὸ καλλιτεγνικό του περασμένα, πῶς μπεοδεύεται μὲ τὴν πλέμπα τῆς καπατσωσύνης (πάντα ὅμως ἄφοβος καὶ πάντα πιστεύοντας ἢ κάνοντες πὼς πιστεύει ὅτι ἐκτελεῖ ἔργο μεγάλο) μόνο καὶ μονάγα γιὰ νὰ φτάσει τὴν ἐπιτυνία; Λὲν κατόλαβε ἀπὸ τὴν πεῖρα, ἀπὸ τὰ τόσα μαθήματα τῶν περασμένων γενεῶν, ἢ ὁ συντριπτὸς γοφιὴλ ἀνάμεσα στὴν Τέχνη καὶ στὸ κοινό; Ἢ ἡ

ΑΛΝΤΟΥΣ ΧΑΞΛΕΥ

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ Η ΜΗΧΑΝΗ

ΜΕΤΑΦΡ. Κ. Ν. ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ο χρόνος, όπως τὸν ξέρουμε, εἶναι μιὰ πολὺ πρόσφατη ἐπινόηση. Τὸ σύγχρονο αἴσθημα τοῦ χρόνου εἶναι μόλις πιὸ παλιὰ ἀπ' τις Ἑνωμένες Πολιτεῖες. Εἶναι ἕνα «ὑποπροϊόν» τοῦ ἐκβιομηχανισμοῦ.

Ὁ χρόνος εἶναι ὁ τύραννός μας. Ἔγουμε, γρονικά, συνείδηση τοῦ λεπτοδείχτη — καὶ τοῦ δείχτη τῶν δευτερολέπτων ἀκόμα—ποὺ βαδίζει πάνω στὴν πλάκα τοῦ ρολογιοῦ. Εἰμαστε ἀναγκαστικὰ δεμένοι μ' αὐτούς. Ὑπάργουν τραίνα, ποὺ πρέπει νὰ πάρουμε, ρολογια ἐλέγχου, ποὺ πρέπει νὰ προσέχουμε, πλάνα, ποὺ πρέπει νὰ πραγματοποιήσουμε μέσα σὲ ὁρισμένο γρονικὸ διάστημα, ρεκὸρ ποὺ πρέπει νὰ σπάσουμε μὲ διαφορὰ μερικῶν μικρῶν κλασμάτων τοῦ δευτερολέπτου, μηγανὲς, ποὺ δίνουν τὸ ρυθμὸ καὶ ποὺ πρέπει νὰ παρακολουθήσουμε...Ἡ συνείδηση ποὺ ἔγουμε γιὰ τὶς πιὸ μικρὲς μονάδες τοῦ χρόνου εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένη. Γιὰ μᾶς, λόγου χάρη, ἡ στιγμὴ 8 καὶ 17 τὸ πρωὶ σημαίνει κάτι, κάτι πολὺ σημαντικό, ἂν τυχαίνει νὰ συμπέφτει μὲ τὴν ὥρα τῆς ἀναγωρήσεως τοῦ καθημερινοῦ πρωϊνοῦ μας τραίνου. Γιὰ τοὺς προγόνους μας μιὰ παρόμοια γρονικὴ στιγμὴ ἦταν γυμνὴ ἀπὸ κάθε νόημα, ἄδειαι, δὲν ὑπῆργε... Φτειάνγοντας τὴν ἀτμομηγανὴ ὁ Οὐάττ καὶ ὁ Στέφενσον, δημιούργησαν σὲ κάποια ἀναλογία καὶ τὸ γρόνο.

Μιὰ ἄλλη ἀφαιρεμένη ἔννοια, ποὺ συντελεῖ στὴν αὔξηση τῆς γνώσης τοῦ γρόνου, εἶναι καὶ τὸ ἐργοστάσιο καὶ ὁ δορυφόρος του, τὸ γραφεῖο. Τὰ ἐργοστάσια ὑπάργουν γιὰ νὰ παράγουν μέσα σὲ ὁρισμένα ἀπὸ πρὶν γρονικὰ ὅρια, ἀπὸ πρὶν ὁρισμένες ποσότητες ἐμπορευμάτων. Ὁ παλιὸς γειροτέγνης δούλευε ὅπως τοὺργόταν βολικὰ — σὲ τέτοιο σημεῖο, ποὺ οἱ πελάτες του ἀναγκάζονταν πολλὲς φορὲς νὰ περιμένουν ἀρκετὰ γιὰ νὰ πάρουν τὶς παραγγελίες τους. Τὸ ἐργοστάσιο εἶναι μιὰ μέθοδος γιὰ νὰ ἀναγκάζουνται οἱ ἐργάτες νὰ δουλεύουν ἐντατικά. Ἡ μηγανὴ κάνει τόσες στροφὲς στὸ λεπτό: πρέπει λοιπὸν, κάθε ὧρα νὰ γίνουν τόσες κινήσεις, καὶ νὰ ἐτοιμασθοῦν τόσα κομμάτια. Ἀποτέλεσμα: ὁ ἐργάτης τοῦ ἐργοστασίου— καὶ τὸ ἴδιο εἶναι καὶ γιὰ τὸν ἐργάτη τοῦ γραφείου — εἶναι ὑπόσεωμένος νὰ ξέρει τὸ γρόνο καὶ στὶς πιὸ ἐλάγιστες ὑποδιαιρέσεις του... Στὸν καιρὸ τῆς γειρωνακτικῆς δουλειᾶς δὲν ὑπῆργε καμμιὰ ἀνάγκη νὰ ξέρει τὰ λεπτὰ καὶ τὰ δευτερόλεπτα.

Ἡ συνείδηση ποὺ ἔγουμε γιὰ δηση τοῦ γρόνου στὶς πιὸ βαθειές του ὑποδιαιρέσεις.

Ὁ γρόνος ποὺ ξέρουμε ἐμεῖς εἶναι ὁ τεγνικὸς γρόνος, ὁ καμομένος ἀπὸ μηγανές, ὁ φαμπρικαρισμένος. "Οσο γιὰ τὸν φυσικὸ γρόνο, τὸν «κοσμικὸ», ὅπως μᾶς ἔγει μετρηθεῖ ἀπ' τὸν ἥλιο καὶ τὸ φεγγάρι, δὲν ἔγουμε οἱ περισσότεροι, τὴν παραμικρὴ ἰδέα. Οἱ προβιομηγανικοὶ ἄνθρωποι ξέρουν τὸ γρόνο μὲ τὶς ὑποδιαιρέσεις τῆς μέρας, τοῦ μῆνα, τῆς ἐπογῆς... Ἔγουν συνείδηση τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἥλιου, τοῦ περάσματός του ἀπ' τὸ μεσημβρινό, τῆς δύσης του, τῆς ἀνοιξῆς καὶ τοῦ καλοκαιριοῦ, τοῦ γινόπωρου καὶ τοῦ γειμῶνα. "Ολες οἱ παλιὲς θρησκεῖες, μαζὶ μὲ τὸ καθολικὸ γριστιανισμό, ἐπέμειναν στὸ ρυθμὸ τῆς μέρας καὶ τῆς ἐπογῆς. Ὁ προβιομηγανικὸς ἄνθρωπος δὲν ξεγνοῦσε ποτὲ τὴν μεγαλόπρεπη κίνηση τοῦ κοσμικοῦ γρόνου.

Ἡ ἐκβιομηγανοποίηση καὶ ἡ ζωὴ τῆς πόλης τ' ἄλλαξεν ὅλα. Μπορεῖ νὰ ζοῦμε καὶ νὰ δουλεύουμε σὲ μιὰ πόλη, γωρὶς νὰγουμε συνείδηση τῆς καθημερινῆς πορείας τοῦ ἥλιου πάνω στὸν οὐρανό, γωρὶς ποτὲ νὰ δοῦμε τὸ φεγγάρι καὶ τ' ἀστέρια. Τὸ Μπρόντγουεϊ καὶ τὸ Πικαντίλλυ εἶναι ὁ Γαλοξίας μας, οἱ ἀστερισμοί μας εἶναι συγεδασμένοι στὰ περιγράμματα τῶν φωτεινῶν διαφημίσεων. Οἱ ἄλλαγές τῶν ἐπογῶν ἀκόμα πολὺ λίγο ἐνδιαφέρον ἔγουν γιὰ τὸν κάτοικο τῆς πόλης. Εἶναι ὁ κάτοικος ἑνὸς τεγνητοῦ σύμπαντος, ποὺ εἶναι σὲ μεγάλο μέτρο γωρισμένο μ' ἕναν τοῖγο ἀπ' τὸν φυσικὸ κόσμο. Στὸ ἐξωτερικὸ αὐτοῦ τοῦ τοίγου ὁ γρόνος εἶναι κοσμικὸς καὶ προβάλνει μὲ τὸν ρυθμὸ τοῦ ἥλιου καὶ τῶν ἀστεριῶν. Στὸ ἐσωτερικὸ εἶναι ἕνα ἀνακάτωμα τρογῶν ποὺ τουνιοῦνται καὶ ὁ γρόνος μετοιέται σὲ δευτερόλεπτα καὶ σὲ λεπτά, σὲ μέρες ὀγτὼ ὡρῶν καὶ σὲ ἑβδομάδες ἑξῆ μερῶν...

Ἀποκτήσαμε μιὰ νέα γνώση—πληρώνοντάς την ὅμως μὲ τὴν παλιά...

ΑΛΝΤΟΥΣ ΧΑΞΛΕΥ

Τὰ παρακάτω λόγια, δημοσιευμένα σ' ἕνα ἀπ' τὰ τελευταῖα τεύχη τῶν «Γαλλικῶν Τετραδίων» εἶναι ἕνα μέρος —τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον καὶ συγκινητικό—ἀπὸ τὸν ἐπικήδειο ποὺ ἡ κυρία Λουσὶ Μωρὶς Ὀστρίλλο ἐκφώνησε στὴν κηδεία τῆς Ζουζὲν Βαλαντόν, τῆς μητέρας τοῦ μεγάλου ζωγράφου :

"Ἕνα θράδυ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1919, ἐνὼ, συγκλονισμένη ἀπ' τὴν τέχνη σας καὶ τὴν τέχνη τοῦ γυιοῦ σας, πλανιέμουνα ἀναζητώντας τὸ ἀτελιέ σας, σ' ἕνα δρόμο ποὺ ἀχολογοῦσε ἀπ' τὰ κακαρίσματα τῶν ὀρνίθων, εἶδα νάρχεται πρὸς τὸ μέρος μου, μ' ἀλκαρὸ καὶ γρήγορο βῆμα, μιὰ γυναῖκα τέσο νέα, τέσο σβέλτα, ποὺ τὴν πῆρα γιὰ παιδί. Κάτω ἀπ' τὸ μπράτσο σας κρατοῦσατε ἕνα μεγάλο καρτόνι σχεδίου...

Σταθήκατε μπροστά μου. Πειὰ δύναμη σᾶς εἶχεν ὁδηγήσει σὲ μένα;... Δίχως ἄλλο, ἡ μυστηριώδης ἐκείνη δύναμη, ποὺ καθορίζει τὶς μεγάλες πράξεις τῶν ἀνθρώπων. Μοῦ χαμογελάσατε μὲ τέση καλωσύνη, ὥστε πῆρα θάρρος καὶ σᾶς ρώτησα:

—Ἡ κυρία Σουζὰν Βαλαντόν;

—Μάλιστα, κυρία...

—Τὸ δικό μου ὄνομα δὲν θὰ σᾶς πεῖ τίποτε... Εἶμαι ἡ κυρία Ρόμπερτ Πέουελς.

—Κάθε ἄλλο, τὸ ὄνομά σας εἶνε τόσο γνωστὸ στοὺς κύκλους τῶν ζωγράφων.

Μὲ προσκαλέσατε ν' ἀνεβῶ μαζί σας στὸ ἔνδοξο διαμέρισμα τῆς ὁδοῦ Κερτὸ, ὅπου μέσα στὴ σκιὰ ἐκείνου τοῦ διειλινοῦ, ὁ Μωρὶς Οὐτρίλλο καθόταν κοντὰ στὴ θερμάστρα μὲ τὸ κεφάλι μέσα στὰ χέρια —μιὰ στάση ποὺ τοῦ εἶνε τέσο συνηθισμένη καὶ ποὺ σεῖς ἀπαθανατίσατε στὸ ἀρχεῖο εἰκογενειακὸ πορτραῖτο. Δήκωσε τὰ μάτια καὶ μὲ τύλιξε μὲ ἕνα τόσο γλυκὸ θλέμμα, τόσο θαθειὰ μελαγχολικὸ ποὺ ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ δοκίμασα γι' αὐτὸν μιὰ θερμὴ φιλία, ποὺ μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε τόσο μεγάλη καὶ ποὺ ἀρχότερα κατάλῃξε σὲ τρυφερὸν ἔρωτα...

Γιὰ πολὺν καιρὸ, ἀργότερα, καρφωμένη τὸ κρεβάτι σας στὴν χειρουργικὴ κλινική τοῦ Νεῖγυ, ἐνὼ θρισκόμουνα δίπλα σας, σᾶς ἄκουγα νὰ μοῦ λέτε: «Τί θὰ γινόταν ὁ φτωχὸς μου Μωρὶς, ἂν πέθαινα; Εἶνε ἡ φρεντίδα ἄλων μου τῶν στιγμῶν... Κοντὰ σὲ τέτοιες ὑπάρξεις μένε ἡ γυναῖκα, καὶ προπάντων ἡ ἀγάπη, μπορεῖ νάχει θέση...»

Αὐθέρμητα σᾶς εἶπα: «Εἶμαι ἕτοιμη νὰ γίνω αὐτὴ ἡ γυναῖκα»...

—Θὰ τὸ κάνατε;...

Καὶ διὰ μέσου τῶν μεγάλων γυαλιῶν σας, εἶδα τὰ ὡραῖα σας γαλάζια μάτια νὰ γεμίζουν δάκρυα:... Σὲ κείνε τὸ μικρὸ, λευκὸ καὶ τέσο μέτριο δωμάτιο, πόσες στιγμὲς παθητικὲς δέν ζήσαμε οἱ δύό μας μόνες ;...

Αὐτὲς οἱ στιγμὲς, αὐτὴ ἡ ἀνάμνηση, μοῦ φέρνει ἀπόψε αὐτὰ τὰ λόγια...

'Από μιὰ δίκαιη ἰσορρεπία τῶν ἐγκλεισμῶν τὸ πεπρωμένο θέλησε νὰ σᾶς κλείσω ἐγὼ τὰ μάτια. Τί ρόλος ποὺ μοῦ δόθηκε!... Τί σπάνιο προνόμιο ποὺ μοῦ δόθηκε!... Τί σπάνιο προνόμιο ποὺ μοῦ δόθηκε!... Τί σπάνιο προνόμιο ποὺ ὁ Θεὸς δέχτηκε νὰ μοῦ χαρίσει!...»

★

Ο ΔΑΝΤΗΣ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

Ὁ Λώρενς Μπίνυον, ἕνας ἀπ' τοὺς σπουδαιότερους ποιητὲς τῆς Ἀγγλίας, ἐξέδωσε τὸν περασμένο μῆνα τὴ μετάφραση τοῦ «Καθαρτήριου» τοῦ Δάντη. Τελειώνει ἔτοι τὸ δεύτερο μέρος τῆς μεγάλης δουλειᾶς, μὲ τὴν ὁποία ἔχει καταιαστεῖ. Μὲ τὴν «Κόλασση» καὶ τὸ «Καθαρτήριο» τελειωμένα, τοῦ μένει ὁ «Παράδεισος».

Εἶναι εὔκολο νὰ τὸ πεῖ κανένας, ὅσο εἶναι καὶ ἀλληθινό, πὼς τὸ νὰ μεταφερθεῖ ἕνα μεγάλο ποιητικὸ ἔργο ἀπὸ μιὰ γλῶσσα στὴν ἄλλη εἶναι πρᾶγμα ἀκατόρθωτο. Γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀρίσει καὶ νὰ ἐκτιμηθεῖ ὁ Δάντης ἢ ὁ Σαίξπηρ ἢ ὁ Γκαῖτε, πρέπει νὰ διαβαστεῖ στὸ πρωτότυπο. "Οσο ἐπιτυχημένη καὶ νἄναι μιὰ μετάφραση, δὲ θ' ἀποδώσει, παρὰ τὸ μισὸ τῆς πραγματικῆς ἀξίας. Κι' ὅταν, σὲ μερικὲς σπάνιες περιστάσεις, γίνεται μιὰ μετάφραση ποὺ μπορεῖ νὰ λογαριαστεῖ γιὰ ἔργο τέχνης, τοῦτο ὀφείλεται στὸ ὅτι ὁ μεταφραστής, μεγάλο κεφάλι ὁ ἴδιος, δὲν περιορίσθηκε στὸ νὰ μεταφράσει, ἀλλὰ δημιούργησε κι' ὅλα.

Ἐτσι κι' ὁ Μπίνυον μεταφράζοντας τὴν «Θεία Κωμῳδία», κύταξε περισσότερο τὸ πῶς νὰ κάνει ἕνα ἄριδίολογο κι' εὐχάριστο ἀγγλικὸ ποίημα, κρατώντας, βέβαια, τὸ πνεῦμα τοῦ Δάντη, παρὰ τὸ πῶς νὰ ἀποδώσει πιστὰ τὶς φράσεις. Ἔκανε τὴ μετάφραση τοῦ, καθὼς λέει κι' ὁ ἴδιος, γιὰ κείνους ποὺ ἀγαποῦν τὴν ποίηση κι' ὄχι γιὰ κείνους ποὺ μελετοῦν τὸν Δάντη.

Ὅσο γιὰ τὴ στιχουργική, κρατάει ὁ Μπίνυον τὴν τετάρτη ρίμα τοῦ Δάντη, τὴν ὁποία πολλὲς φορὲς ἔχουν μετοχειριστεῖ οἱ "Ἀγγλοι ποιητές.

"Ἕνα καλὸ παράδειγμα τῆς ἀγγλικῆς τετάρτης ρίμας εἶναι ἡ «Ὠδὴ στὸν δυτικὸ ἄνεμο» τοῦ Σέλλεϋ.

★

Η «ΓΚΕΡΝΙΚΑ» ΤΟΥ ΠΙΚΑΣΣΟ

Τὶς πρῶτες μέρες τοῦ Ἰσπανικοῦ πολέμου ὁ Πάμπλο Πικάσσο διοίκησε ἀπ' τὴν Κυβέρνηση διευθυντὴς τοῦ ἀνεκτίμητου Μουσείου Πράντο τῆς Μαδρίτης.

"Ο Πικάσσο, ποὺ πολλοὶ τὸν ἔχουν γιὰ τὸν πιὸ μεγάλο ζωγράφο τοῦ καιροῦ μας, εἶναι γιὸς ἑνὸς δασκάλου τῆς ζωγραφικῆς. Γεννημένος στὴ Μαλάγα, εἶναι ἀπ' τὰ 1903 ἐγκαταστημένος στὸ Παρίσι, ὅπου ἐργάζεται σ' ἕνα κελεσιαῖο ἐργαστήριο. Πέρασε διαδοχικὰ ἀπὸ διάφορες φάσεις τῆς ζωγραφικῆς, ἀπ' τὸν Κυβισμὸ μέχρι τὸ Σουρρεαλισμὸ καὶ τὸ Νέο-Κλασσικισμό. Τὰ ἔργα του πουλιοῦνται ἀπὸ 1000 μέχρι 3000 λίρες.

Ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ ὁ Πικάσσο τέλειωσε τὴν «Γκερνίκα», πίνακα 23 τετραγ. μέτρων, οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, ἐμπνευσμένο ἀπ' τὸ βομβαρδισμὸ τῆς Γκερνίκας, καὶ στὸν ὁποῖο ἀνακατεύει ὅλες τὶς σχολές. Διακρίνονται ἕνα ἐδῶ, ἕνα ἀλλοῦ, μιὰ γυναῖκα μ' ἕνα μωρὸ καὶ διάφορα ἀντρικὰ πρόσωπα, ἄλα κομμένα ἀπὸ κυβιστικοὺς τοίχους.

"Ο πίνακας αὐτὸς ταξειδεύεται τώρα σὲ διάφορα μέρη, μὲ σκοπὸ νὰ μαζέψει χρήματα γιὰ τοὺς κυβερνητικοὺς Ἰσπανούς. Ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. ποὺ ἐκτίθεται τὴ στιγμὴ αὐτή, θὰ πάει νὰ γνωρίσει καὶ νὰ τὸν γνωρίσουν στὸν Νέον Κόσμο. Ἀφοῦ δὲ τελειώσει αὐτὴ τὴν πολλιτεχνικὴ; συνάμα καὶ ἐμπορικῆς φύσεως περιοδεία τον 9' ἀναπαυτεῖ τελειωτικὰ στὲ Μουσεῖο τοῦ Πράντο, δίπλα στοὺς Ἔλ Γκρέκο, στοὺς Βελάσκεζ καὶ στοὺς Γκόγια.

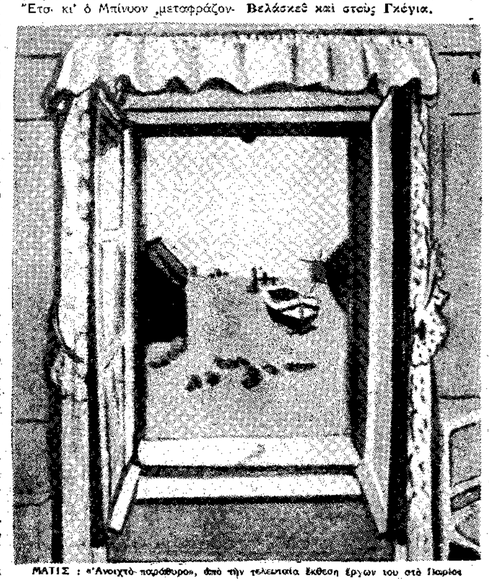

ΜΑΤΙΣ : «Ἀνοιχτὸ παράθυρο», ἀπὸ τὴν τελευταία Ἔκθεση Ἔργων του στὰ Παρίσι

Κ' ΟΙ ΛΑΟΙ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ

ΕΚΘΕΣΗ «ΥΠΕΡΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ»

"Ἀνοιξε ἐδῶ καὶ λίγες μέρες στὸ πάρκο τῶν Ἐκθέσεων, στὸ Παρίσι, ἡ «Ἔκθεση Ὑπερανεξαρτήτων». Πολὺ περίεργη ἔκθεση. Διστάζει κανένας νὰ πεῖ ἂν πρέκειται γιὰ ἕνα Μουσεῖο ἀπηρχαιωμένης τέχνης ἢ γιὰ ἕνα προσχέδιο τῆς ζωγραφικῆς τοῦ μέλλοντος. "Ἰσως νἄνε καὶ τὰ δύό. Βρίσκει κανεὶς ἐκεῖ κυριαρχοῦσα τὴν ἐπίδραση τοῦ Πικασσὸ καὶ συχνὰ σημάδια τῆς πιὸ πρωτόγονης ἐμπνευσης καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐκπλαγεῖ ἂν ἐρεῖ ἐδῶ καὶ κεῖ ἀρκετὲς ἀναλογίες μὲ τὴν πέτρινη ἀφρικανικὴ τέχνη.

Οἱ ἀπαισιόδεξες αὐτὲς παραστάσεις, τὰ καταθλιπτικὰ αὐτὰ τέρατα τοῦ ἐρωτισμοῦ δημιουργοῦν στὸν ἐπισκέπτη ἐφιαλτικὲς αὐτοπάτες. Εἶτε πρόκειται γιὰ τὴ «μακέττα τοίχου» τοῦ Ραοὺλ Ὑμπάκ, εἶτε γιὰ τὰ διακοσμητικὰ κουρέλια τοῦ Ὠσσεξὲ ἢ τοῦ Νισσίμ, ποὺ μοιάζουν νὰ εἶνε ντυμένοι μέσα στὴ νεότητά τους, μὲ τὴν θελωμένη ἀποσύνθεση ἀρχαιολογικῶν ἰχνῶν, εἶτε πρόκειται γιὰ τὴν αὐστηρὴ γεωμετρία ἑνὸς Λὲ Ρικολαὶ ἢ ἑνὸς Σὰς Κοὶ... δοκιμάζουμε μιὰ δυνατὴ ἐντύπωση τοῦ ἀνεκπλήρωτου πόθου γιὰ τὸ μεγαλεῖο.

Ἀξίζει νὰ σημειώσουμε τὶς ἐβραϊκὲς σκηνὲς τοῦ Κιρτσενμπόουμ, τ' ἀστέρια μὲ τὶς πετυχημένες «τοναλιτὲ» τοῦ Γκοντφρουὰ, τοὺς ζωηροὺς συμβολισμοὺς τοῦ Ζὺλ Λυάλ, τὶς ἀφκιρεμένες παραστάσεις τοῦ Λὼρ Γκαρσὲν γεμάτες ἀπὸ ἥρεμη δύναμη, ποὺ εἶνε οἱ μόνες ποὺ μᾶς κάνουν νὰ σκεφθοῦμε λίγο τὴ γλυκύτητα, καὶ τέλος τὶς διαστικὲς καὶ ἀκριβεῖς συνθέσεις τοῦ Καρζοῦ.

★

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

Γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ὅσο καὶ πλούσιο θέμα ποὺ ὁ Δόκτωρ Κοὺρτ Ζάγς πραγματεύεται στὸ βιβλίο του «Παγκόσμια Ἱστορία τοῦ Χοροῦ», θὰ χρειαζόντουσαν περισσότεροι ἀπὸ πέντε τόμοι. Ἔτσι συμπτυκνωμένο τὸ ὕλικὸ χάνει κάτως τὴ ζωηρότητά του καὶ καταλήγει νὰ εἶναι τὸ βιβλίο μιᾶς συσσώρευση ἀπὸ περιγραφὲς καὶ πληροφορίες, κατάλληλο μόνο γιὰ νὰ ἀνατρέχει κανεὶς σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις. Παρ' ὅλα αὐτά, δὲν παύει νὰ εἶναι καρπὸς ἐπιστάμενης καὶ ἐμπνευσμένης ἐργασίας, ἀρτιας ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἄποψη. "Ο Δόκταρ Ζάγς ἐξετάζει τὸ χορὸ σὰν ἀνθρωπολόγος, σὰ μουσικός, σὰν ἱστορικὸς καὶ σὰν ψυχολόγος. Ἀπὸ ὅλες τὶς δυνατὲς ἀπόψεις. Ἀρχίζει μὲ τὸ χορὸ τῶν ζώων μὲ παραδείγματα μικρῶν πουλιῶν στὴ Βρεττανικὴ Γουϊάνα, πιθήκων κ. ἄ., καὶ πηγαίνει κατόπιν στοὺς πρωτόγονους ἀνθρώπους.

Ὁρισμένες δογματικὲς διατυπώσεις ποὺ ἀπαντάει ὁ ἀναγνώστης πότε πότε, τοὺ δίνουν νὰ καταλάβει πόσο βαθιὰ κατέχει τὸ θέμα ὁ συγγραφέας.

«Δὲν ποέπει νὰ μᾶς συνεπαίρνουν οἱ ξεχωριστὲς κινήσεις τοῦ χοροῦ. Ὁ χορὸς δὲν ἀπαρτίζεται ἀπὸ ξεχωριστὲς κινήσεις. Ἡ ὅλη ἀμφίεση τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ κεντρικὴ κίνηση τῶν νεύρων καθορίζουν τὶ θὰ κάνει τὸ κάθε μέρος».

Τὸ βιβλίο τελειώνει μὲ τὴν Εὐρώπη. "Εξετάζεται ὁ λαϊκὸς χορὸς καὶ ὁ χορὸς τῆς Αὐλῆς, οἱ ὁποῖοι ἔμειναν πάντα χωρισμένοι, μ' ἐλάχιστη μονάχα ἐπιρροὴ ἀνάμεσά τους.

Μιὰ ἔλλειψη ὅμως τοῦ Δρα Ζάγς εἶναι πὼς ἀδιαφορεῖ σχεδὸν τελείως γιὰ τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα καὶ σταματᾶει ἀπότομα στὴν «περίοδο τοῦ ταγκό», ὅπως τὴν ὀνομάζει. Στὴν ἀνασκόπηση τοῦ θεατρικοῦ χοροῦ ἀναφέρει μονάχα τὴν "Ἰσιδώρα Ντόυγκαν.

★

«ΕΞΗΝΤΑ ΔΟΞΑΣΜΕΝΑ ΧΡΟΝΙΑ»

Εἶναι ὁ τίτλος τῆς καινούργιας ταινίας τοῦ Χέρμπερτ Γουϊλκοῦ, ποὺ συνεχίζει τὴν παράδοση τῆς «Βικτώριας τῆς Μεγάλης». Ἂν καὶ πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς βιογραφικὸ θέμα, ἡ ταινία αὐτὴ ἔχει ἀρκετὴ διαφορὰ ἀπ' τὴν προηγούμενη. Ἐκείνη προσπαθοῦσε νὰ δώσει μιὰ ἐντύπωση τῆς Βικτωριανῆς ἐποχῆς καὶ τῆς σημασίας τῆς στιγμῆς «Ἀγγλικὴ ἱστορία. Τὰ «Ἑξῆντα δοξασμένα χρόνια» πλησιάζουν τὴ Βασίλισσα μὲ μεγαλύτερη οἰκειότητα, καὶ ἐξετάζουν τὴν ἐπιρροὴ τῆς στὰ ἐθνικὰ ζητήματα καὶ τὴν ἀνησυχία της γιὰ τὴν Ἑλλειψη ἐμπιστοσύνης στὸν Ἀλβέρτο ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ. Εἶχαν φτάσει στὸ σημεῖο νὰ τὸν κατηγορήσουν γιὰ πράκτορα τοῦ Τσάρου κατὰ τὸν Κριμαϊκὸ πόλεμο.

Ἡ ταινία, περνῶντας ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ Ἀλβέρτου, τὴν ἀπομόνωση τῆς Βικτώριας καὶ τοὺς κατόπι δριάμβους τοῦ Ντιζραέλι, τελειώνει μὲ τὸ Διαμάντινο Ἰωβιλαῖο καὶ τὸ θάνατο τῆς Βασίλισσας. Ἡ "Ἄννα Νήγκλ καὶ ὁ "Ἀντον Γοὺλλπρεχτ (ὁ ἐξόριστος ἀπ' τὴ Γερμανία "Ἀντολφ Βέλμπρυχ) εἶναι οἱ κύριοι ἑρμηνευτές.

Τὰ «Ἑξῆντα δοξασμένα χρόνια», ποὺ παρουσιάζουν ἐποχὴ καὶ πρόσωπα τόσο γνωστὰ κι' ἀγαπητὰ στοὺς σημερινοὺς "Ἀγγλους, δὲ μποροῦσαν παρὰ νὰ τύχουν καλῆς ὑποδοχῆς. Τὰ μόνα λάθη τοῦ Γουϊλκοῦ, κατὰ τοὺς κριτικοὺς, εἶναι μερικοὶ φοβεροὶ ἀναχρονισμοὶ καὶ ἡ τέλεια ἔλλειψη ἀπ' τὴν ταινία τοῦ ρόλου ποὺ ἔπαιξαν οἱ ἐπιστήμονες, κοινωνικοὶ μεταρρυθμιστὲς καὶ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων στὴν ἐξέλιξη τοῦ "Ἀγγλικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ 19ου αἰῶνα, ἡ ὁποία φαίνεται νὰ συντελεῖται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ στρατηγοὺς καὶ πολιτικούς.

★

ΜΙΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ «ΔΑΦΝΗΣ ΚΑΙ ΧΛΟΗ» ΤΟΥ ΡΑΒΕΛ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ.

Πρὶν λίγες μέρες ἡ ὀρχήστρα Λαμουρέ, στὸ Παρίσι, ἔδωσε μιὰ συναυλία, ποὺ ἔκτὸς ἀπ' τ' ἄλλα εἶχε καὶ στὸ προγραμμά της καὶ τὴν ἐκτέλεση τοῦ «Δάφνης καὶ Χλόη» τοῦ Ραβέλ. Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐκτέλεσης αὐτοῦ τοῦ ἔργου ὁ γνωστὸς Γάλλος μουσικοκριτικὸς Ρενὲ Ντομενὶλ, γράφει στὸ «Μερκὼρ ντὲ Φράνς» :

«Δέκα μῆνες πέρασαν ἀπὸ τότε, ποὺ χάσαμε τὸ συνθέτη τῆς θαυμαστῆς αὐτῆς συμφωνικῆς σελίδας, τοῦ «Δάφνης καὶ Χλόη», μὲ τὴν ὁποία τελείωνε ἡ συναυλία τῆς ὀρχήστρας Λαμουρέ, μιὰ σελίδα ποὺ εἶναι ἕνα λαμπρὸ ἀριστοὔργημα, μιὰ σελίδα ποὺ περιέχει συμβολικὰ τὴν «Ἀναπολή». Γιατὶ ἡ μέρα ποὺ ἀνέτειλε κατὰ τὴν πρώτη ἐκτέλεση τοῦ 'Ἰουνη τοῦ 1912, ἀπ' τὰ Ρωσσικὰ Μπαλέττα, ποὺ βρίσκονταν τότε στὸ Σατελὲ, ἦταν μέρα δόξας. Βέβαια τὸ καιρὸ ἔνδοξο καὶ οἱ μουσικοὶ τὸν θεωροῦσαν, σὰν ἕναν ἀπὸ τους πιὸ σπουδαίους τῆς γαλλικῆς σχολῆς. Ὁ συνθέτης τῶν «Καθρεφτῶν», τοῦ «Ἐγχόρδου quatuor» τῶν «Φυσικῶν Ἱστοριῶν» τῆς «Σεχεραζάτ», καὶ τῆς «Σπανιόλικης Ραψωδίας» τόσω, ἄλλων ἀριστουργημάτων, εἶχε πίσω του ἕνα παρελθόν, ποὺ ἔγυσοτανε τὸ μέλλον του. Ἀλλὰ τὸ καινούργιο ἔργο ἐμφανίζεται γεμάτο περισσότερη αἴγλη. Σήμερα, ὕστερ' ἀπὸ εἰκοσιπέντε χρόνια, παραμένει τὸ ἴδιο ἀκτινοβόλο. Καί, ὅπως τὸ «Πρελοὺδιο στὸ Ἀπόγευμα ἑνὸς φαύνου» φαίνεται νἄχει γίνει κι' αὐτὸ κλασσικό, μὴν προξενῶντας μας πιά, παρὰ εὐχαρίστηση χωρὶς ἔκπληξη, ἡ φωτεινὴ καὶ πιὸ τέλεια. Θαυμαστὴ μουσική, τόσο γαλλική, τόσο ντελικάτη, τόσο βαθειά, γεμάτη ἀπὸ εὐρήματα, ποὺ ἐνθουσιάζουν τοὺς μυημένους, γεμάτη ἀπὸ θέλγητρα ποὺ συγκινοῦν ὅσους δὲν ζητοῦν τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὴ μουσική, παρὰ νὰ τοὺς μιλήσει στὴν καρδιά τους. Καὶ ὕστερα τὸ «Κοντσέρτο γιὰ πιάνο καὶ ὀρχήστρα» ποὺ ἡ δεσποινίδα Ἤβδ, Λεφεμπὲρ ἐρμήνευσε δίχ μόνο σὰν μιὰ βιορτόζα ἀξιοσημείωτα δεξιότεχνη, ἀλλά, ποὺ εἶναι καὶ τὸ πιὸ σημαντικό, σὰν εὐαίσθητη ἀρτίστα μὲ ἐξυπνάδα καὶ σιγουριά. Ὕστερα τὸ «Βόλερ» ἡ πραγματικὰ βιεννέζικη αὐτὴ σελίδα καί, τέλος, ὁ «Τάφος τοῦ Κουπερέν», γενικὰ ἕνα πρόγραμμα ποὺ ἡ κατάρτιση κι' ἡ ἐκτέλεσή του τιμοῦν τὸν κ. Εὐγένιο Μπιγκὸ καὶ τὴν ὀρχήστρα Λαμουρέ...»

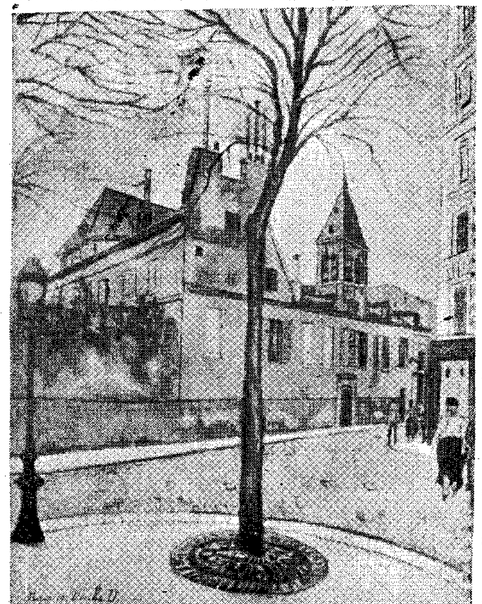

ΟΥΤΡΙΛΛΟ : «Ἡ ἐκκλησία Σαὶν-Μονταρ».

ΜΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΜΕ ΤΟΝ ΝΤΟΝ ΡΙΟ ΜΠΑΡΟΧΑ

ΤΟΥ PENE NTE ΝΤΕΡΒΑΛ

Δημοσιεύοντας παρακατω μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα συνέντευξη ποὺ εἶχε ὁ Γάλλος δημοσιογράφος κ. Ρενὲ ντὲ Ντερβὰλ μὲ τὸν μεγάλο Ἰσπανὸ μυθιστορογράφο ντὸν Ρίο Μπαρόχα, ποὺ μένει στὸ Παρίσι :

»Βριοκόμουνα στὸ δρόμο, ποὺφερνε πρὸς τὰ σύνορα, ὅταν ξαφνικὰ ἔπεσε πάνω μου, σὰν ἀπ' τὸν οὐρανό, ἕνας γάλλος βιομήχανος ὀδηγώντας τ' αὐτοκίνητό του. "Ἐφευγα ἀφίνοντας πίσω μου πατρίδα, σπίτι καὶ τὸν καρπὸ τόσων χρόνων δουλειᾶς, κι' ἀκόμα τὰ παιδικά, καὶ γεφυρικά μου γρόνια, ἀλλὰ πρὸ πάντων, τὴν ἐπανάσταση μὲ τὴ φρίκη της.

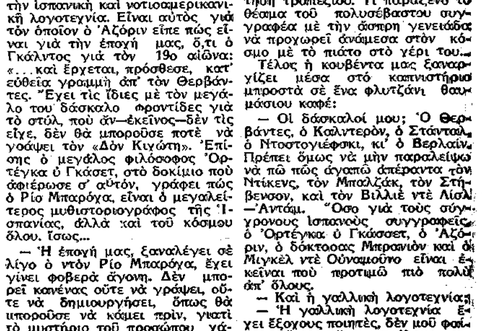

Ὁ Ντὸν Ρίο Μπαρόχα

Ὁ βιομήχανος εἶχε ἔλθει ἐκεῖ ἀπὸ περιέργεια, ἁπλῶς γιὰ νὰ δεῖ «τί γινόταν!» Ἀλήθεια, τί παράξενοι ἄνθρωποι: ὑπάρχουν σ' αὐτὸν τὸν κόσμο... Δὲν πρέπει, ὅμως, νὰ τὸν κατηγορῶ, ἀφοῦ

ΜΑΡΣΕΛ ΡΟΛΑΝ

Ο ΠΑΣΤΕΡ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΤΑΞΟΣΚΩΛΗΚΕΣ

3

Ένας νέος σύντροφος ήρθε νά προστεθεί, κατά τά τέλη Ἰουνίου, στήν παρέα τους : ὁ Ἐ. Ντυκλό. Αὐτός, ποὺ ἔγινε ἀργότερα καθηγητής στή Σορβόνη καὶ τό 1896 διευθυντής τοῦ Ἰνστιτούτου Παστὲρ στὸ Παρίσι, εἶταν ἀκόμα ἀναπληρωματικὸς καθηγητὴς στὴν Ἰατρικὴ Σχολὴ τοῦ Κλερμόν. Μαζί μ' αὐτὸν ἔγιναν ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ πειράματα, ποὺ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ διαφωτίσουν τὸ βασικὸ πρόβλημα τῶν σωματίων καὶ τοῦ ρόλου ποὺ παίζουν αὐτὰ στὴν ἀνάπτυξη τῆς νόσου pébrine. Ὁ Παστέρ, παρὰ τὴ γνώμη ποὺ εἶχε σχηματίσει ἀπὸ τὸν προηγούμενο χρόνο, αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη μιᾶς ἐπιβεβαίωσης, μιᾶς ἀπόδειξης δριστικῆς. Ἐπίστευε πὼς αὐτὴ βρέθηκε μὲ τ' ἀποτελέσματα ποὺ πέτυχε ὁ Ντυκλό.

Περνοῦσαν στὴν κριαδρα τὴ σπορά, τὴν ἀφημένη στὸ βομβυκοτροφεῖο ἀπὸ τὴν προηγούμενη περίοδο. Ἔκαναν ἔπειτα διαλύσεις ἀπ' αὐτὴν καὶ κατάβρεχαν τὰ φύλλα ποὺ ἔδιναν σὲ ὅσους μεταξοσκώληκες δὲν εἶχαν προσβληθεῖ μὲ κανέναν τρόπο ἀπὸ τὴν ἀρρώστια. Σὲ μερικὲς ἡμέρες ἄρχισε νὰ παρατηρεῖται μεγάλη θνησιμότητα μεταξὺ τῶν ὑγιῶν μεταξοσκωλήκων. Ὁ Παστὲρ ἔβλεπε τὰ πτώματα στοὺς συνεργάτες καὶ τοὺς ἐπισκέπτες του, λέγοντας : Πάσχουν ἀπὸ pébrine, ἀξέλιας μάλιστα μορφῆς, ποὺ τὴν, ἐπιτάχυνε ἡ εἰσαγωγὴ τῶν σωματίων. Προσέχετε ὅμως, δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ αἰτία τῆς ἀρρώστιας. Τίποτε ἀνάλογο δὲν ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἄλλης ἀσθενείας τῶν μεταξοσκωλήκων, τῆς muscardine, ποὺ προκαλεῖται —ἡ δεύτερη— ἀπὸ ἕναν μύκητα. Τὸ σωμάτιο γιὰ μένα εἶναι ἕνας ἁπλὸς μάρτυρας, ὄχι ὁ δράστης.

Ἀλλὰ παρὰ τὴν τόσο κατηγορηματική του γνώμη, ἐγκωμιάζει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ τὴ μέθοδό του, τῆς «κοκκώσεως» —εὐτυχῆς, ἀλλὰ παράξενη ἀντίφαση ποὺ τὸν παρουσιάζει ὡς ἀρνητὴ τῆς παραδοσιακῆς θεωρίας, ἐνῷ ὁ ἴδιος τὴν υἱοθετεῖ ἀποφασιστικὰ στὴν πράξη. Οἱ συνεργάτες του μένουν ἔκπληκτοι μπροστὰ σ' αὐτὲς τὶς ἀντιφάσεις τοῦ. Πολλὲς φορὲς ἀναρωτιοῦνται μεταξύ τους, πολὺ σιγά, γιατί ὁ σοφὸς κάνει τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. Ἀλλὰ ὁ Παστὲρ δὲν εἶναι ὁμιλητικὸς καὶ αὐτοὶ σέβονται τὴ σιωπή του. Ἀπὸ τὸ εἶναι ἀναδίνεται μιὰ ἀκαθάριστη ἐπιβολή. Τὸ παρελθόν του, γιὰ ὅσους τὸν γνωρίζουν, εἶναι ἐγγύηση τοῦ μέλλοντός του.

"Οσοι ὅμως δὲν βρίσκονταν κοντά του, ὑφίστανο λιγότερο τὴν ἐπιρροή του, καὶ ὁ σκεπτικισμός, ἢ δυσπιστία, εἶχαν τὸ λόγο. Ἡ μέθοδος Παστὲρ συναντοῦσε ἀντίδραση. Ἐξῆς ἀντιπάλους του ὁλόκληρη ὁμάδα ἐρευνητῶν, ποὺ ἀρνοῦνταν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν καὶ χρησιμοποιοῦσαν τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα, ἀπάνω στὰ ὁποῖα ἐστήριζε κι ἐκεῖνος τὴν ἀντίληψή του γιὰ τὴν φύση τῆς προκειμένης ἀρρώστειας. «Τὸ δηλητηριῶδες περιβάλλον, ἔλεγαν, ὁ μολυσμένος ἀέρας, προκαλεῖ τὴν ἀρρώστια. Τὰ σωμάτια δὲν φταῖνε σὲ τίποτε καὶ ἡ ἐξέταση τῶν σπόρων δὲν ὠφελεῖ».

Τίποτε δὲ μπροῦσε ν' ἀποστομώσει τοὺς ἀντιπάλους του, ποὺ δὲν εἶταν ἀμέτοχοι κι ἀπὸ μιὰ κεκαλυμμένη ζηλια κι ἕνα μίσος συναδελφικὸ ποὺ τὸ γνωρίζουν τόσο καλὰ οἱ μεγάλοι. Ὁ Παστὲρ, μὲ τὸ λεπτολόγο του πνεῦμα, ἔσπευδε ν' ἀπαντήσει σπὸν καθέναν, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσει τ' ποτε στὴ σκιά. Ἀλλὰ τὸ ἔκανε μ' ἔναν τόνο στυφὸ καὶ ἀναντίρρητο, ἔτσι ποὺ ἀποξενώνονταν ὁλοένα ἀπὸ τὶς ἀμφιβολες συμπάθειες.

Τὸ δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Ἰουνίου ξαναπῆρε τὸ δρόμο τοῦ Παρισιοῦ, γιὰ νὰ τελειώσει τὸ βιβλίο του σχετικὸ μὲ τὰ κρασιά, ποὺ τὸ εἶχε παρατήσει ἀπὸ δυὸ χρόνια. Στὶς 23 Ἰουλίου 1886, στὴ συνεδρίαση τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ὡς ἐξῆς συγκεφαλαίωνε τὶς σκέψεις του γιὰ τὴν pébrine : «Καταντᾶ νὰ πιστέψει κανείς, ὅταν σκέπτεται πρὸ πάντων πὼς οἱ σπόροι τους μοιάζουν μὲ τοὺς σπόρους τῶν εὐρώτων (μοῦχλας), πὼς ἕνα παράσιτο ἀνέλογο μὲ τῆς muscardjne ἔχει ἐπιπέσει στὴν ἐν λόγῳ βιοτεχνία καὶ πὼς αὐτὸ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ. Μὰ θὰ εἶταν πλάνη νὰ τὸ παραδεχτοῦμε».

Τὸ σχέδιό του εἶταν νὰ γυρίσει ἀσθμαστο φανιφεστικά. Ἀλλὰ τοῦ δόθηκε ἀφορμὴ νὰ ἐρευνᾶ τὴν ἀρρώστεια τῶν μεταξοσκωλήκων μόλις οἱ μουριές τοῦ θερμοκηπίου θὰ ἔβγαζαν φύλλα. Καὶ εἶχε διακηρυξεῖ ἐπαναλημμένα πὼς τὸ ἔτος 1867 θὰ εἶταν τὸ «ἐλευταῖο ὅπου θ' ἀκουγόταν παράπονα ἐκ μέρους τῶν παραγωγῶν μεταξοσκωλήκων.

Ἔτσι τὸν Ἰανουάριο τοῦ χρόνου αὐτοῦ ὁ Παστὲρ ξαναρχάτον στὰ Πὸν—Ζισκὲ συνοδευόμενος ἀπὸ τὴν γυναίκα του, τὴν κόρη του Μαρία—Λουΐζα, τὸ Σερνὲ καὶ τὸ Μαγιό.

Ἐνῶ ὁ σοφὸς διέτρεχε τὴ σιωπηλὴ αὐλή, κάτου ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἀστρων, ποτὲ δὲν αἰσθανόταν τὸ ἑαυτό του νὰ βρίσκεται τόσο κοντὰ καὶ ταυτόχρονα τόσο μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Ὅταν παράγγελνε γιὰ πετάξουν τὸ σπόρο, ἤξερε πὼς ἡ ἀλήθεια βρισκόταν ἐκεῖ καὶ τὰ μόσματα τοῦ περιβάλλοντος εἶταν ἀντιλήψεις ποὺ δὲν εἶχαν πίραση πιά. Ἀλλὰ ἔμενε ν' ἀποκαλύψει αὐτὸ τὸ «κάτι» ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι κρυφό. Καθώς ἐτόνισε ὁ Ντυκλὸ στὸ βιβλίο του «Παστὲρ, Ἱστορία ἑνὸς πνεύματος», ὁ σοφὸς κατεῖχε κιόλας τὴν ἀντίληψη τῆς συναφείας μεταξὺ τῶν ζυμώσεων καὶ τῆς ἀσθενείας. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη δὲν εἶχε ἀκόμα τὴ θεωρητικὴ πρὸ πάντων σημασία ποὺ θ' ἀποχτοῦσε ἀργότερα καὶ ὁ Παστὲρ δὲ μποροῦσε νὰ τὴ χρησιμοποιήσει ὁλοσδίολου ἄφοβα.

Τὸ ζήτημα θ' ἄλλαζε, ἂν αὐτὰ τὰ διαβολοσωμάτια παρουσίαζαν, κάτου ἀπὸ τὸ μικροσκόπιο τὴν ἴδια πάση πολλαπλασιασμοῦ μὲ τὶς muscardine. Ὁ Παστὲρ, χωρὶς νὰ τὸ ξέρουν ἀπ' τὸν κόκλο τοῦ, καταγινόταν ἀπὸ μήνες μὲ τὴ διαλεύκανση αὐτοῦ τοῦ σημείου. Τίποτε δὲν εἶχε ἔρθει γιὰ νὰ τοῦ προσκομίσει ὅ,τι ζητοῦσε, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τὸν ἀνάγκαζε ἀκόμα νὰ τροποποιήσει τὶς ἀντιλήψεις του σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα αὐτό.

Στὶς 12 Ἰανουαρίου 1867 γράφει : «Δὲ μπόρεσα ὡς τὴν ὥρα νὰ πετύχω ἕναν τρόπο ἀναπαραγωγῆς τοῦ σωματίου καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐμφάνισής του τὸ κάνει νὰ μοιάζει μὲ τὰ προζύντα τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν ἰοῖτῶν. Ἡ ἀσθένεια ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνση τῶν σωματίων».

Καὶ ὁ πιστὸς μαθητὴς του Ντυκλὸ σημειώνει ἀργότερα : «Τὴν παρασιτικὴ ἀντίληψη ὁ Παστὲρ τὴν ἀπέρριπτε μὲ πεῖσμα καὶ μ' ἕνα ἀλλόκοτο μίγμα ἀληθινῶν καὶ σφαλερῶν ἐπιχειρημάτων».

Τότε εἶταν ποὺ τὸ ἴδιο τοῦ τὸ μικροσκόπιο τοῦ προσκόμισε μιὰ πρώτη διάψευση. Εἶδε, γράφει ὁ ἴδιος, στὸν «Ἀγροτικὸ Ταχυδρόμο τοῦ Νότου» μιὰ ἐνδιάμεση γραμμή, «σὲ σχῆμα κομβιοδόηγς», ποὺ δίχοτομοῦσε τὰ σωμάτια. Ἀ"Η σύσταση λοιπὸν τῶν σωματίων, προσθέτει, εἶναι πιὸ σύνθετη ἀπ' ὅσο πίστευα ὡς σήμερα».

Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ ὁ Παστὲρ δὲν παρατᾶ καθόλου τὸ ὀδηγητικὸ νῆμα. Σ' ἕνα του γράμμα μὲ χρονολογία 24 Ἀπριλίου, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸ χημικὸ Δουμᾶ, ὑποστηρίζει τὴν ἀναπαραγωγὴ τῶν σωματίων «διὰ ὑποδιαιρέσεως». Τὰ σωμάτια ἄρα εἶναι ὄντα ζωντανά, καὶ μπροῦν νὰ παραβληθοῦν μ' ἐκεῖνα τῆς muscardine.

Ἀλλὰ τὸ ἀξιομνημόνευτο ἐκεῖνο καλοκαίρι συνέβη κάποιο περιστατικὸ ποὺ θὰ ἔβγαζε γιὰ πάντα αὐτὸν τὸ μεγάλο ἐπιστήμονα ἀπ' τὴν πλάνη του.

Πρέπει νὰ τὸ ποῦμε καθαρά: ὁ Παστὲρ εἶχε δυὸ χρόνια πιὸ πλανιόταν. Εἶταν ἀδύνατο ν' ἀπαντηθεῖ κανεὶς χειρότερα. Ἂν τὸ κοιτάξουμε ἀπὸ μακριά, τὸ φαινόμενο αὐτὸ θὰ μᾶς φανεῖ ἀπίστευτο. Ὁ Παστὲρ, ποὺ τ' ὄνομά του σήμερα γιὰ μᾶς συμβολίζει τὴν ποὶ σίγουρη διάγνωση, ὁ Παστέρ, ποὺ βλέποντας νὰ κινεῖται ἕνα μικρόβ.ο ἐξογμάτιξε : «Νὰ ἡ ἀρχὴ τῆς τάδε ἀρρώστιας. Σκοτώνοντας τὸ μικρόβιο σκοτώνετε τὴν Ἴδια», ἔ, λοιπόν, ὁ Παστὲρ αὐτός, βλέποντας τότε νὰ κινεῖται τὸ σωμάτ.ο τοῦ Κορνάλια ἔλεγε : «Τὸ γεννᾶε, ἡ pébrine. "Ας γιατρέψουμε αὐτὴ καὶ τὸ σωμάτιο θὰ ἐξαφανιστεῖ».

Μὲ μιὰ λέξη ὁ Παστὲρ (ποὺ δὲν εἶχε ἄλλον Παστὲρ πρὶν ἀπ' αὐτὸν γιὰ νὰ τὴν καθοδηγήσει!) προβλέπεφε τοὺς ὅρους τοῦ προβλήματος. παίρνοντας τὴν αἰτία γι' ἀποτέλεσμα καὶ τὸ ἀποτέλεσμα γιὰ αἰτία καὶ ἐπιμένοντας σ' αὐτὴ τὴν ἐσφαλμένη βάση μὲ τὸ ἐξαιρετικὸ του πρίσμα, ἔσωσε τὴν ἡμέρα ὅπου ἕνα γεγονός, ἀσήμαντο φαινομενικά. Ἀλλὰ τοῦ ὁποίου αὐτὸς συνέλαβε ἀμέσως τὴν μεγάλη σπουδαιότητα, τὸν ἀνάγκασε ν' ἀλλάξει κατεύθυνση.

*

Κοντὰ στὸ Πὸν—Ζισκὲ, κατοικοῦσε κάποια οἰκογένεια ὀνομαζόμενη Καρντινάλ. Ὅπως ὅλος ὁ κόσμος σχεδὸν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἔτρεφαν μεταξοσκώληκες καὶ ὁ Παστὲρ εἶχε μαζί τους ταχτικὲς σχέσεις. Οἱ Καρντινὰλ εἶχαν κατασκεύάσει, μὲ σπόρους ἰαπωνικοὺς, χωρὶς κανένα ἴχνος καὶ ἀρρώστειας, ἕνα διαμέρισμα ὁλοσδίολου ὑγιές, καὶ ποὺ ἀναπτυσσόταν κανονικά. Στὸ τέλος, κατὰ τὴ μέθοδο τοῦ λαμπροῦ γειτονά τους, τὸ ἀνοιγε τὰ μάτια —ἂν ἀφήσουμε κατὰ μέρος κάθε ἄλλη περίπτωση— καὶ τὸ περιστατικὸ τῶν Καρντινάλ ἐπισπευσε μονάχα μιὰ σίγουρη ἀνακάλυψη. Ὀπωσδήποτε ὅμως, ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτὴ περιπέτεια κάθε ἄλλο παρὰ ἐλαττώνει τὴ δόξα τοῦ Παστέρ. Θαυμάζει κανεὶς περισσότερο ἕναν Παστὲρ ποὺ βγῆκε θριαμβευτὴς μὲς ἀπὸ ἕνα δίχτυ πιθανοτήτων παρὰ ἕναν Παστὲρ ποὺ θὰ τραβοῦσε μὲ τὸ πρῶτο στὸ σκοπό του.

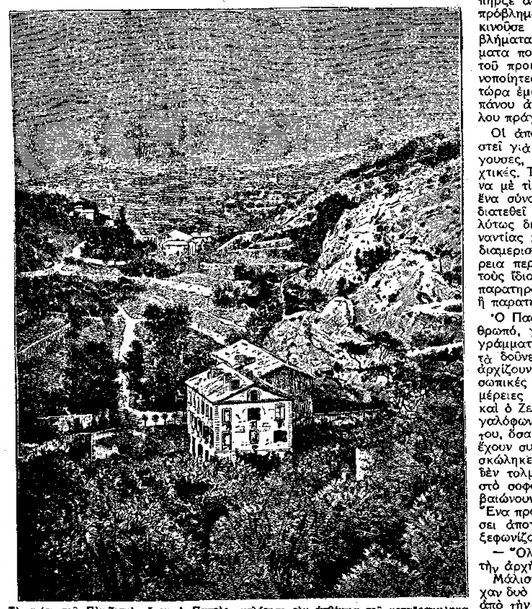

Τὸ σπίτι τοῦ Πὸν-Ζισκὲ, ὅπου ὁ Παστὲρ μελέτησε τὴν ἀσθένεια τοῦ μεταξοσκώληκα.

*

Μιὰ ποὺ ἀπόχτησε τὴ βεβαιότητα ὁ Παστὲρ ἐνέμεινε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ στὴ μέθοδό του τῆς κοκκώσεως. Καὶ γιὰ νὰ πετύχει τὴν ἐπισημοποίησή της(μὴν ξεχνοῦμε πὼς εἶταν ἐπιφορτισμένος μὲ ἀποστολή) διατόπωσε στὸ ὁπουργεῖο τὴν εἰσχὴ ἀνὰ ἑβδομαστεῖ καθένας ἀπὸ τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους μὲ ἕναν ὁρισμένο ἀριθμὸ μικροσκοπίων ποὺ θὰ τὰ χρησιμοποιοῦσαν στὴ δουλειά τους.

Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Παστὲρ δὲν ἔχασαν μιὰ τόσο ὡραία εὐκαιρία γιὰ νὰ ἐκτοξεύσουν τοὺς σαρκασμούς "ον ἐξ αἴτίας τῶν μικροσκοπίων ποὺ πρότεινε νὰ εἰσαχθοῦν. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ἔνιωθε πίσω του τόσους μικροπαραγωγοὺς ποὺ ἔχαναν τὸ ἐτήσιο εἰσόδημά τους, τόσες φτωχοδουλεῦτρες ποὺ θὰ ἔμεναν ἐξ ἀνάγκης στὸ δρόμο, «Εἶμαι φορτωμένος ἕνα σωρὸ ψυχές. Ἔλεγε. Ἡ συκοφαντία, ἡ ζηλοφθονία, ἡ ψευδολογία, δὲ θὰ καταβάλουν τὴ συνείδησή μου!».

Εὐτυχῶς ἂν ὁ «Ταχυδρόμος τοῦ Νότου» δημοσ.ευε, ὁλοένα ἐχθρικὰ ἄρθρα ἐναντίον του, σχηματίζεται γύρω του μιὰ σεβαστὴ φάλαγγα ὁπερμάχων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συναταλέγονται ὁ καθηγητὴς τῆς φυσικῆς καὶ χημείας στὸ λύκειο τοῦ Ἀλαὶ Ντεσπεῦρσ, ὁ δόκτωρ Παζέ, ὁ δήμαρχος τοῦ Ἀγ. Ἰπολύτου Ζανζὰν κλπ.

Εἶταν ἡ περίοδος τοῦ πλουτισμοῦ τῆς παστερικῆς θεωρίας. Οἱ πολυάριθμοι σηροτρόφοι ποὺ εἶχαν δεχτεῖ νὰ χρησιμοποιήσουν τὴ μέθοδό του, ἀνακοίνωναν ταχτικὰ στὸν Παστὲρ τὶς καθημερινὲς διαπιστώσεις των, τοῦ ἔδιναν γύξεις, τοῦ ζητοῦσαν συμβουλές. Ἕνας ὀγκώδης ταχυδρομικὸς φάκελλος ἔφτανε κάθε μέρα στὸ Πὸν—Ζισκὲ, προερχόμενος ἀπ' ὅλα τὰ μέρη ὅπου ἔτρεφαν μεταξοσκώληκες. Αὐτὲς οἱ εἰδήσεις, ἐβόθιζαν τὸν Παστὲρ σὲ κρίσεις ἀμηχανίας. Ὁ Παστὲρ δὲ θὰ εἶταν τέτοιος ποὺ ὑπῆρξε ἄν ἡ λύση ποὺ δόθηκε στὸ πρόβλημα τῆς pébrine δὲν τοῦ ἀνακινοῦσε ταυτόχρονα καὶ ἄλλα προβλήματα, δὲν τοῦ γεννοῦσε ἐρωτήματα ποὺ ἔμεναν ἀναπάντητα, δὲν τοῦ προκαλοῦσε περιέργειες ἀνικανοποίητες γιὰ τὴν ὥρα. Ἀπὸ καιρὸ τώρα ἐμάντευε, πίσω ἀπὸ τὴν παρανάνω ἀρρώστια, τὴ σκιὰ ἑνὸς ἄλλου πράγματος. Μὰ ποιό εἶταν αὐτό;

Οἱ ἀπορίες, ποὺ εἶχαν παραμερισστεῖ γιὰ ἕνα διάστημα, ὡς μὴ ἐπειγουσες, παρουσιάζονται πάλι ἐπιτακτικές. Τὸ 1867, ποὺ ἔπρεπε σύμφωνα μὲ τὶς προγνώσεις του νὰ δώσει ἕνα σύνολο ἐπιτυχῶν, γιατὶ εἶχαν διατεθεῖ ἀποκλειστικὰ σπόροι ἀπολύτως διαλεχτοί παρουσίασε ἀπεναντίας μιὰ σωρεία προσβλημένων διαμερισμάτων. Ἀλλὰ —λεπτομέρεια περίεργη, ποὺ ἐκπλήττει καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς παραγωγούς,— δὲν παρατηροῦνται τὰ γνωστὰ σῶμάτια ἢ παρατηροῦνται ἐλάχιστα.

Ὁ Παστὲρ, μὲ τὸ πρόσωπο σκυθρωπό, γεμάτος ἀμηχανία, δίνει τὰ γράμματα στοὺς συνεργάτες του, νὰ τὰ ποῦνε κι αὐτοί. Οἱ ὁποψίες του ἀρχίζουν νὰ πέρνουν σχῆμα. Οἱ προσωπικές του παρατηρήσεις, οἱ λεπτομέρειες ποὺ σημειώνουν, ὁ Ντυκλὸ καὶ ὁ Ζερνὲ, ὅσα ἀκούει νὰ λένε μεγαλόφρονα οἱ πολέμιοι τῆς μεθόδου του, ὅσα ψιθυρίζουν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν συνειθίσει νὰ τρέφουν μεταξοσκώληκες πάπου προσπάπου καὶ ποὺ δὲν τολμοῦν νὰ κάμουν μαθήματα στὸ σοφὸ τοῦ Παρισιοῦ, ὅλα ἐπιβεβαιώνουν τὶς παλιὲς ὑπόνοιές του. Ἕνα πρωὶ ὁ Παστὲρ φθήνεται νὰ πέσει ἀπογοητευμένος στὴν καρέκλα, ξεφωνίζοντας :

— "Ὅλα πρέπει νὰ ξαναγίνουν ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἔχουμε δυὸ ἀρρώστιες !

Μάλιστα, δυὸ ἀρρώστιες... Ὑπῆρχαν δυὸ ἀρρώστιες ἄγνωστες : κάτου ἀπὸ τὴν pébrine εἶταν μιὰ ἄλλη, ἡ flacherie, ἐντοπισμένη στὰ ἔντερα τῶν μεταξοσκωλήκων. Αὐτὴ ἐκδηλώνόταν ὅταν ἔτρωγαν φύλλα πειραγμένα ἀπὸ τὴν ὑγρασία. "Ὅταν εἶχαν ἀνταχή, παρουσίαζαν ἀντίσταση καὶ ἐξουδετέρωναν τὴ παθογόνο αἰτία. Ἀλλιῶς ἔπαιρναν τὴν κατήφορο : ἔπαιναν νὰ τρῶνε, περπατοῦσαν ὅπως τύχει, καὶ παρουσίαζαν συμπτώματα ἀνάλογα μὲ τῆς pébrine, ἀλλὰ χωρὶς τὸ σῶμα τους νὰ ἐμφανίζει τὶς χαρακτηριστικὲς μοῦρες κηλίδες. Στὸ τέλος ψοφοῦσαν χωρὶς νάχουν κάμει κουκούλι ἢ μᾶλλον ἐγκαταλείποντας μιὰ χρυσαλίδα καὶ πεταλοῦδες ἀρρωστες, ἀδύνατες, προσβλημένες ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρρώστια.

"Ἐγιν' ἔτσι μιὰ χρονομαχία μὲ τὸ νέο μικροοργανισμό, τὸ στρεπτόκοκκο τοῦ Παστὲρ, ποὺ κατέληξε κι αὐτὴ σὲ νίκη τοῦ ἴδιου, Ὁ Παστὲρ κρατάει γιὰ ἕνα χρόνο σπόρους ἀπὸ τοὺς μεταξοσκώληκες αὐτοὺς καὶ στὶς 20 Μαρτίου 1868 εἶναι σὲ θέση νὰ γράψει στὸ δάσκαλό του τὸ Δουμᾶ, πὼς τὰ ἐντομα αὐτά, ἂν καὶ χάσαν τὴ ζωή τους ἀπ' ἀρρώστια, δὲν παρουσιάζουν κανένα σωμ.ό.ο : εἶχαν προσβληθεῖ ἀπὸ τὴ flacherie καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν pébrine.

Ἀλλὰ ἡ πάλη συνεχιζόταν, γιατὶ οἱ ἀντίπαλοί του δὲν ἔνιοοσαν νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα. Ὁ Παστὲρ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ παρακολουθεῖ τὶς ἐργασίες του κι ἀπὸ τὴν ἄλλη κατευθύνει τὴν ἀγώνα, ἐνῶ ἀνορωτιέται συχνὰ τί πρέπει νὰ φοβηθεῖ περισσότερο : τὰ μικρόβια ποὺ σκοτώνουν χωρὶς νὰ τὸ ξέρουν ἢ τὸ ἀνθρώπινο ζῶο ποὺ σκοτώνει ξέροντας καλὰ τὴ δουλειά του.

Οἱ ἐπιτυχίες του πληθαίναν μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἐμποδίζε τοὺς ἐχθρούς του —καὶ συγκεκριμένα στὴ Λυών— νὰ διαβίνουν ὅ,τι τοὺς κατέβαινε. Ἀπὸ ἕνα γράμμα τοῦ πεθεροῦ τοῦ Παστὲρ πρὸς τὴ θυγατέρα του (6 Ἰουνίου 1868) μαθαίνουμε ἀκόμα καὶ πὼς εἶχαν κυνηγήσει τάχα τὸ σοφὸ Ἐπιστήμονα ἀπὸ τὸ Ἀλαὶ μὲ τὶς πέτρες.

[ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΤΟ ΤΕΛΟΣ]

ΤΡΕΙΣ ΡΩΣΣΟΙ

ΛΕΩΝ ΝΙΚΟΛΑΕΒΙΤΣ ΤΟΛΣΤΟΗ

ΤΟΥ ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΥ

ΜΕΤΑΦΡ. ΤΗΣ κ. ΕΛΛΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ (ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ)

8

— Ὁ ἐκφυλισμὸς, δὲν ὑπάρχει τέτοιο πράμα, ἔλεγε μιὰ μέρα ὁ Τολστόη, τὸν ἔφερε ὁ Ἰταλὸς Λομπρόζο καὶ ὁ ἔβραῖος Νορνταου τὸ ξαναεῖπε κι' αὐτός, ὕστερα ἀπ' τὸν Λομπρόζο σὰν ἕνας παπαγάλος. Ἡ Ἰταλία εἶναι χώρα τυχοδιωκτῶν, ἀπατεώνων. Δὲν ἔβγαλε παρὰ Ἀρετίνους, Καζανόβες, Καλιόστρους.

— Καὶ ὁ Γαριβάλδι;

— Αὐτὸς εἶναι πολιτικὸς. Εἶναι ἄλλο πράμα.

Καὶ σὲ κάτι ἄλλες ὁμιλίες ποὺ ἀφοροῦσαν τὴ γενεαλογία ρούσσων ἐμπόρων εἶπε:

— Αὐτὰ δὲν εἶναι ἀλήθεια. Γράφουνται μόνο στὰ βιβλία τῶν σοφῶν.

Τοῦ διηγήθηκα τὴν ἱστορία τριῶν γενεῶν μιᾶς οἰκογένειας ἐμπόρων ποὺ γνώριζα, ὅπου ὁ νόμος τοῦ ἐκφυλισμοῦ ἀπεναντίπετετο κατὰ τρόπο ἀδυσώπητο. Ἄρχισε νὰ μὲ τραβᾶει ἀπὸ τὸ μανίκι συγχυσμένος λέγοντάς μου:

— Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, τδέρα καὶ 'γώ. Στὴν Τουλὰ ὑπάρχουν δυὸ οἰκογένειες σὰν κι' αὐτή. Καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς περιγράψει κανένας. Νὰ τοὺς δώσει σύντομα σ' ἕνα μυθιστόρημα. Καταλαβαίνετε; Ἐντελῶς;

Καὶ τὰ μάτια του πλημμύρισαν ἀπὸ φῶς.

— Μὰ περιγράφοντας τοὺς, θἀφτιαχνε κανείς πάλι ἱππότες, Λ. Ν...!

—Κι' ὅμως! Πολὺ σοβαρὸ! Κεῖνος ποὺ μὲ τὸ νὰ προσεύχεται γιὰ ὅλη τὴν οἰκογένεια καταντάει καλόγηρος, εἶναι ὑπέροχο! Εἶναι ἔτσι ἡ πραγματικότης: σεῖς ἀμαρτάνετε, καὶ γὼ πηγαίνω καὶ παρακαλῶ νὰ σωθοῦνε τὰ κρίματά σας. Κι' ὁ ἄλλος, ποὺ ἀνιᾶ, ὁ φιλάργυρος, ποὺ ὅλο θέλει νὰ χτίζει σπίτια, κι' αὐτὸ εἶναι ἀληθινό! Καὶ νὰ πίνει, νάναι ἕνας μπροῦτος, ἕνας ἄσωτος, ἀπὸ τὴ μιὰ νὰ τοὺς ἀγαπᾶ, καὶ ξάφνου μέσα σ' ὅλα νὰ δολοφονεῖ κόλιας, πόσο εἶναι ὡραῖο! Νά! τί θ' ἄξιζε νὰ γραφτεῖ. Μὰ δὲν μπορεῖ κανεὶς, δὲν πρέπει, νὰ ζητᾶει ἥρωες ἀνάμεσα ἀπὸ κλέφτες καὶ ζητιάνους. Οἱ ἥρωες εἶναι ἕνα ψέμα, ἐπινόηση, ὑπάρχουν ἁπλούστατα ἄνθρωποι καὶ μόνο ἄνθρωποι.

Μοῦ ὑπεδείκνυε συχνὰ τὶς ὑπερβολὲς ποὺ ἀφηνα στὰ διηγήματά μου. Μὰ μιὰ μέρα, καθώς κουβεντιάζαμε γιὰ τὸ δεύτερο μέρος τῶν «Πεθαμένων ψυχῶν» εἶπε χαμογελώντας καλοκαγαθα:

— Ὅλοι μας εἴμαστε φοβεροὶ ἐφευρέτες. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ σὲ μένα καθώς γράφω, ἀρχίζω νὰ λυπᾶμαι ἕνα ἀπὸ τὰ πρόσωπά μου, τοῦ προσθέτω τότες ἕνα καλύτερο χαρακτηριστικό, ἐνῶ ἀπὸ κάποιο ἄλλο πρόσωπο ἀφαιρῶ ἕνα καλὸ στοιχεῖο, γιὰ νὰ μὴ φαίνουνται τὰ πρόσωπα ποὺ χιονόυται δίπλα του πολὺ-πολὺ μαῦρα.

Καὶ ἀμέσως, παίρνοντας τὸ σοβαρὸ ὕφος ἀδέκαστου δικαστῆ ἐπρόσθεσε:

— Γι' αὐτὸ λέω πὼς ἡ τέχνη εἶναι ψέμα. Εἶναι δόλωμα κι' αὐθαιρεσία, καὶ πὼς εἶναι ἐπιζήμια στοὺς ἀνθρώπους. Δὲν περιγράφουν τὴν πραγματικὴ ζωή, τέτοια ποὺ εἶναι, μὰ ὅ,τι σκέπτουνται γιὰ τὴ ζωή. Μὰ σὲ ποιὸν χρειάζεται νὰ ξέρει, πὼς ἐγὼ βλέπω τοῦτον τὸν πύργο, ἢ κείνη τὴ θάλασσα ἢ αὐτὸ τὸν ἀστερα; Σὲ τὶ μπορεῖ νὰ τὸν ἐνδιαφέρει; Σὲ τὶ χρησιμεύει;

Κάποτε οἱ ἰδέες του καὶ τὰ αἰσθήματά του μοῦ φαίνονταν σὰν νὰ τὰ στρέβλωνε ἐπίτηδες, ἀπὸ καπρίτσιο, ἀλλὰ πιὸ συχνὰ ἔκανε ἐντύπωση, ἀναστάτωνε τοὺς ἀνθρώπους ἀκοῦβς μὲ τὴ σκληρὴ εὐθύτητα τῆς σκέψης του, ὁπως ὁ Ἰὼβ, ὁ ἀτρόμητος ἐξεταστὴς ἑνὸς σκληροῦ Θεοῦ.

Μιὰ μέρα διηγότανε:

— Μιὰ φορά, ἐξῆς πάρει, τέλη τοῦ Μάη ἤτανε, τὸ δρόμο ποὺ πάει γιὰ τὸ Κίεβο. Ἡ γῆ ἤτανε σωστὸς παράδεισος, ὅλα ἀναγάλλιαζαν, ὁ οὐρανὸς δὲν εἶχε μήτε ἕνα σύννεφο, τὰ πουλιὰ κελαδοῦσαν, οἱ μέλισσες βούΐζαν, ὁ ἥλιος ξετρέλλαινε καί, γύρω μου, ὅλα ἦσαν μαγευτικά, ἀνθρώπινα, ὑπέροχα. Εἶχα συγκινηθεῖ τόσο, ποὺ δάκρυζα καὶ εἶχα τὴν ἐντύπωση πὼς κι' ἐγὼ ἤμουν μιὰ μέλισσα, ποὺ τὴς εἶχαν προσφερθεῖ τὰ καλύτερα λουλούδια τῆς γῆς. "Ενοιωθα τὸ Θεὸ κοντὰ στὴν ψυχή μου.Αἴφνης ἀντιλήφθηκα ξαπλωμένος στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, κάτω ἀπ' τὰ βάτα, δυὸ πλανόδιους, ἕναν ἄντρα καὶ μιὰ γυναῖκα σταγτεροὺς καὶ τοὺς δυό τους. Φαγώνονταν, βρώμικοι, γέροι· παλεύαν σὰν σκουλήκια, παραμιλοῦσαν, μούγκριζαν, ἐνῶ ὁ ἥλιος φώτιζε ἀλύπητα τὶς πελιδνὲς τους γυμνὲς γάμπες καὶ τὰ ἀδύνατα κορμιά τους. Αὐτὸ μοῦ χτύπησε κατ' εὐθεῖαν στὴν ψυχή, Μεγαλοδύναμε, σὺ δημιουργὸς τοῦ κάλλους, πῶς δὲν νοιώθεις λίγη ντροπή ; ἔνοιω

ΓΙΑΠΩΝΕΖΙΚΟΣ ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΛΕΟΝΤΑΡΙΟΥ, «ΚΑΚΑΜΙΤΣΙ», (Θεοῦ α'ῶνα). Τὸ κεφάλι ὑποβάλλει τὴ μορφὴ τοῦ λεοντάριοῦ. Τὸ κοστούμι εἶναι τοῦ θεάτρου Νῶ.

ΘΕΑΤΡΟ

Στὴ φύση ὅλα ἔχουν ἀρχὴ καὶ τέλος καὶ σταμάτημα δὲν ὑπάρχει πουθενά.

Ἀρχὴ καὶ τέλος καθορίζουνε μιὰν ἑνότητα. Αὐτὸ εἶναι ἕνα σχῆμα.

Ἡ ζωὴ εἶναι λειτουργία, ἔκφραση καὶ συνέχεια τῆς φύσης. Εἶναι ὑποκείμενη στὶς ἀρχὲς καὶ τοὺς νόμους της. Καὶ στὴ ζωὴ ὅλα ἔχουνε ἀρχὴ καὶ τέλος· χωρὶς σταμάτημα. Σχῆμα, κίνηση.

Ἀρχὴ καὶ τέλος εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη σύλληψη. Τὸ ἀτέλειωτο εἶναι τὸ ἄπειρο, τὸ ἀσύλληπτο· εἶναι τὸ ὑπεράνθρωπο.

□□□

Ἡ σύνθεση κάθε ζωϊκοῦ ὀργανισμοῦ ἔχει μιὰν ἀπόλυτη πάξη. Γύρω ἀπὸ κάθε ζωϊκὸ ὀργανισμὸ ἐπικρατεῖ ἀπόλυτη τάξη. Κάθε ζωϊκὸς ὀργανισμὸς ὑπόκειται καὶ ὑπηρετεῖ μιὰν ἀπόλυτη τάξη.

Καὶ ἡ ἔκφραση κάθε ζωϊκοῦ ὀργανισμοῦ ἔχει τάξη.

Κάθε ζωϊκὸς ὀργανισμὸς τείνει ν' ἀναδείξει — κι' ὁ ἄνθρωπος, ποὺ εἶναι προαγμένος ζωϊκὸς ὀργανισμός, συνειδητά — τὴν τάξη στὴν κάθε λογῆς ἐκδήλωσή του κι' ἀναγαλιάζει πετυχαίνοντάς το.

Ἀπὸ τὴν τάση αὐτὴ κι' ἀπὸ τὴν ἀναγάλια ποὺ δίνει τὸ ξεκαθάρισμα τῆς τάξης στὴν ἔκφραση τοῦ ἀνθρώπου δημιουργήθηκε ἡ τέχνη.

□□□

Ἡ πρωτόγονη ἔκφραση ἑνὸς ζωϊκοῦ ὀργανισμοῦ, ὁ βρυχηθμὸς λ. χ. ἑνὸς θηρίου, ἔχει ἀρχὴ καὶ τέλος· σχῆμα καὶ τάξη.

Τὸ ἄπλαστο συναίσθημα τοῦ πρωτόγονου ἀνθρώπου, σὰν ἀπὸ ζωϊκὸ ὀργανισμὸ προερχόμενο — ὡστόσο πρωτόγονο — ἦταν στὴν ἔκφρασή του ἕνα μονοκόμματο, ἁπλὸ σχῆμα· ἀναρθρη κραυγή, πῆδος.

Ἡ καλλιέργεια τοῦ ζωϊκοῦ ὀργανισμοῦ πλούτισε, χάρη στὶς ἀνάγκες του πρῶτα — αἴσθημα αὐτοσυντήρησης, διαιώνιση — τὸ συναίσθημα κι' αὐτὸ ἔδωσε κατ' ἀνάγκη ἐκφραστικὰ σχήματα πλουσιώτερα.

Διαδοχὴ καὶ σύνθεση συναισθημάτων ἔδωσε διαδοχὴ καὶ σύνθεση σχημάτων ἔκφρασης σὲ λαλιὰ καὶ σὲ κίνηση. Ἀπὸ τὸ ἕνα βγῆκε ἡ ὁμιλία, ὁ λόγος, ἡ ποίηση· τὸ βάδισμα, ὁ χορός, ἡ γυμναστικὴ ἀπὸ τ' ἄλλο.

□□□

Ἡ πνευματικὴ λειτουργία, ἐρεθισμὸς — ἀποτέλεσμα, ἀρχίζει καὶ τελειώνει καὶ διαγράφεται σὰ σχῆμα.

Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἶναι δημιουργία ἀνθρώπινη· πνευματικὴ καὶ συναισθηματικὴ μεγάλη σύνθεση ἀπὸ ἄλλες μικρότερες, αὐτὲς ἀπὸ πιὸ μικρές, ὅσο ἐκεῖνες ποὺ εἶναι συνθεμένες ἀπὸ κατὰ μέρος νοήματα καὶ συναισθήματα, κατὰ μέρος λοιπὸν σχήματα ἔκφρασης.

Ἡ κοινωνικὴ ζωή, σὰ δημιουργία ἀνθρώπινη, ὑπόκειται σὲ ἀδυναμίες καὶ πάθη ἐφήμερα. Ἡ ἀρρώστεια (ἔλλειψη ὀργανικῆς πληρότητας, ἀτονία, νευρικότητα κ. ἄ.), τὸ κοινωνικὸ πάθος (θυμός, ζήλεια, φόβος, χαρά, πόνος) διαλύουνε ἢ διαταράζουνε τὸ σχηματισμὸ —τὴν κίνηση λοιπόν, κ' ἔκφραση στὸ χρόνο — τῆς συναισθηματικῆς ἔκφρασης καὶ χαλάνε τὴν ἰσορροπία της.

Ὑπερπληθωρισμὸς συναισθημάτων χρεστικὰ μὲ τὰ ὅρια τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἐκδήλωσης δημιουργεῖ πληθωρισμὸ καὶ στρίμωγμα τῶν ἐκφραστικῶν σχημάτων καὶ ἀπ' αὐτὸ τὴν παραμόρφωσή τους.

Πνευματικὴ σύνθεση καὶ ταξινόμηση συναισθηματικῶν καταστάσεων, σχηματισμὸς ἀπὸ ἑνότητες ποὺ κλείνονται ἄνετα στὴν ἔκταση τῆς ἀνθρώπινης σύλληψης, ἀποδωμένα σὲ σχηματικὴ πληρότητα κι' ἰσορροπία στὰ καθέκαστα καὶ στὸ σύνολο εἶναι ἡ Τέχνη καὶ τὸ Θέατρο.

Ἀπὸ τὴν ἔκθεση χαρακτικῆς στὴ Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν. Ἀπάνω ἔργο τοῦ Νικολὰ Γλύπτη καὶ δεξιὰ τοῦ Ἀλέκου Κορογιαννάκη.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ ΣΤΟ ΘΕΟ

ΤΟΥ ΒΟΛΤΑΙΡΟΥ

(Δημοσιεύουμε παρακάτω ἕνα ἐξαιρετικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Traité de tolerence» τοῦ Βολταίρου):

Δὲν ἀπευθύνομαι πιὰ στοὺς ἀνθρώπους. Σὲ Σένα, Κύριε τῶν Ὄντων, Κύριε ὅλων τῶν Κόσμων, ὅλων τῶν Καιρῶν. Ἐάν, ἐπιτρέπεται, στ' ἀδύνατα ὄντα τὰ χαμένα μέσα στὸ ἄπειρο, στὰ ἐλάχιστα μόρια μέσα στὴν οἰκουμένη, νὰ τολμήσουνε νὰ σοῦ ζητήσουν κάτι, ἀπὸ Σένα ποὺ τὸ πᾶν ἔθωκες ἀπὸ Σένα ποὺ οἱ βουλές σου σὰν αἰώνιες εἶναι ἀναλλοίωτες, καταδέξου, Κύριε, νὰ ρίξεις μιὰ ματιὰ οἰκτου στὰ σφάλματα ποὺ μᾶς χάρισε ἡ φύση.

Ἂς μὴ μᾶς πεδικλώνουν οἱ συμφορές. Δὲ μᾶς ἔδωκες μιὰ καρδιὰ γιὰ νὰ μισούμαστε καὶ γέρια γιὰ νὰ σφαζώμαστε. Ὦ! Κύριε, κάμε νὰ μποροῦμε νὰ ὑποφέρουμε πιὸ δίκαια τὸ βάρος μιᾶς ζωῆς θλιβερῆς καὶ πρόσκαιρης. Κάμε, ὥστε οἱ μικρὲς διαφορές, ἀνάμεσα στὰ φορέματα ποὺ σκεπάζουν τ' ἀδύνατα κορμιά μας, ἀνάμεσα στὶς φτωχές μας γλῶσσες, καὶ σ' ὅλες τὶς γελοῖες μας ἀνάγκες, ἀνάμεσα σ' ὅλες τὶς συμβατικές μας συνθῆκες, στὶς τρελλές μας ἐπιθυμίες, σὲ ὅλα μας τὰ πράγματα ποὺ τὰ βλέπουμε τόσο ἄδικα καὶ ἀνάποδα, αὐτὰ ποὺ εἶναι τόσο δίκαια καὶ ὀρθὰ μπροστά Σου, κάμε ὅλα αὐτὰ τὰ μικρὰ συννεφάκια ποὺ τὰ διακρίνουμε μὲ τόσο λεῖσια τὰ ἐλάχιστα αὐτὰ μόρια ποὺ καλοῦνται ἄνθρωποι, νὰ μὴν εἶναι τὰ σύμβολα τοῦ μίσους καὶ τῆς ὀργῆς. Κάμε, Κύριε, ὥστε αὐτοὶ ποὺ σοῦ ἀνάβουνε κεριὰ μέρα μεσημέρι γιὰ νὰ σὲ δοξάσουν, νὰ ἀνέχουνται αὐτοὺς ποὺ ἀρκοῦνται στὸ λαμπρὸ φῶς τοῦ ἡλιου σου. Κάμε ὥστε αὐτοὶ ποὺ ντύνονται λευκὸν γιτῶνα γιὰ νὰ ποῦνε ὅτι πρέπει νὰ σὲ ἀγαποῦμε, νὰ μὴν ἀποστρέφονται μὲ μογθηρία, αὐτοὺς ποὺ λένε τὸ ἴδιο πρᾶμα, ποὺ σὲ παρακαλοῦν γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό, κάτω ἀπὸ ἕνα γιτῶνα μαῦρο. Ὦ, Κύριε, εὐδόκησε νάναι μιὰ ἡ λατρεία σου σὲ ὅλες τὶς γλῶσσες, πάνω σὲ ὅλο τὸν πλανήτη μας. Κάμε ὥστε αὐτοὶ ποὺ τὸ ἔνδυμά τους εἶναι κόκκινο ἢ μενεξελί, ποὺ ἐξουσιάζουν ἀσήμαντη μερίδα ἀπὸ τὸ σωρὸ τῆς λάσπης αὐτοῦ τοῦ κόσμου, αὐτοὶ ποὺ κατέχουν κάτι στρογγυλὰ κομμάτια κάποιου μετάλλου, νὰ ἀπολαβαίνουν αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουν μεγαλεῖο καὶ πλοῦτο, χωρὶς ὑπεροψία, καὶ οἱ ἄλλοι νὰ μὴ τοὺς βλέπουν μὲ μογθηρία: γιατὶ Σύ, ξέρεις ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὲς τὶς ματαιότητες ἄξιο οὔτε νὰ τὸ γαλνήψει κανεὶς οὔτε νὰ τὸ ὑπερηφανευτεῖ.

Ὦ! Ἂς μποροῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ θυμοῦνται πὼς εἶναι ἀδελφοί! κι' ἀκόμα ἂς μάθουν νὰ μισοῦν τὴν τυραννία ποὺ ἁρπάζει τὴν ἀναπνοὴ τῶν ἀθώων ἀνθρώπων πάνω στὶς ψυχές, ὅπως ἀποστρέφονται τὴ λησταεία ποὺ ἁρπάζει ἐκβιαστικὰ τὸν καρπὸ τῆς τίμιας ἐργασίας καὶ τῆς εἰρηνικῆς τέννης! Ὦ! ἂν οἱ μαστίγες τοῦ πολέμου, εἶναι μοιραῖες τοὐλάχιστον ἂς μὴ μισούμαστε, ἂς μὴ ἀλληλοτρωγόμαστε μέσα στοὺς κόλπους τῆς εἰρήνης, ἂς διδοῦμε τὴν ὑποκρισία καὶ τὴν ψευτιὰ ποὺ μᾶς πληγώνει καθημερινὰ, κι' ἂς ξοδεύουμε τὴ στιγμὴ τῆς ὑπαρξῆς μας νὰ εὐλογοῦμε σὲ γλῶσες γλῶσσες, πάνω ἀπὸ θάλασσες καὶ στεριές, τὴν Καλωσύνη σου, ποὺ μᾶς χάρισε τὴν Ὕπαρξη.

Μετάφρ.: ΑΛ. ΠΙΚΡΑΜΕΝΟΥ

(Δημοσιεύουμε παρακάτω σημείωμα τῆς δ. Μιράντας Οἰκονομίδου, μεταφραστρίας τοῦ ἔργου «Εὖα—Λίνα, δυὸ σὲ μιὰ» τοῦ Πιραντέλλο. τοῦ ἀνεβάζει ὁ θίασος τῆς κ. Κ. Ἀνδρεάδη):

Τὸ νέο ἔργο, ποὺ ἀνεβάζει τὶς ἡμέρες αὐτὲς ὁ θίασος τῆς κ. Ἀνδρεάδη καὶ ποὺ θὰ μᾶς δώσει τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσουμε κάπως καλύτερα τὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Πιραντέλλο, μᾶς δίνει καὶ τὴν εὐχαρίστηση ν' ἀσχοληθεῦμε λίγο μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἰδέες τοῦ μεγάλου συγγραφέα.

«Γεννήθηκε τὸ 1867 στὸν Ἀκράγαντα τῆς Σικελίας». Θὰ θέλαμε μὲ κάθε βιαία ν' ἀποφύγουμε τὴν κοινότοπη αὐτὴ πληροφορία, ἂν ἐπρόκειτο γιὰ ἕναν ὁποιοδήποτε ἄλλον συγγραφέα. ὄχι ὅμως προκειμενου γιὰ τὸν Πιραντέλλο. Γεννήθηκε στὸν Ἀκράγαντα, κι' αὐτὸ θάπρεπε νὰ τραπεῖ τὴν προσοχή μας. γιατὶ δὲν εἶναι ἕνα ὁποιοδήποτε ἔνεμα, εἶναι μιὰ πολιτεία σφιχτὰ δεμένη μὲ τὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν ἱστορία μας. εἶναι μιὰ πολιτεία τῆς «Μεγάλης Ἑλλάδος» γιομάτη ἀπὸ ἀρχαῖα λείψανα, εἶναι ἡ «καλλίστα ἐποικεῖν πολίων» τοῦ Πινδάρου. Δὲ θάπρεπε λοιπὸν αὐτὸ νὰ μᾶς φέρνει πιὸ κοντὰ στὸ συγγραφέα. σὰν νάχαμε μαζὶ του κάποιε μακρινώτατο πνευματικὸ δεσμό; "Ισως. Ἀς ἀφήσουμε τὸν καθένα νὰ τὸ σκεφθεῖ ὅπως θέλει, καὶ, γυρίζοντας τὶς πλάτες στὴ φαντασία ποὺ ἐδηγεῖ σὲ γλυστερὰ μονοπάτια, ἂς πατήσουμε σὲ πιὸ στερεὸ ἔδαφος.

Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γνωρίσουμε τὴ νοιάσει κανεὶς τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου συγγραφέα. νὰ γνωρίζει ἱστορικὰ πράματα ἀπὸ τὴ ζωή του. Καὶ ἂν ἀρχίσουμε ἀπὸ τοὺς γονεῖς του θὰ δοῦμε πὼς μέσα στὶς φλέβες του ἔρρεε αἷμα ἡρώων. γιατὶ καὶ ὁ πατέρας του εἶχε πολεμήσει γενναῖα πλάϊ στὸ Γαριβάλδη, καὶ ἡ μητέρα του μὲ τὰ ἴδια τῆς τὰ χέρια ἔρραψε τὴ σημαία ποὺ θὰ σήκωναν τ' ἀδέρφια της σὲ μιὰ ἐπανάσταση ἐναντίον τῶν Βουρβώνων. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε πὼς ἐρισκόμαστε σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἡ Ἰταλία πάλευε γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἕνωσή της. Τὰ παραδείγματα λοιπὸν αὐτὰ, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἔπλασαν τὴν ψυχὴ τοῦ Πιραντέλλο γεννᾶτα καὶ τίμια. Ἡ εἰκονομική ἄνεση τῆς οἰκογενείας του ἐπέτρεψε στὸν συγγραφέα νὰ κάνει πολὺ καλὲς σπουδές καὶ νὰ πάρει μὲ μεγάλη ἐπιτυχία τὸ δίπλωμά του ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βοπν πκρ' ἔλες τὶς ἀπαισιόδοξες προφητεῖες τοῦ πρώτου του δασκάλου. Πράγματι, τὸν καιρὸ ποὺ ἔπρεπε πιὰ ὁ μικρὸς Λουΐτζι ν' ἀρχίσει γράμματα, πῆραν στὸ σπίτι ἕναν δάσκαλο, γιατὶ καθὼς ἦταν ἀδύνατος φοβόνταν νὰ τὸν στείλουν στὸ σχολεῖο. "Ἐρθασε λοιπὸν ὁ κ. Φασεοῦλος—αὐτὸ ἦταν τ' ὄνομα τοῦ δασκάλου—κι' ἀρχισε τὰ σοφά του μαθήματα. ποὺ ἄλλη ὑπεχρέωση δὲν ἐπεβάλλαν στὸ μαθητὴ παρὰ νὰ γράφει ἕλη μέρα «γιῶτες» σ' ἕνα τετράδιο ἐπίτηδες γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Κι' αὐτὸ γιὰ ἑβδομάδες καὶ γιὰ μῆνες. Ἐξαντλήθηκε μιὰ μέρα κ' ἡ ὑπομονὴ τοῦ φτωχοῦ Λουΐτζι κι' ἐξομολογήθηκε κλαίγοντας στὴ μητέρα του πὼς δὲν ἄντεχε πιὰ νὰ κάνει «γιῶτες». "Οταν ἔμως ἡ κ. Πιραντέλλο τόλμησε νὰ πεῖ τοῦ κ. καθηγητοῦ ν' ἀλλάξει λίγο τὸ πρόγραμμά του, αὐτὸς ἐπισημότατα τῆς ἀπάντησε:

— Τί θέλετε νὰ σᾶς κάνω; Τὸ παιδὶ εἶναι λίγο καθυστερημένο...

Εἶχε πέσει κάπως ἔξω ὁ κ. Φασεοῦλος!...

Ἀπεναντίας ὁ Πιραντέλλο ἔδειξε πολὺ γρήγορα τὴ δίψα ποὺ εἶχε γιὰ μάθηση ,καὶ γρήγορα ἐπίσης ἀρχισε τὴ δημιουργική του ἐργασία. Τὰ πρῶτα του ἔργα ἦταν ὅλα σὲ στίχους, ἀργότερα, κι' ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴ ἑνὸς συγχρόνου του συγγραφέα ἐπιχείρησε νὰ γράψει πρόζα, ὁρίσκοντας ἔτσι τὸν ἀληθινό του δρόμο.

Ἕνα γεγονὸς ποὺ εἶχε ἐξαιρετικὴ σημασία γιὰ τὸν Πιραντέλλο εἶναι ὁ γάμος του. Ἂν ἡ ἐπίδραση τῆς γυναίκας ἔπαιξε πάντα σπουδαῖο ρόλο στὴ ζωὴ τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν, στὸν Πιραντέλλο ἡ ἐπίδραση αὐτὴ ἀποτελεῖ ἴσως τὸν κυριώτερο παράγοντα γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς νεοτερικῆς του καὶ γιὰ τὴν καλλιτεχνική του δημιουργία. Ὅταν ἤταν ἀκόμα πολὺ νέος, σχεδὸν παιδί, ὁ Πιραντέλλο εἶχε ἀρραβωνιαστεῖ μὲ κάποια κοπέλλα, ἀλλὰ πρὶν ἀκόμα προφτάσει νὰ γίνει ὁ γάμος, ἐσάλεψαν τὰ λεγκιά τη:. Ἀπὸ τότε πέρασαν κάμποσα χρόνια. Ὁ συγγραφέας εἶχε ἐγκατασταθεῖ στὴ Ρώμη. Χάρη στὴν περιουσία ποὺ εἶχαν καὶ οἱ δυὸ, μπορεῦσαν νὰ ζοῦν ἄνετη ζωή, χωρὶς ὑλικὲς στενοχώριες. Μέσα σ' ἕξη χρόνια τὸ ἀντρόγυνο ἀπόκτησε τρία παιδιὰ, κι' ὁ Πιραντέλλο ἐργάστηκε ἄλον αὐτὸ τὸν καιρὸ σὲ μιὰν ἀημέσφαιρα εἰκονεστικῆς γοαλίνης. Συνεργαζόταν σὲ διάφορα περιοδικά, δίνοντας κριτικές, μελέτες, καὶ ποὺ καὶ ποὺ κανένα διήγημα. Ἡ καλλιτεχνικὴ παραγωγή του ἦταν μεγάλη, εἶχε γράψει κιόλας δυὸ ρομάντζα, τρεῖς τόμους διηγήματα, δυὸ κωμῳδίες, ἄλλα ὅλα αὐτὰ ἔμειναν θαμμένα στὸ σκάφος τοῦ συρταριοῦ του. Δὲ βρισκόταν κανένας γιὰ νὰ τὰ ἐκδόσει, ἤτανε ἡ ἐποχὴ ποὺ μόνο Νι' Ἀννεσούντσιο δεχόντουσαν. ἐποχὴ πολὺ δύσκολη γιὰ τοὺς πρωτόβγαλτους ποὺ εἶχαν μ' ἕναν τόσο τρεμερὸ ἀντίπαλο νὰ παλαίψουν. Ἔπειτα ἀπὸ κάμποσα χρόνια ἀρχισαν νὰ φεύγουν τὰ ἔργα τοῦ Πιραντέλλο ἀπὸ τὸ συρτάρι καὶ νὰ παίρνουν τὸ δρόμο τοῦ τυπογραφείου. Μόνον οἱ κωμῳδίες ἔμειναν, γιατὶ αὐτὲς εἶχανε σταθεῖ ἡ αἰτία νὰ τσακωθεῖ ὁ συγγραφέας κάμποσες φορὲς μὲ θεατρόνες κι' ἠθοποιοὺς, πρᾶμα ποὺ τὸν ἔκανε νὰ ἀπεχθανεται κυριολεκτικὰ τὸ θέατρο.

Πενηντάρης μόνο ἀρχισε τὴν καρριέρα του ὡς θεατρικὸς συγγραφέας!

Ἡ ζωὴ ἐξακολουθεῦσε νὰ κυλάει πάντα ἥσυχη, ὅταν μιὰ μέρα ἤρθε ἡ τρομερὴ εἴδηση: Μαζὶ μὲ τὴν ἀπόλυτη οἰκονομικὴ καταστροφὴ τοῦ πατέρα του, ὁ συγγραφέας ἔχανε ἐντελῶς τὴν ἀτομική του περιουσία. καθὼς καὶ τὴν προίκα τῆς γυναίκας του. Ἡ δυστυχία ἐχτύπησε τὴν πέρτα τῆς οἰκογένειας Πιραντέλλο.

Ἡ γυναῖκα του ἔπεσε γιὰ ἑφτὰ μῆνες παράλυτη στὸ κρεββάτι, κι' ὁ ἴδιος ἀνάγκασε τὰ ζητήσει ἀμέσως θέση καθηγητοῦ καὶ νὰ παραδίδει μαθήματα ἰταλικῶν στοὺς ξένους. Πλάϊ σ' αὐτὴ τὴν ἄχαρη δουλειὰ δπλακόισε τὴν πνευματικὴ του παραγωγὴ κι' ἔτσι, μέσα στὴ δυστυχία, γεννήθηκε τὸ ἔργο ποὺ τοῦ χάρισε τὴν παγκόσμια φήμη: ὁ «Ματία Πασκάλ».

Ὁ Πιραντέλλο εἶχε γίνει διάσημος, ἀλλὰ συγχρόνως εἶχε χάσει γιὰ πάντα τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς του καὶ ἡ αἰτία ἦταν ἡ ἴδια ἡ γυναῖκα του. Ὡς σύζυγος ὁ Πιραντέλλο ἦταν παρειμιώδης γιὰ τὴν ἀπόλυτη κίστη πρὸς τὴ γυναῖκα του δὲν τῆς εἶχε δώσει ποτὲ οὔτε τὴν παρχμικρὴ ἀφορμὴ γιὰ νὰ τὸν κατηγορήσει καὶ ὅμως αὐτὴ, μετὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς συζυγικῆς τους ζωῆς καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀρρώστιά της, ἔβασανισε τὸν ἄντρα της μὲ μιὰ παθολογικὴ ζηλεια ποὺ κατέλῃξε στὸ τέλος στὴν παραφροσύνη.

"Οταν ὁ Πιραντέλλο ἄρχισε νὰ γίνεται γνωστὸ; κι' ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς πατρίδας του, ἡ γυναῖκα του αἰσθάνθηκε ξαφνικὰ πὼς τὸν ἔχανε. Αὐτὸς ζοῦσε σ' ἕναν πνευματικὸ κόσμο ποὺ δὲν τῆς ἀνῆκε καὶ ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν καταλάβει. ἐπικοινωνοῦσε μὲ πλάσματα τῆς φαντασίας του ποὺ αὐτὴ ἔνειωθε ὅτι τοῦ ἀπορροφοῦσαν τὴ σκέψη καὶ τέλος ἔβλεπε πὼς ὁ ἄντρας τη: ἔρχεταν σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ κοινὸ, καταλαβαίνε πὼς δὲν μποροῦσε πιὰ νάναι ἀποκλειστικὰ δικός της. Καὶ τότε ἄρχισε νὰ τὸν κατηγορεῖ γιὰ ποᾶξε: ποὺ κὰτὸς οὔτε εἶχε κάνει οὔτε εἶχε κὰν φαντασθεῖ, κι' ὅσο αὐτὸς προσπαθοῦσε νὰ τὴν πείσει γιὰ τὴν ἀθωότητά του, τόσο αὐτὴ τοὐκανε σκηνὲς ἐξωφρενικές. Αὐτὴ ἡ ἴδια θασανιζόταν, κι' ὁ ἄντρας της ὑπέφερε, ὑπέφερε τρομερὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν κατάσταση. "Εκανε τὸ πᾶν γιὰ νὰ τὴν εὐχαριστήσει ἀλλὰ ὅλα ἤσαν ἀνώφελα. αὐτὴ ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ ζηλέψει τὰ ἴδια τὰ παιδιά της, γιατὶ ἀγαποῦσαν πολὺ τὸν πατέρα τους.

Κχὶ τότε αὐτὴ ἡ τρομερὴ κατάσταση ὡδήγησε τὸν συγγραφέα νὰ σκεφθεῖ κάτι πολὺ ἀληθινό. Ποιὰ εἶναι ἡ πραγματικότης, ἂν ἐγὼ γι' αὐτὴ τὴ γυναῖκα δὲν εἶμαι αὐτὸς ποὺ πραγματικὰ εἶμαι, ἀλλὰ ἕνας ἄλλος; τόσο διαφορετικὸς, ἱκανὸ γιὰ τόσο φριχτὲς πράξεις, γιὰ τόση μεγάλη ὑποκρισία;

Κι' ὅμως αὐτὴ εἶναι πεπεισμένη ὅτι εἶμαι ὅπως αὐτὴ μ' ἔχει δημιουργήσει: ἄπιστος, ἐλεεινὸς ὑπεκρίτης, καὶ θέταν ἱκανὴ νὰ σκοτωθεῖ γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξει. Τὸ σωστότερο εἶναι ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ αὐτὸς ποὺ πραγματικὰ εἶμαι, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅπως αὐτὴ μὲ νομίζει, δυὸ πραγματικότητες λοιπόν.

Ἔτσι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τοῦ μεγάλου συγγραφέα γεννήθηκε τὸ ἔσθρο τῆς τέχνης του: ἡ σχετικότης.

Κι' αὐτὸ, ποὺ πολλοὶ ἴσως νομίζουν ὅτι εἶναι μιὰ φαντασιοπληξία ἢ μιὰ παραξενιὰ τοῦ συγγραφέα, πρέπει νὰ κατηλάβουν πὼς τὸ ἔζησε καὶ μαρτύρησε γι' αὐτό.

Αὐτοπάτη λοιπόν, πλάνη νὰ νομίζουμε ὅτι ἔχουμε μιὰ καὶ μόνη, ἀκλόνητη προσωπικότητα. Ἔχουμε δυὸ, ἔχουμε τρεῖς, ἔχουμε πολλές.

Γύρω ἀπ' αὐτὴ τὴ βασικὴ θεωρία τοῦ Πιραντέλλο περιστρέφεται φυσικὰ καὶ τὸ ἔργο ποὺ μᾶς παρουσιάζει ἡ σκηνὴ τῆς κ. Ἀνδρεάδη: «Εὖα-Λίνα δυὸ σὲ μιά».

ΜΙΡΑΝΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

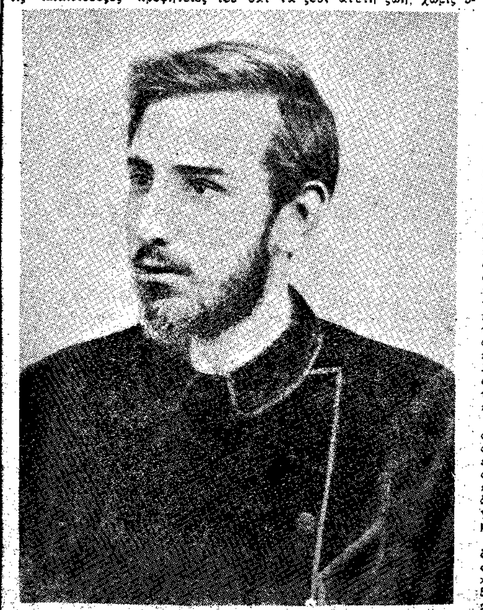

Ὁ Πιραντέλλο νέος.

ΠΙΡΑΝΤΕΛΛΟ

«ΕΥΑ - ΛΙΝΑ, ΔΥΟ ΣΕ ΜΙΑ»

ΤΗΣ Δος Μ Ρ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

«Τὸ συναίσθημα τῆς πραγματικότητας εἶνε ἀπαραίτητο γιὰ τὴν συγκίνηση τοῦ θεατῆ». Τοῦτο εἶναι ὁ πρωταρχικὸς γνώμονας τῆς Κινηματοτέχνης κι' ἀποδείχθηκε μέρα μὲ μὲ τὴ μ.ρα, ἀληθινότερο γιὰ νὰ φτάσουμε στὸν ἐκπλκτικὸ, πολλὲς φορές, ρεαλισμὸ μερικῶν σημερινῶν ταινιῶν. Ὡστόσο, κι' ὁ ρεαλισμὸς τοῦτος δὲν εἶνε βέβαια ὁ ἴδιος μὲ τὸν ρεαλισμὸ τῆς καθημερινῆς ζωῆς —τοῦτο κανεὶς δὲν τὸ ἀρνιέται—παρὰ εἶνε στυλιζαρισμένος, ἀλλοιωμένος μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Κινηματοτέχνη, ἐδωμένος ἀνάμεσα ἀπ' τὸ ἐκλεκτικὸ πρίσμα τῆς ἀτομικῆς του ὄρασης.

Τὸν «ἀκατέργαστο» ρεαλισμὸ τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἀνέλαβαι νὰ τὸν καθερεφτίσουν οἱ ἐδηοεογραφικὲς ταινίες καὶ μερικὲς ταινίες ἰδ.αίτερα πρωτότυπες ὅπως τοῦ Ρώσσου Βερτὸφ.

Ὁ ρεαλισμὸς τῆς σημερινῆς Κινηματοτέχνης μᾶς φαίνεται σὰν φυσικὸ ἐπακολούθημα τοῦ ἀπλούστερου βασικοῦ κινηματογραφικοῦ στοιχείου ποὖναι ἡ φωτογραφία. Ἡ φωτογραφία ἀποτυπώνει μηχανικὰ τὴν ὄραση τοῦ Κινηματοτέχνη—παρατηρητῆ, χωρὶς νὰ τὴς ἐπιφέρει καμμιὰ οὐσιαστικὴ ἀλλαγή, ὅπως συμβαίνει στὶς ἄλλες τέχνες. Πραγματικὴ ὅραση, ἄρα καὶ πραγματικὸ πλαίσιο, πραγματικὲς εἰκόνες. πραγματικὲς σκηνὲς, ἀληθινὰ ἢ ἀληθοφανὴ γεγονότα. Ποῦ καὶ ποῦ φαντασιοκὲς ταινίες διεκόπτουνε τὴν ἀπελεύθερη σειρὰ τῶν δραματικῶν ταινιῶν μας καὶ σ' αὐτὲς ἀκόμη τὸ ὑπερφυσικὸ τοῦ μόθου δὲ θυσιάζεται τὸ ρεαλισμὸ τῆς εἰκόνας, τῆς σκηνῆς.

Στὸ περίφημο «Καλιγκάρι» οἱ ἀλλοπρόσαλλες κινήσεις καὶ τὸ ἀλλόκοτο τῶν σκηνικῶν εἴχαν τὴν δικαιολογία τους στὴν ἐξημμένη φαντασία ἑνὸς τρελλοῦ. Ὁ θεατὴς ἔβλεπε τὴν ὅραση καὶ τὴν φαντασία τοῦ ἥρωα. Στὸν «Κλέφτη τῆς Βαγδατης» ξίραμε βασικὰ πὼς οἱ περιπέτειες ἤταν παραμυθιακὲς καὶ ἡ θεαματικὴ μας λογικὴ ἀπέναντι στὴν ταινία εἶχε ἀμέσως προσαρατοκλιοθεῖ. Ἡ ἠθοποιία ὅμως δὲν ἔπαυε νὰ εἶνε ρεαλιστική. Τὸ παραμυθ: ἀλλοιώνε τὰ γεγονότα κι' ὄχι τὰ πρόσωπα καὶ τὶς κινήσεις.

Τὸ κωμικὸ, τὸ παράδοξο, τὸ ἀπίθανο, τὸ ἀλλόκοτο, καλλιεργήθηκε ἀπ' τοὺς Ἀμερικάνους μὲ πρωτεργάτη τὸν Μὰκ Σέννετ, τὸν πρῶτο ἐργοδότη τοῦ Τσαπλὶν. Ἀκριβῶς ἐκεῖ ἡ θεαματικὴ λογικὴ μας δόσκολα συνταίριαχε τὸν βασικὸ ρεαλισμὸ τῶν ταινιῶν, μὲ τὰ ἀλωσδιόλου ἀπίθανα κωμικὰ ἐδήματα, τὰ «γκάγκς». Ὅταν ὁ Λεοπέλιο, π.φτοντας στὴ θάλασσα, καταβιώκονταν στὸ βυθὸ ἀπὸ ἕνα κήτος, ἢ ὅταν ὁ Φάττυ ἔπινε ἀντὶ γιὰ οὐΐσκι,μπενζίνα ἀπὸ μιὰ μπουκάλα, καὶ τὸ φούσκωνε, κατὰ ἕνα ἀπίστευτο βαθμό, ἡ φυσικὴ ἀσυνήθης γαστρική του χώρα, τὰ ἐξωφρενικὰ αὐτὰ «γκάγκς» ἐξ μόνο μᾶς ἀφηναν ἀδιάφορους, παρὰ ἀναζητούσαμε μέσο ποιοῦ τεχνάσματος εἶχαν ἐπιτευχθεῖ.

Κι' ἔτσι, δικαιωματικὰ, τὴν ὁλοκληρωτικὴ σχεδὸν κληρονομία τοῦ φανταστικοῦ, τοῦ μυθικοῦ, τὴν τράβηξε πρὸς τὸ μέρος του τὸ ζωντανεμένο σκίτσο.

Κατάγονταν ἀπὸ τὰ ἀλμπούμ τὰ παιδικὰ. ὅπου μιὰ σειρὰ ἀπὸ σκίτσα ἐξιστοροῦσε ἕνα διήγημα. ἕνα παραμυθι. Πολὺ πολὺ ἀπ' τὴν ἐφεύρεση τοῦ Κινηματογράφου, ὁ Γάλλος Ρενὼ, ἐφεῦρε τὸ «πραξικοσκόπιο» καὶ κατόρθωνε νὰ παράβαλε μερικὲς σκηνὲς μ.κρῆς διαρκείας. Κα

ΤΟ ΞΕΝΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ

Ζ. Β. ΠΡΙΣΛΕΥ

ΜΕΤΑΦΡ. Κας ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

22

Τὰ θήματα σταμάτησαν. Ὁ Πέντρελ ξεχώρισε τὴν ἀόριστη σιλουέτα τοῦ τρελλοῦ λίγα μέτρα παρέκει. Εἶχε σταθεῖ ἀκούγοντας ὅμως λίες, μὰ δὲν ἀποκρίθηκε. Ὁ Πέντρελ περίμενε. Ὕστερα, ἀναρωτήθηκε μ' ἀγωνία πῶς μπόρεσε νὰ προσμένει ἀπάντηση. Ἡ τρέλλα δὲν ἐπιτρέπει ν' ἀντιλλάσσουνται ματιές κοιδέντες. Ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸς κουνοῦσε πιά.

—Ὑψισε ἀπὸ κεῖ ποὺ ἤρθες καὶ μὴν κάνεις τὸν χαζέ!

Ἔνοιωσε τὴν ἀνάγκη νὰ ξαναμιλήσει, γιατὶ μενάχα ἡ ἴδια τὸν ἔβλεπε ἡ φωνὴ τὸν μπόζιζε νὰ φύγει. «Δὲ θὰ σ' ἀφήσω νὰ διαδεῖς. Φύγε ἀμέσως. Αὐτὸ ἦταν ἐκνευριστικό, γελοῖο καὶ ἀνώφελο ἴσως, μὰ κρατοῦσε λιγάκι τὸ κουράγιο του.

Σ' ἀπάντηση, ἡ ἀόριστη σιλουέτα κάτι μουρμούριζε, μὲ μιὰ φωνὴ σὰν τῆς κλωσσᾶς. Ἀκούστηκε μιὰ κίνηση. Ὕστερα γρήγορα θήματα στὸν διάδρομο. Ἔτσι φύγει.

Μέσα στὴν κατάπληξή του ποὺ γλύτωσε ἀπὸ κεῖνο τὸν ἐφιάλτη, ὁ Πέντρελ στάθηκε στὰ κάγκελλα. Αὐτὸ ἤτανε λοιπόν; Εἶχε φύγει στ' ἀλληδινά; Δυὸ τρεῖς διαταγές, ποὺ εἰπωθήκανε ἀκόμα καὶ μὲ τρεμάμενη φωνή, λίγο κουράγιο, ἂν καὶ πολὺ ἀμφίβολο, ἦταν ἀρκετὰ γιὰ ν' ἀποτρέψουν μιὰν ἀπειλὴ ποὺ φαινόταν ἀναπόφευχτη σὰν τὸ πεπρωμένο. Τοῦ φάνηκε πῶς εἶχε τέλος περάσει τὴν καμπὴ καὶ σὰν μέσα σ' ἀστραπὴ διάκρινε τὴ φωτισμένη καὶ καθάρια κοιλάδα, τὴ λαμπρὴ ζωὴ ποὺ εἶχε χαθεῖ γιὰ καιρὸ, γιὰ πάντα λές ἀπὸ τὰ μάτια του, ἀπλωμένη μπροστά του. Τοῦ φάνηκε πῶς τὸ σβησμενο του ἔνειρο, μέσα σὲ κείνη τὴν ἀνεμοστρωμένη νυχτιά, ξεχώρισε σιγὰ σιγὰ μέσα ἀπὸ τὴν ὁμίχλη καὶ τοῦ ἀποκαλύρτηκε ξαφνικὰ ὁλοζώντανο. "Η-ξαιρε τῶρα τί θὰ πεῖ νὰ ζεῖς! Τοῦ ἔρχεταν νὰ φωνάξει ἀπὸ χαρά.

Μὰ τὴν ἄλλη στιγμὴ ὁ τρόμος δάγκωσε τὴν καρδιά του. Ξεχώρισε πάλι τὸ γρήγορο τρέξιμο. Βιαστικὰ μέσα στὴ νύχτα σιμώνανε τὰ θήματα τοῦ τρελλοῦ. Κι' ὅλα τέτες, ἀκόμα καὶ τὸ θάρρος του, συντριφτήκανε μπροστὰ σὲ κεῖνο τὸν θόρυβο. Θὰ ἤθελε νὰ φύγει, νὰ ξεφύγει ὁμολογῶντας τὴν ἥττα του, νὰ κρυφτεῖ γιὰ πάντα. Μὰ τὸ τελευταῖο νῆμα τῆς θέλησής του δὲν ἔσπασε καὶ τὸν ἀνάγκασε νὰ μείνει ὄρθιος.

—Σταμάτα!, ξαναφώναξε.

Πόσο ἀδύνατη ἦταν ἡ φωνή του! Θὰ ἤθελε νὰ παρακαλέσει κι' ἔχι νὰ προστάξει.

Ὡστόσο ὁ τρελλὸς εἶχε σταθεῖ, μὰ φτιάσκόνε πιὸ κοντά. Ἄξφνου τοῦ ξέρυψε ἕνα σιβρλιαχτὸ λύσσαγο.

Ὁ Πέντρελ ἐρδοῦθηκε καὶ προσπάθησε νὰ ἐπιβάλει τὴ φωνή του.

—Ἐσοῦ εἶπα πῶς δὲ μπορεῖς νἄρθεις ἐδῶ... ἄρχισε.

Μὰ πρὶν μπορέσει νὰ ὀγάλει ἀλλὰ λέξη, κάτι ἄαρῦ (καρέκλα ἤταν-ε γιὰ τραπέζι;) ἔπεσε πίσω πλάι ἀ κάγκελλα, ὅπου εἶχε πέσει τὸ ἠπιπλο. "Εμεινε ἀδρανής, σαστισμένος ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴ ζάλη. Ὅλα γυρίζανε τριγύρω του. Τὸ χέρι του τὸν πονοῦσε τρομερά, θὰ εἶχε σπάσει. Μὰ ἀν ἔμενε ἐκεῖ, σίγουρα ὁ τρελλὸς θἄπεφτε πάνω του καὶ θὰ τὸν ἀποτελείωνε. Ἔ-κανε νὰ σηκωθεῖ, μὰ ἤτανε πολὺ ἀργά. Ὁ ἄλλος τὸν εἶχε φτάσει καὶ τοῦ ἔφερε κατάμουτρα μιὰ γροθιά, ποὺ ἔρριξε τὸ κεφάλι του πρὸς τὰ πίσω καὶ τὸν τύφλωσε γιὰ μιὰ στιγμή.

Δέ φεβέτανε πιὰ τώρα. Μὲ τρομερὴ προσπάθεια ρίχτηκε μπροστά, ἄρπαξε τὰ πόδια τοῦ τρελλοῦ καὶ τὰ σήκωσε μ' ὅλη του τὴ δύναμη. Ὁ τρελλὸς ἔπεσε. Ἀρχίσανε τότες κι' οἱ δυὸ νὰ κυλιοῦνται χάμω, ξεφκίζοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Ἀλλοιβινὴ μανία τὸν εἶχε πιάσει τὸν Πέντρελ.

—Παλιάνθρωπε! Παλιάνθρωπε! Θὰ σοῦ δείξω!, φώναζε κάθε τόσο μὲ θυμό.

Μὲ πολὺν κόπο κατάφερε νὰ ξανασταθεῖ στὰ πόδια του. Μὰ καθώς σηκωνότανε, ξανασηκώθηκε κι' ὁ ἄλλος καὶ ξαναρχισε τὴν ἐπίθεση. Ἤτανε πολὺ πιὸ μεγάλος ἀπὸ τὸν Πέντρελ μὰ πολὺ πιὸ μεγαλόσωμος πιὸ ὀρθὸς κι' εἶχε ὑπερβολικὴ δύναμη.

Ὁ Πέντρελ εἶχε στηρίξει τὴ ράχη στὰ κάγκελλα. "Οσο ὁ τρελλὸς δὲν θὰ ἔπαιρνε ἀνάσα, δὲν ὑπῆρχε μεγάλος κίνδυνος. Ὁ νέος μπόρεσε ν' ἀποφύγει τὰ γερὰ χτυπήματα ποὺ τοῦ κατάφερνε ὁ ἄλλος. Κάλυπτε τὸ σῶμα του μὲ τὸ ἀριστερό του χέρι. Τὸ δεξὶ, χωρὶς νὰ εἶναι ὁλότελα ξερὸ, τὸν πονοῦσε φοβερὰ σὲ κάθε κίνηση. Ὅλη ἡ δεξιὰ του πλευρὰ τὸν ἔκανε νὰ ὑποφέρει καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἔπαιρνε βαθειὰν ἀνάσα, ἔνοιωθε κάτι σὰ νὰ μηνγέτανε μέσα στὰ πλευρά του. Θαθειά. Ἀπὸ κεῖ ποὺ βρισκότανε δὲν ἔφραξε ὁλότελα τὸ δρόμο καὶ ἂν ὁ τρελλὸς ἔκανε νὰ κατεβεῖ, θὰ μποροῦσε αὐτὸς νὰ τοῦ πέσει στὴ ράχη. "Η-τανε φανερὸ πῶς ὁ Σαοὺλ Φέμ—ἢ Πέντρελ ἀρχιζε τώρα νὰ τὸν λέει μὲ τ' ὄνομά του—ἤθελε νὰ ξεμπερδέψει μαζὶ του πρὶν προχωρήσει πάρα πέρα. "Αν τὰ καταφέρνε ν' ἀντισταθεῖ ἀκόμα λιγακι, οἱ ἄλλοι δὲν θὰ διατρέχανε πιὰ μεγάλον κινδυνο. Ὁ Γουώδερ.εν κι' ὁ Περτεράκου θὰ μπορεύανε νὰ φτάσουνε ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη, καὶ τοτες, καὶ νὰ τὸν ἀποτέλειωνε αὐτὸν ὁ Σαουλ, δὲν θὰ ἤτανε πιὰ σὲ θέση νὰ σηκώσει κεφάλι. Ὅλα τοῦτα τὰ σκέφτηκε μέσα σὲ μιὰ-δυὸ στιγμες.

Ὁ Σαοὺλ εἶχε ξανάφερει ὁλότελα τὶς δυνάμεις του καὶ ρίχτηκε σὰν λιάζοντας πάνω στὸν Πέντρελ, ποὺ ἄκουσε ἐπικίνδυνα τριξίματα πίσω του, στὰ κάγκελλα. Τίποτα δὲ μπορεῦσε νὰ κάνει καθῶς τὸν ἔσριγγε ὁ ἀντιπαλός του. Ἡ πίεση ποὺ κάνανε τὰ κάγκελλα πάνω στὴ ράχη του ἤτανε ἄσφαλο. "Αδικα πάλευε. Δὲν τὰ κατάφερνε νὰ ξελευτερωθεῖ. Τὸ χέρι τοῦ τρελλοῦ ἀναζητοῦσε τὸ λαιμό του. Τὰ κεκ-κελλ.: ἔαν-κ-ἔαν-ε. Ἔνοιωθε πὼς τὸν ἀνασήκωναν. Μ' ἀπελπισία σήκωσε τὸ ἔγκ πδοι καὶ μ' ὅλη του τὴ δύναμη χτύπησε μὲ τὸ γονατό του τὴν κοιλιὰ τοῦ τρελλοῦ. Ἡ πίεση χαλαρώθηκε λιγο. Μπόρεσε νὰ κατεβασει τὸ πόδι του "Αρπαξε τὸν Σαοὺλ ἀπὸ τὰ γένεια καὶ μαζεύοντας ὅση δύναμη τοῦ ἀπόμενε ἔ-ναμη τοῦ ἀπόμενε ὁ τρελλὸς σήκωσε φηλὰ τὸν ἀντίπαλό του. Μέσα στὴ νυχτιὰ ποὺ τὸν κύκλωνε, ὁ νέος φώναξε:

—Χάθηκα! Χάθηκα!

Γίνηκε τρανταγμός. Κόκκαλα σπάζανε, μιὰ πτώση στὸ κενό...Καὶ ξαφνικὰ ὁ πόνος ἔπαψε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ'.

Ἡ Μάργκαρετ ἔκανε νὰ γυρίσει τὸ χεροῦλι τῆς πόρτας.

—Μᾶς κλείδωσε! φώναξε, κυττάζοντας τὴ Γκλάντυς.

—Τὸ ἤξερα.

Ἡ Γκλάντυς εἶχε πέσει στὰ γόνατα. Πλάι της κατάχαμα εἶχε ἀφήσει τὸ κοντηλιέρι, ποὺ ἡ φλογίτσα του τρεμόσβυνε. Ἀκούμπησε μὲ τὸ ἕνα της χέρι στὴν πόρτα:

— Μᾶς κλείδωσε γιατὶ σκέφτηκε πῶς ἔτσι θὰ εἴμαστε ἐδῶ ἀσφαλεῖς.

Ἀργὴ καὶ πένθιμη ἤταν ἡ φωνή της.

—Δὲ θέλω νὰ εἶμαι ἀσφαλής! Δὲ θέλω νὰ μ' ἔχουν ἔτσι κλειδωμένη!

Ἡ Μάργκαρετ ξακολουθοῦσε νευρικὰ, χωρὶς ἀποτέλεσμα, τὴν προσπάθειά της νὰ γυρίσει τὸ χεροῦλι τῆς πόρτας. —Θέλω νὰ μάθω τί τρέχει! Θέλω νὰ εἶμαι μαζὶ μὲ τὸν Φίλιπ, μαζὶ μὲ τὸν ἄντρα μου!

—Μὰ δὲν καταλαβαίνετε λοιπὸν τίποτα; εἶπε ἡ Γκλάντυς μ' ἔξαφη. Κύτταξε τὴ συντεφρισσά της μὲ μάτια γιομάτα μίσος.

—Αὐτὸς εἶναι ἔξω προσμένοντας τὸν τρελλὸ κι' ἐμᾶς μᾶς ἔκλεισε ὅδῶ πέρα γιὰ νὰ μὴ κινδυνέψουμε. Φαίνεται πῶς δὲν καταλαβαίνετε τί ἔχει κάνει. Νομίσατε πῶς τῶσκασε, σεν εἶν' ἔτσι; "Ω, Θεέ μου!

— Ναί, στὴν ἀρχὴ τὸ σκέφτηκα αὐτό, εἶπε σιγανὰ ἡ Μάργκαρετ. Λυποῦμαι.

Καὶ καθώς ἔσκυβε γιὰ νὰ δεῖ τὸ χλωμὸ πρόσωπο τῆς Γκλάντυς ποὺ ἔπαιρνε παράξενη ἔκφραση κάτω ἀπὸ τὴ μικρὴ φλογίτσα ποὺ ξαφνοῦσε, ἔνοιωσε γι' αὐτὴν κάποιο πόνο, κάποιο πόνο γιὰ ἕλους.

—Σὰ νὰ μποροῦσε νὰ τὸ κάνει αὐτό!—Ἡ Γκλάντυς ἀπὸ τὸ σαρκασμὸ ἔφτανε στὴν πίκρα.—"Ω, Κύριε! Νὰ τὸ εἶχε κάνει μονάχα! Θὰ ἤθελα νὰ μὴ ξαναγυρίξαμε δὸ πέρα ποτὲ πιά. Σ' αὐτὸν ἤτανε νὰ λάχει ὁ κλῆρός. Τῆς τύχης του ἦτανε. Αὐτὸ τὸν περίμενε δὸ πέρα!... Αὐτὰ ποὺ λέω εἶναι κουτά. Τὸ ἴδιο μοῦ κάνει. Ἐγὼ εἰμαι τώρα κατατσκιασμένη. Κι' αὐτὸς βρίσκει ἔξω μονάχος, ὁλομόναχος καὶ περιμένει αὐτόν... αὐτὸν τὸν τρελλό!

— "Ολα θὰ περάσουν μιὰ χαρὰ τῆς εἶπε ἡ Μάργκαρετ, προσπαθώντας νὰ δώσει στὴ φωνή της ἡ-ρεμο τόνο. Θὰ γυρίσουν καὶ οἱ ἄλλοι. Καὶ χτέες θὰ εἶναι τρείς.

— Ἐκεινη ἡ στρίγγλα κλείδοσε τὴν ἄλλη πόρτα μὲ τὸ κλειδί, φιβύρισε ἡ Γκλάντυς.

—Θὰ τὶς πάρουν σὰν θὰ ξεμπερδέψουνε μὲ τὸν Μοργκαν, ξακολουθῆσε ἡ Μάργκαρετ.

Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ μυαλό της δὲν ἔφευγε ἡ ἐφιαλτικὴ ἐντύπωση ποὺ τῆς ἔκαναν ὅλες ἐκεῖνες οἱ κλειδωματαλωμένες πόρτες. Κύτταξε τριγύρω της ἀναρριγώντας:

—Ποῦ ἐρισκόμαστε;

—Δὲν ξαίρω τίποτα. Τί μπορεῖ νὰ ἔγεί ἀπ' αὐτό;

Ἡ Γκλάντυς σηκώθηκε γιὰ ν' ἀφουγκραστεῖ στὴν πόρτα. Ἡ Μάργκαρετ πῆρε τὸ κοντηλιέρι κι' ἔκανε μεσιὰ θήματα. Δὲν εἶδε τίποτ' ἄλλο ἐδῶ ἀπὸ τὶς ἀόριστες φόρμες τῶν ἐπίπλων. Ἡ φλογίτσα ἔκανε μιὰ σ-τ-ο-ν-ὰ ἀναλαμπή. Τρέμισε κι' ὅστερα μίκρυνε νοργά. Κι' ὅσο τὸ σκοτάδι τὴν κύκλωνε περίγυρα, τόσο ἡ νέα γυναίκα ἔχανε τὸ κουράγιο της. Μὲ ὅλμα ἀργὸ ξαναγύρισε κατὰ τὴν πόρτα. Καὶ σὰν ἀπόσβυσε καὶ τὸ ὕστερο φῶς, ἄφησε τὸ κοντηλιέρι νὰ πέσει.

—Τί τσέγει; μουρμούρισε σκύβοντας ἐμπρές.

—Δε ... ν' ἀκούσω τίποτα, ἀπεκρίθηκε ἡ Γκλάντυς.

Βάλανε τ' αὐτί τους μαζί. Τοὺς φάνηκε πως τὰ λεπτὰ κυλοῦσανε μέσα σὲ μιὰ σιωπὴ ποὺ τὴν ἔσπαζε μονάχα ἡ λ-ν-ν-ι-α-ι-ι-ένη τους ἀ-νασα κι' οἱ π-λ-ι-ι-ι τῆς καρδιᾶς τους. Ἤτανε χαμένες μέσα σ' ἐχθρικὰ σκοτάδια.

—Τὸ μονο ποὺ μᾶς μένει νὰ κάνουμε, εἶναι νὰ προσμένουμε, εἶπε τέλος ἡ Μάργκαρετ μὲ σιγανὴ φωνή, χωρὶς νὰ ἀυτὴ νὰ ξαίρει γιατὶ δὲν τολμοῦσε πιὰ ν' ἀνεβάσει τὴ φωνὴ της πάνω ἀπὸ τὸν τόνο τοῦ ψίθυρου.

—Δὲ νομίζετε πῶς περπατεῖ; ρώτησε ἡ Γκλάντυς, ἀκούγοντας πάντα. Φαίνεται πῶς ὁ ἄντρας σας κι' ὁ Μπὶλ δέ γυρίσανε ἀκόμα. Μοῦ φαίνεται πῶς ἀνεβαίνει τὴ σκάλα...

—Ναί, εἶπε ἡ Μάργκαρετ κι' ἔνοιωσε τὴ Γκλάντυς νὰ τρέμει.

'Απλώθηκε μακρυὰ σιωπή. Κι' οἱ δυὸ τους παραμενεύανε τοὺς ἤχους. Ὕστερα ἡ Μαργκαρετ ξαναπε:

—Δὲν ἀκούω πιὰ τίποτα. Θὰ παραφυλάει ἀπάνω. "Ω! Μὰ εἶναι φοβερό! Γιατὶ δὲν γυρίσει ὁ Φίλιπ; Εἶναι ἀνυπόφορο νὰ περιμένουμε ἐδῶ !

—Εἶν' ἀκόμα χειρότερο νὰ περιμένεις ἐκεῖ πάνω, φώναξε ἡ Γκλάντυς μὲ δυνατὴ φωνή, νὰ περιμένεις αὐτὸν τὸ φοβερὸ τρελλὸ, ποὺ σέρνεται στὴ σκάλα. "Αχ, Θεέ μου! ("Εβηξε νιὰ νὰ καθαρίσει ἡ φωνή της)... Ἐλπίζω πῶς ξαίρετε τί μοῦ συμβαίνει. Λαλοιῶς θὰ μ' πάρετε κι' ἐμένα γιὰ τρελλή.

Ἡ Μάργκαρετ τὴ δικκιοφε διαστικά.

—Νοιώθω πῶς ἀπέφε θὰ τρελλαθοῦμε ὅλοι μαζί. "Ολα εἶναι φοβερά, χωρὶς νόημα. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πιὸ τρομερό. Δὲ μπορεῖ νἄχει κανένας ἐμπιστοσύνη σὲ τίποτε, ὅπως τοῦ ἔφιαλτες.

—Αὐτὸς εἶναι ἔξω προσμένοντας τὸν τρελλὸ κι' ἐμᾶς μᾶς ἔκλεισε δῶ πέρα γιὰ νὰ μὴ κινδυνέψουμε. Φαίνεται πῶς δὲν καταλαβαίνετε τί ἔχει κάνει. Νομίσατε πῶς τῶσκασε, σεν εἶν' ἔτσι; "Ω, Θεέ μου!

— Ναί, στὴν ἀρχὴ τὸ σκέφτηκα αὐτό, εἶπε σιγανὰ ἡ Μάργκαρετ. Λυποῦμαι.

Καὶ καθώς ἔσκυβε γιὰ νὰ δεῖ τὸ χλωμὸ πρόσωπο τῆς Γκλάντυς ποὺ ἔπαιρνε παράξενη ἔκφραση κάτω ἀπὸ τὴ μικρὴ φλογίτσα ποὺ ξαφνοῦσε, ἔνοιωσε γι' αὐτὴν κάποιο πόνο, κάποιο πόνο γιὰ ἕλους.

—Σὰ νὰ μποροῦσε νὰ τὸ κάνει αὐτό!—"Η Γκλάντυς ἀπὸ τὸ σαρκασμὸ ἔφτανε στὴν πίκρα.—"Ω, Κύριε! Νὰ τὸ εἶχε κάνει μονάχα! Θὰ ἤθελα νὰ μὴ ξαναγυρίξαμε δὸ πέρα ποτὲ πιά. Σ' αὐτὸν ἤτανε νὰ λάχει ὁ κλῆρός. Τῆς τύχης του ἦτανε. Αὐτὸ τὸν περίμενε δὸ πέρα!... Αὐτὰ ποὺ λέω εἶναι κουτά. Τὸ ἴδιο μοῦ κάνει. Ἐγὼ εἰμαι τώρα κατατσκιασμένη. Κι' αὐτὸς βρίσκει ἔξω μονάχος, ὁλομόναχος καὶ περιμένει αὐτόν... αὐτὸν τὸν τρελλό!

— "Ολα θὰ περάσουν μιὰ χαρὰ τῆς εἶπε ἡ Μάργκαρετ, προσπαθώντας νὰ δώσει στὴ φωνή της ἡ-ρεμο τόνο. Θὰ γυρίσουν καὶ οἱ ἄλλοι. Καὶ χτέες θὰ εἶναι τρείς.

— Ἐκεινη ἡ στρίγγλα κλείδοσε τὴν ἄλλη πόρτα μὲ τὸ κλειδί, φιβύρισε ἡ Γκλάντυς.

—Θὰ τὶς πάρουν σὰν θὰ ξεμπερδέψουνε μὲ τὸν Μοργκαν, ξακολουθῆσε ἡ Μάργκαρετ.

Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ μυαλό της δὲν ἔφευγε ἡ ἐφιαλτικὴ ἐντύπωση ποὺ τῆς ἔκαναν ὅλες ἐκεῖνες οἱ κλειδωματαλωμένες πόρτες. Κύτταξε τριγύρω της ἀναρριγώντας:

—Ποῦ ἐρισκόμαστε;

—Δὲν ξαίρω τίποτα. Τί μπορεῖ νὰ ἔγεί ἀπ' αὐτό;

Ἡ Γκλάντυς σηκώθηκε γιὰ ν' ἀφουγκραστεῖ στὴν πόρτα. Ἡ Μάργκαρετ πῆρε τὸ κοντηλιέρι κι' ἔκανε μεσιὰ θήματα. Δὲν εἶδε τίποτ' ἄλλο ἐδῶ ἀπὸ τὶς ἀόριστες φόρμες τῶν ἐπίπλων. Ἡ φλογίτσα ἔκανε μιὰ σ-τ-ο-ν-ὰ ἀναλαμπή. Τρέμισε κι' ὅστερα μίκρυνε νοργά. Κι' ὅσο τὸ σκοτάδι τὴν κύκλωνε περίγυρα, τόσο ἡ νέα γυναίκα ἔχανε τὸ κουράγιο της. Μὲ ὅλμα ἀργὸ ξαναγύρισε κατὰ τὴν πόρτα. Καὶ σὰν ἀπόσβυσε καὶ τὸ ὕστερο φῶς, ἄφησε τὸ κοντηλιέρι νὰ πέσει.

—Τί τσέγει; μουρμούρισε σκύβοντας ἐμπρές.

—Δε ... ν' ἀκούσω τίποτα, ἀπεκρίθηκε ἡ Γκλάντυς.

Βάλανε τ' αὐτί τους μαζί. Τοὺς φάνηκε πως τὰ λεπτὰ κυλοῦσανε μέσα σὲ μιὰ σιωπὴ ποὺ τὴν ἔσπαζε μονάχα ἡ λ-ν-ν-ι-α-ι-ι-ένη τους ἀ-νασα κι' οἱ π-λ-ι-ι-ι τῆς καρδιᾶς τους. Ἤτανε χαμένες μέσα σ' ἐχθρικὰ σκοτάδια.

—Τὸ μονο ποὺ μᾶς μένει νὰ κάνουμε, εἶναι νὰ προσμένουμε, εἶπε

ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΚΛ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ

"ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΙΔΕΕΣ,,

ΜΩΡΕΑΣ — ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΝΙΡΒΑΝΑΣ — ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ — ΣΑΙΞΠΗΡ — ΦΩΤΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ — ΤΖΩΝ ΚΗΤΣ

Τὸ περιοδικό μας θὰ δημοσιέψει στὸ ἐρχόμενο φύλλο ἕνα ἀπόσπασμα τῆς μελέτης τοῦ κ. Κλ. Παράσχου γιὰ τὸν Φῶτο Πολίτη.

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΑΝΝΙΤΣΑ

ΤΗΣ Κ. ΠΙΠΙΝΑΣ Δ. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ

"Ολα τὰ ἔλαμναν μέσα στὴ βιτρίνα. Οἱ φάδες, τὰ βελοῦδα, οἱ καρφίτσες μὲ τὰ πετράδια, τὸ χαμένελε τῆς ξανθῆς κοῦκλας μὲ τὴν ἀνθέινια τόκα καὶ τὸ πελώριο θέλο ποὺ τὴ σκέπαζε. Τὸ ἴδιο καὶ μέσα στὸ μαγαζί. Τὰ μοντέρνα ἐπιπλα ἀπὸ γυαλιστερὸ μαόνι ἀστραφταν, τὸ πάτωμα κάτω, οἱ καθρέφτες γύρω-τριγύρω. Τὰ κορίτσια μὲ ὡραῖες μπούκλες καὶ κατακόκκινα χείλη, καλοντυμένα καὶ γελαστά. Λευλούδια ὅλων τῶν εἰδῶν, ὅσα θάξει ὁ νεῦδα, κ' ὅσα ἀπέμη δὲν ξέρει νὰ θάλει πολύχρωμα, φρέσκα τῆς στιγμῆς θαλμένα σειρὰ στὰ κριστάλλινα ντουλάπια. Ἕνας παράδεισος τέλος πάντων.

"Ομως ἂν ἀνοιγες μιὰ μικρὴ πορτοῦλα στὸ θάδος τοῦ καπελλάδικου, ντουμπλαρισμένη μισὴ καθρέφτη, μισὴ μάνιν, ἂν περνοῦσες κ' ἔκλεινες τὴν πορτοῦλα πίσω σου, παρχξευνόσουνα μὲ ὅ,τι ἐ-θλεπες. Νά, πῶς ἔνα λεπτὸ ξύλινο χώρισμα στὴ μέση ἀπὸ δυὸ δωμάτια, ἀπὸ ἕνα μονάχα δωμάτιο πές, χώριζε δυὸ τόσο διαφορετικοὺς τόπους. "Ολα ἀλλαχαν ἐκεῖ. Τὸ λεπτὸ ἀρσμα μέσ' στὸ μαγαζὶ γινόταν μιὰ ὕρμη μυρωδιὰ παλιοῦ πραγμάτου. Τίποτα δὲν ἀστραφτε. Τὸ πάτωμα ἀρώμιο ἀπὸ χαλασμένες σανίδες, τὰ τζάμια ἄπλυτα καὶ ὁ γλάρπος ποὺ ἔφεγγε στὴ μέση ἀπὸ τὸ μακρὺ τραπέζι, ἤτανε κι' αὐτὸς σκονισμένος. Ἡ πορτοῦλα μὲ τὸ μανίν καὶ τὸν καθρέφτη ἄλλαζε πρόσωπο κι' ἔδειχνε τὸ ἀληθινό της. "Ατεχνα καρφωμένες παλιοσανίδες. Ἴδς καὶ τὸ χαμένελε ἀκόμη τοῦ καπελλᾶ, ἄλλαζε κ' ἐκεῖνο ἐκεῖ μέσα καὶ γινόταν δύο αὐστηρές ζαρωματιὲς στὴν ἄκρη τῶν χειλιῶν του. Γύρω-τριγύρω στὸ μακρὺ τραπέζι κεφάλια κοριτσιῶν μὲ ξεχτενισμένα μαλλιὰ καὶ τὶς φουρκέττες μισοφευγάτες ἀπὸ τὴ θέση τους. Ἔσκυβαν στὴ δουλειά τους.

Κάμποσες φορὲς ἡ Ἀννίτσα κάρφωνε τὴ βελόνα στὸ στῆθός της καὶ μὲ τὴ δαχτυλίθρα στὸ δάχτυλο ἔ-τρεχε στὸ παράθυρο καὶ τ' ἄνοιγε. Ἀπέναντί της στὸν ἄσπρο τοῖχο, στὴ σειρά, τὴ μιὰ κάτου ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔβλεπε τετράγωνες μεγάλες τρύπες σκετεινές καὶ στὴ μέση κάθε τέτοιας τρύπας, ὀαθειὰ, ἕνα ἀ-νραμμένο γλομπάκι. Κι' ἀνάμεσα ἀπὸ αὐτὲς καὶ τὸ δικό της τὸ παράθυρο ὑπῆρχε μιὰ τετράγωνη σταχτιὰ στῆλη ἀερένια, ποὺ ἄρχιζε δίπλα στὸ τσιμένιο, κ' ἀνέβαινε ψηλά. Ἔπρεπε νὰ ὀγάλει πιὸ ἔξω τὸ κεφάλι της γιὰ νὰ δεῖ καλὰ ὡς ποῦ ἀνέβαινε.

Μικρὸ κοριτσάκι. εἶχε ἔρδει ἕνα πρωῒ μὲ τὸν πατέρα της ἢ Ἀννίτσα. Κ' ἔμεινε. Στὴν ἀρχὴ δὲν τὴν ἔβαλαν στὴ δουλειά. Ἔτρεχε σ' ἄλλα μαγαζιὰ γιὰ θελήματα. στὴν ἀποθήκη γιὰ παραγγελίες. στὸ μαγείρικο τὸ μεσημέρι καὶ γύριζε κρατῶντας ἀπὸ ἕνα πιάτο μακαρόνια μὲ μπέλκιν κόκκινη σάλτσα. Γιὰ τὶς ἄλλες. Ἐκεινῆς τῆς ἔδινε ἡ μάνα της τὸ φαγητό της. Τυρί, ἐλιές, κανένα θραστὸ αὐγό. Κι' ὅπως τὸ θράδυ δὲ μαγείρευαν στὸ σπίτι τους πῶς ἐξήλεγε τὸ ζεστὸ φαΐ! Ἀπὸ τὸ Σάββατο κι' ὅλας χαιρέταν γιὰ τὸ γκιουθέτσι. Καὶ μονάχα γι' αὐτό; "Ολη ἡ Κυριακή, ἐλόκληρη ἤτανε μιὰ χαρά. Καλοχτενισμένη τὸ πρωῒ μὲ μιὰ κορδέλλα ποὺ τῆς εἶχαν δώσει στὸ καπελλάδικο, μὲ τὴν καλή της πεδιά, πήγαινε στὴν ἐκκλησία. Στὸ σχέλασμα, τὸ κουλοῦρι ἀπὸ τὸν κουλουρτζῆ, τὰ παιχνίδια στὴν αὐλὴ κάτου ἀπ' τὴ μουριά. Καὶ μόλις χτυποῦσε μεσημέρι, ἔτρεχε μὲ τὴν μπετίλλια στὴν ταέβρνα καὶ μετὰ στὸ φοῦρνο.

"Ολα τὰ χαιρέταν ἡ Ἀννίτσα. Τὴν Κυριακὴ καὶ τὴν ἡμέρα τῆς δουλειάς, τὸ καινούργιο φουστανάκι της, τὶς ὡραῖα ντυμένες κυρίες ποὺ ἔβλεπε στὸ μαγαζὶ. Ἄνοιχαν τὴν τσάντα τους μὲ τὰ ἄσπρα δάκτυλίδια καὶ μὲ μακρουλὰ κατακόκκινα νύχια κ' ἡ τσάντα εἶχε πάντα λερτά. Ξεδιάλεχαν ἕνα χαρτονόμισμα, πλήρωναν, κ' ἔχωναν πάλι ἀκαταστατα τὰ χάρτινα ρέστα.

"Ολα τὰ χαιρέταν ἡ Ἀννίτσα. Καὶ μικροῦλα κι' ἀργότερα ποὺ μεγάλωσε καὶ μπῆκε στὸ μακρὺ τραπέζι κ' ἔπιασε τὴ βελόνα. Ἐκεῖ, τρώγοντας τὰ μακαρόνια ποὺ τοὺς ἔφερνε ἡ Λέλα ἀπὸ τὸ μαγερίκο, ἄλεγαν τὰ δικά τους τὰ μεσημέρι.

Σὲ λίγο θάφευγε ἡ Μαρία. Θ' ἄνοιγε κ' αὐτὴ δικό της μαγαζὶ. "Οπως ἡ Χρυσούλα μὲ τὴ Σοφία πέρυσι. Νὰ σ' ἐκείνη τὴ θέση καθόταν πλάϊ πλάϊ. Κ' ἡ Ἀναστασία ποὺ πῆγε στὸ Παρίσι κ' ἔγινε Νταίζη κι' αὐτὴ δὲν ξαίρει τί θγάζει. Στὴν ἐφορία μονάχα πλήρωσε τέσσαι! Γοῦστο θμως ποὺ σεὶ τόχε, ἐ; Θυμάστε ἐκείνο τὸ καφὲ καπελλάκι; "Ητανε νὰ μπεῖ φτερὸ στὸ πλάϊ. Ἡ Ἀναστασία τίποτα, ἤθελε φιέγκο. Κίτρινο σκοῦρο φιογκάκι. Καὶ σὰν τέθολον στὴ βιτρίνα, θυμάστε τὶς παραγγελίες ποὺ εἴχαμε!...

Κ' ἡ Ἀννίτσα θ' ἀνοίξει δικό της μαγαζὶ. Καὶ πράγμα παράξενο μέλις ἔθαχε τέτοια ἰδέα στὸ νεῦ της, πάντα παρουσιαζόταν κι' ὁ Μήτσος. Ὁ Μήτσος, ἔξω στὸ μαγαζὶ, ποὺ ἤταν στὰ ἄνθη καὶ στὶς κερδέλλες. "Οχι πῶς ἔτχαν μιλήσει γιὰ πανένα σχέδιο ποτέ. Κοινθέντες τοῦ μαγαζιοῦ συνηθισμένες, ἕνα ἀστεῖο κάπου-κάπου. "Ομως ὁ νεῦς δὲν ἐξετάζει. Φέρνει ἔ,τι θέλει κι' ὅποτε θέλει αὐτός, ἀξαφνα κι' ἀρώτητα. "Ετσι τῆς ἔφερνε καὶ τὸν Μήτσο.

⁂

Μακρυνὰ, πολὺ μακρυνὰ εἶναι ἔλα γιὰ τὴν Ἀννίτσα. Τὸ καπελλάδικο, οἱ κυρίες κ' ἡ μικρὴ Λέλα γιὰ τὰ θελήματα. Κ' ὁ Μήτσος ποὺ παρουσιάζεται κάποτε, εἶναι τόσο ἀνακατεμμένες σὲ ἕνειρα παράξενα καὶ ταραγμένα, χωρὶς τέλος καὶ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΝΟΗΣΗ

ΑΛΕΞΑΝΤΡΟΣ ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ

ΤΟΥ κ. ΚΩΣΤΑ Α. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ

Ὁ Ἀλέξαντρος Δελμοῦζος, στὴ χαραυγὴ τοῦ τωρινοῦ αἰῶνα, τὸ 1907, ἐφοδιασμένος μὲ πολλὲς πανεπιστημιακὲς περγαμηνές, θὰ μποροῦσε ἄκοπα νὰ μαζέψει δάφνες ἀφθονες, θὰ κατόρθωνε νὰ κερδίσει τὴν ὁμόφωνη ἐχτίμηση, τὴν ἀναγνώριση τὴν πανελλήνια, ἂν σκλάβωνε τὸν ἑαυτό του, τὴ συνείδησή του στὸν ρυθμὸ καὶ στὸ κυρίαρχο πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἂν συμβιβαζόταν πρὸς τὶς καθιερωμένες ἀρχὲς κι' «ἀξίες» τῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς παράδοσης. Μὰ ὁ νεαρὸς τότε ἐπιστήμονας, ὁ εἰδικὸς παιδαγωγὸς, πονώντας βαθιὰ γιὰ τὴν ἀνιστόρητη παρακμὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαίδευσης, βλέποντας ξεκάθαρα πὼς οἱ διαστρεβλωμένες μέθοδοι τοῦ σχολειοῦ τυραννοῦσαν χωρὶς σκοπὸ καὶ χωρὶς ἀποτέλεσμα τ' ἄτυχα Ἑλληνόπουλα, θέλησε νὰ θεμελιώσει τὴν παιδεία σ' ἀτράνταχτες βάσεις, θέλησε νὰ θεραπεύσει τὴν ἀγιάτρευτη ἀρρώστια, εἶχε τὴν εὐγενικιὰ φιλοδοξία νὰ γίνει ὁ ἐθνικὸς κήρυκας τῆς ἀλήθειας, ὁ ἐθνικὸς καθοδηγητής. Καὶ τὸ πέτυχε. Ὁ Δελμοῦζος, ὁ πραγματιστὴς δάσκαλος, δὲν ζήτησε νὰ ἐφαρμόσει στὴν Ἑλλάδα θεωρίες ξενικὲς, ἰδέες εὐρωπαϊκές. Μελέτησε ἀκούραστα καὶ προσεχτικὰ τὴν ἰδιότυπη σύσταση τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἐρεύνησε συστηματικὰ τὶς ψυχικὲς διαφορὲς τοῦ "Ἕλληνα, τὶς τοπικὲς βιωτικὲς συνθῆκες, διαπίστωσε τὴ στενὴ σχέση τῆς λαϊκῆς μόρφωσης καὶ τῆς γενικότερης ἀναγέννησης κι' ἔδωσε σύστημα παιδαγωγικὸ ἀπόλυτα προσαρμοσμένο στὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα. Τὸ 1908 ὁ Δελμοῦζος, παλληκάρι φωτισμένο, μπάζει στὸ σχολικὸ πρόγραμμα τοῦ ἀνώτερου παρθεναγωγείου Βόλου τὴ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, τὴν μελέτη σὲ μετάφραση τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, τὸ μάθημα τῆς ὑγιεινῆς, στηρίζει ὁλάκερο τὸ ἔργο του στὶς δυὸ ἀναγκαῖες προϋποθέσεις, στὴ χρήση τῆς ζωντανῆς γλώσσας, τῆς δημοτικῆς, καὶ στὴ συνεργασία καθηγητῆ καὶ μαθήτριας. Φυσικὰ οἱ διανοητικὰ καθυστερημένοι, οἱ στραβοί, οἱ ἀμόρφωτοι, ἀντέβρασαν, χρησιμοποίησαν τὴ δυσφήμηση καὶ τελικὰ πέτυχαν νὰ κλείσουν τὸ σχολεῖο καὶ νὰ στείλουν τοὺς πρωτεοφάντες τῆς κίνησης, Δελμουζο, Σαράτση, Ζάχο κι' ἄλλους, στὸ σκαμνὶ τοῦ κατηγορουμένου. Ὅμως τὸ δίκιο, ἡ ἠθικὴ, ἐθριάμβευσαν. Τὸ Ἐφετεῖο τ' Ἀναπλιοῦ, τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1914, τοὺς ἀθώωσε πανηγυρικά. Ἀπ' τὴν πρώτη αὐτὴ δράση τοῦ Δελμούζου, βγήκαν τὰ ἔργα «Τὸ Πρότυπον Δημοτικὸν Σχολεῖον καὶ οἱ ἐπικριταί του» (1910), «Τὸ κρυφὸ σχολειό, ἕνα γράμμα στὰ παιδιά μου» (1911), «Σὰν παραμύθι» (1911) «Τρία γρόνια δάσκαλος» (τρία τεύχη. 1913, 1914, 1916), ὅπου ὁ Δελμοῦζος «ἔβαλε τὸ δάχτυλο στὴν πληγὴ τῆς νεοελληνικῆς παιδείας» κατὰ παρατήρηση τοῦ καθηγητῆ Χαράλαμπου Θεοδωρίδη, «Ἀπολογία κλπ.» (1915). Ἀργότερα, τὸ 1917, οἱ ἀρχὲς τοῦ Δελμούζου βρίσκουν ἄμεση ἐφαρμογὴ στὴν πράξη, γίνονται ἀρχὲς τοῦ ἐπίσημου κράτους, διοχετευμένες στὰ τόσα καὶ τόσα νομοσχέδια. Ὁ Δελμοῦζος, ρυθιστὴς πιὰ τῆς παιδείας, κυττάζει νὰ διορθώσει τὸ κακό, δίνει στὴν ἐκπαίδευση σωστὸ δρόμο. Ἡ μελέτη «Πρὸς πνευση οὐρανοκατέβατης: Νὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ ἀναγέννηση» (1919) καὶ μάλιστα τὸ «Ἀλφαβητάριο τοῦ Κράτους» (1919) εἶναι χαραχτηριστικὲς ἐκδηλώσεις πραχτικῆς παιδαγωγικῆς. Τὸ 1924 καινούργιος πόλεμος ξεσηκώνεται. Ὁ Δελμοῦζος, διευθυντὴς τοῦ Μαράσλειου Διδασκαλείου, συνεχίζει τὴν προσπάθειά του, περιφρονεῖ τοὺς συκοφάντες καὶ τοὺς θορυβοποιοὺς, γράφει τὰ βιβλία «Μαράσλειο καὶ ζωή» (1926) καὶ «Δημοτικισμὸς καὶ Παιδεία» (1926). Καὶ σὰν συνέχεια φυσικὴ ἔρχεται ἡ πανεπιστημιακὴ ἕδρα τῆς Θεσσαλονίκης (1929—1937).

Ἔτσι, ὅταν συνάντησα ἐδῶ καὶ λίγες μέρες τὸν Δελμοῦζο, πολὺ δικαιολογημένα ζήτησα νὰ γνωρίσω καλλίτερα καὶ τὸν ἄνθρωπο, πολὺ δικαιολογημένα ζήτησα νὰ μάθω τὴν... προϊστορία τοῦ δάσκαλου. Καθισμένοι σ' ἁπλόχωρο δωμάτιο, μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα οἰκειότητας, μιλᾶμε γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ τόπου στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀτόμου. Μνημονεύουμε τόσους καὶ τόσους ρουμελιῶτες ἐργάτες τῆς νεοελληνικῆς ἀναγέννησης, πνευματικὲς φυσιογνωμίες τῆς νέας Ἑλλάδας.

— Καὶ σεῖς, κ. Δελμοῦζε, εἶστε ρουμελιώτης... τοῦ λέω.

— Ναί, ἀπὸ τὰ Σάλωνα. Ἐκεῖ ἔζησα τὰ πρῶτα 16 γοόνια τῆς ζωῆς μου. Κι' ἂν ἀξίζει κάτι στὴ δουλειὰ ποὺ ἔγω κάμει ὡς τώρα, τ' ὀφείλω κυρίως στὰ χρόνια ἐκεῖνα. Ἐκεῖ, σὲ μιὰ μικρὴ ἐπαρχιακὴ πόλη καὶ σὲ σπίτι ποὺ ἤταν ἡ καρδιὰ της, ἔζησα μιὰ ἑλληνικὴ ζωὴ πραγματικὴ καὶ σ' αὐτὴ ἔχει τὶς ρίζες του καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ δημοτικιστὴς καὶ ὁ δάσκαλος.

Πόσο ἡ Ρούμελη κρατάει κοντά της τὴν καρδιὰ τοῦ ρουμελιώτη!... "Οπου καὶ νὰ πάει ὁ ρουμελιώτης, ποτὲ δὲν θ' ἀσπολησμονήσει τὸ καλυβάκι του, τὸ χωριό του, τὴν πολιά του ζωή. Πάντα θὰ μείνει στὸ βάθος ρουμελιώτης. Ὁ κ. Δελμοῦζος διηγεῖται ἕνα σχετικὸ ἀνέκδοτο.

— "Ενα βράδυ, σπουδαστὴς ἀκόμα σὲ κάποια γερμανικὴ πόλη, βγῆκα ἀπὸ συναυλία, ὅπου εἶχα ἀκούσει μιὰ συμφωνία τοῦ Μπετόβεν. Πῆγα περίπατο κατὰ τὸ ποτάμι καὶ στὸ δρόμο σιγοσφύριζα τὸ σκοπὸ «τοῦ Κίτσου ἡ μάνα κάθουνταν». Μὲ πλησίασε τότε ἕνας ἄγνωστος φτωχοντυμένος γεροντάκος, ποὺ ὅπως ἔμοθα χρόνια γύοιζε στὴ Γερμανία μ' ἕνα πλανόδιό θίασο, καὶ μὲ ρώτησε δειλά: Κι' ἐσύ, πατριώτη, εἶσαι ἀπὸ τὰ μέρη μας;

— Τὸ ρουμελιώτικο σπίτι ἀνέτέδρασε στὴν κλίση σας;

— Ναί. Οἱ δικοί μου ἤθελαν νὰ γίνω μηχανικός. Κι' ἀλήθεια εἶχα ἐξαιδετικὴ ἱκανότητα στὰ τεχνικὰ καὶ ἤμουν πολύ καλὸς μαθητὴς στὰ μαθηματικά. Εἶχα τολμήσει μόλιστα καὶ ἔφευρέσεις. Θυμοῦμαι τὴν πιὸ μενάλη: Στὴν Τρίτη θαρῶ τοῦ Γυμνασίου μᾶς μίλησε κάποτε ὁ φυσικὸς γιὰ τὴν πίεση τῶν ὑγρῶν στὰ τοιχώματα τῶν δοχείων καὶ ζωγράφισε στὸν πίνακα ἕνα πείραμα. "Ενας φελλὸς σὲ σκάφη μὲ νερὸ καὶ ἀπάνω του ἕνα μικρὸ δοχεῖο κι αὐτὸ γεμᾶτο νερό. Χαμηλά, στὸ κάτω μέρος του μιὰ τρύπα βουλωμένη. Μόλις ξεβουλώσει καὶ ἀρχίσει νὰ τρέχει τὸ νερό, ὁ φελὸς σινὰ σιγὰ θὰ κινηθεῖ λέει ποὸς τὴν ἀντίθετη διεύθυνση. Μὲ τὸ ζωγραφισμένο πείραμα ἤρθε ἀμέσως καὶ ἡ ἔμπνευση. Ἡ μελέτη «Πρὸς πνευσι οὐρανοκατέβατη: Νὰ φτιάσω ἕνα βαπόρι ποὺ ἀντὶ μὲ ἀτμὸ νὰ κινεῖται μὲ τὸ νερό τῆς θάλασσας. Οἰκονομοῦσα ὅ,τι χρήματα μοῦ ἔδιναν καὶ ἄρχισα κρυφὰ νὰ φτιάνω τὸ βαπόρι. "Ενα βαπόρι ἀπὸ ξύλο καὶ τσίγγο, κοντὰ ἕνα μέτρο, μὲ ἀποθήκη νεροῦ, μὲ σωλῆνα ἐμπρὸς καὶ πίσω, ποὺ ἀπὸ τὸν ἕναν θὰ χυνόταν τὸ θαλασσινὸ νερὸ καὶ ἀπὸ τὸν ἄλλον θὰ ἔμπαινε μέσα νέο. Τὸ βαπόρι ἐτοιμάστηκε ὕστερα ἀπὸ μῆνες, μὲ φουγάρο καὶ κατάρτια, μὲ πολύχρωμα τζαμωτὰ παράθυρα κι ἀπὸ μέσα τους μικρὰ φαναράκια. Τότε κάλεσα 3—4 φίλους γιὰ νὰ τοὺς φανερώσω τὸ μεγάλο μυστικό. Κατεβήκαμε στὴν Ἰτιά, ἕνα κοντινὸ παράλιο χωριό, ρίξαμε τὸ βαπόρι στὴ θάλασσα μὲ τὸ ντεπόζιτο γεμᾶτο νερό, καὶ φυσικὰ σὲ λίγο... βούλιαξαν καὶ βαπόρι καὶ ἐφεύρεση. Μ' ὅλα ταῦτα ἔπρεπε νὰ γίνω μηχανικός, καὶ ὅταν τελειώνοντας τὸ γυμνάσιο πῆγα στὴν Ἀθήνα, μοῦ πῆραν ἕναν καθηγητὴ κι ἔκανα ἰδιαίτερα μαθηματικὰ γιὰ τὶς ἐξετάσεις τοῦ Πολυτεχνείου. Σὲ λίγο ὅμως ἔνοιαθα στὸ σπίτι ὅτι ἤθελα νὰ ἐγγραφῶ στὴ φιλοσοφικὴ σχολή. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε καὶ μοῦθεραν χίλιες δυὸ δυσκολίες. Εἶχαν βρεῖ μάλιστα δελεαστικὴ διέξοδο: νὰ μὲ στείλουν ἀμέσως στὴν Εὐρώπη νὰ σπουδάσω σὲ ξένο πολυτεχνεῖο. Θᾶταν ντροπὴ γιὰ τὸ σπίτι νὰ γίνω δάσκαλος! "Αφησα τότε τὸν ἰδιαίτερο μαθηματικό, μὲ τὰ χρήματα ποὺ θὰ ἔπαιρνε γρόφηκα κρυφὰ στὴ φιλοσοφικὴ σχολή, κι ἔτυι οἱ δικοί μου βρέθηκαν... ποὸ τετελεσμένου γεγονότος. Ἡ ἀντίδραση ἐξακολούθησε, μὰ στὸ τέλος γύοισε σὲ ἐπιδοκιμασία.

— Τί σᾶς ἔσπρωξε στὴ φιλοσοφικὴ σχολή;

— Ἡ λογοτεγνία. Τὰ τελευταῖα γρόνια. μαζὶ μὲ τὴ μαστοριὰ, δὲν ξέρω πῶς, εἶχα ἀρχίσει νὰ γράφω καὶ ποιήματα, κι ὅταν πῆγα νέος στὴν Ἀθήνα, ἐόκολα μὲ τύλιξε ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ ἤταν γεμάτη ἀπὸ λυοισμό.

— Πῶς ἀφήσατε ὅμως τότε τὴ λογοτεγνία καὶ γυρίσατε στὴν παιδαγωγική;

— Εἶναι κάποια ἐσωτερική ἱστορία, ποὺ ἀπὸ μιὰν ἄποψη ἔπρεπε νὰ γίνω μηχανικός, καὶ ὅταν τελειώνοντας τὸ γυμνάσιο πῆγα στὴν Ἀθήνα, μοῦ πῆραν ἕναν καθηγητὴ κι ἔκανα ἰδιαίτερα μαθηματικὰ γιὰ τὶς ἐξετάσεις τοῦ Πολυτεχνείου. Σὲ λίγο ὅμως ἔνοιαθα στὸ σπίτι ὅτι ἤθελα νὰ ἐγγραφῶ στὴ φιλοσοφικὴ σχολή. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε καὶ μοῦθεραν χίλιες δυὸ δυσκολίες. Εἶχαν βρεῖ μάλιστα δελεαστικὴ διέξοδο: νὰ μὲ στείλουν ἀμέσως στὴν Εὐρώπη νὰ σπουδάσω σὲ ξένο πολυτεχνεῖο. Θᾶταν ντροπὴ γιὰ τὸ σπίτι νὰ γίνω δάσκαλος!

— Κάθε ἄλλο. "Οταν πήγαινα ἔξω, δὲν ἤξερα τί ἤθελα. Μ' ἔσπρωχνε μόνο μιὰ σκοτεινὴ μὰ ἔντονη ἀνάγκη ζωῆς, καὶ τίποτ' ἄλλο. "Εξω λυτρώθηκα ὁριστικὰ ἀπὸ τὴν ποιητικὴ φιλοδοξία, ποὺ εἶναι γιὰ ἕνα ζωντανὸ νέο σωστὸς χιτώνας Νέσσου, κι ἔξω ξεδιάλυνα δλοένα καὶ καθαρώτερα τὸ μαρτύριο τῆς φιλοσοφικῆς μας σχολῆς ποὺ σᾶς εἶπα, τὸ ἔβλεπα ν' ἀπλώνεται σ' ὅλα τὰ μαθητικά μου χρόνια, κι ἀπὸ μένα σ' ὅλα τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς νέους τοῦ τόπου μας. "Ετσι μὲ καιρὸ καὶ ἀγῶνα γεννιότανε μέσα μου ἡ ἀνάγκη τοῦ δασκάλου καὶ τοῦ σχολειοῦ. Τότε ζήτησα καὶ γιὰ πρώτη φορὰ διάβασα τὸ βιβλίο τοῦ Φωτιάδη «Τὸ γλωσσικόν μας ζήτημα κι ἡ ἐκπαιδευτική μας ἀναγέννησις». "Οταν πρὶν δυὸ χρόνια κυκλοφόρησε τὸ βιβλίο αὐτὸ στὴν Ἀθήνα, οὔτε κὰν τὸ εἶχα προσέξει. Ἡ μελέτη του ἤταν γιὰ μένα καὶ ὁ φίλος μου Μάρκος Τσιριμῶκος. Μέσα στοὺς ἐπαίνους καὶ κάποτε καὶ τὸ θαυμασμὸ γνωστῶν καὶ φίλων, γιὰ πρώτη φορὰ ἄκουγα ἀπὸ τὸ στόμα ἀνθρώπου ποὺ μ' ἀγαποῦσε καὶ τὸν ἀγαποῦσα, αὐστηρὴ, ζεματιστὴ κριτικὴ γιὰ τὴν ἀξία τῆς ποιητικῆς μου παραγωγῆς. Δὲν τὸν πίστεψα, μὰ μέσα μου ἀρχισα νὰ κλονίζομαι. Καὶ ὁ κλονισμὸς δυνάμωνε μὲ τὸ Σολωμό. "Οσο βαθύτερα τὸν καταλάβαινα, τόσο πιὸ καθαρὰ ἔνιοιθα πὼς μεγαλοφυΐα καὶ ποίηση εἶναι σωστὴ ἀντινομία. "Ενα παποῦτσι μέτριο, μένει πάντα παποῦτσι, ἔχει κάποιο σκοπό. "Ενα μέτριο ὅμως ποίημα δὲν εἶναι ποίημα.

Ὁ κ. Δελμοῦζος γελάει. Συμπληρωματικὰ μοῦ λέει πὼς ἐνεργοδράματα, πὼς ἔφτιανε σονέτα, πὼς τραγουδοῦσε τὸν Ἔρωτα, τὰ λουλούδια, πὼς σχεδίαζε ἡν ἔκδοση συλλογῆς, ἀνθολογίας. Τί κρίμα... νὰ περιφρονήσει πρόωρα ὁ κ. Δελμοῦζος τὴ μέτρια ποίηση! Διαφορετικὰ θὰ ἱκανοποιοῦσα μ ε τὴν περιέργειά μας καὶ θὰ διαβάζαμε στίχους τοῦ σοφοῦ παιδαγωγοῦ. "Ας δῶ φεται ὁ Σολωμὸς καὶ ὁ... Τσιριμῶκος! Συνεχίζω, λοιπόν, τὶς ἐρωτήσεις μου:

— Πῶς ὅμως γυρίσατε στὴν παιδαγωγική; Σᾶς ἀνοιξαν τὸ δρόμο αὐτὸν οἱ φιλολογικὲς σπουδὲς στὴ φιλοσοφικὴ σχολή;

— Ναί, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάποδη. Παιδαγωγικὰ δὲ διδάσκονταν τότε στὸ Πανεπιστήμιο. Μὰ καὶ ἂν τὰ διδασκαν, πάλι κι αὐτὰ ὅπως καὶ τ' ἄλλα μαθήματα ἀπὸ τὴν ἀνάποδη, ἀπὸ ἀντίδραση θὰ μ' ἔσπρωχναν στὸ δρόμο ποὺ πῆρα. "Εγινα δάσκαλος, γιὰ νὰ βοηθήσω ὅσο μποροῦσα νὰ μὴν περάσουν καὶ ἄλλοι τὸ μαρτύριο ποὺ εἶχα ζήσει μὲ τὶς σπουδὲς καὶ τὶς ἐξετάσεις μου μέσα στὴ φιλοσοφικὴ σχολή.

— Ὥστε μ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ πήγατε στὴν Εὐρώπη, νὰ σπουδάσετε παιδαγωγικά;

— Κάθε ἄλλο. "Οταν πήγαινα ἔξω, δὲν ἤξερα τί ἤθελα. Μ' ἔσπρωχνε μόνο μιὰ σκοτεινὴ μὰ ἔντονη ἀνάγκη ζωῆς, καὶ τίποτ' ἄλλο. "Εξω λυτρώθηκα ὁριστικὰ ἀπὸ τὴν ποιητικὴ φιλοδοξία, ποὺ εἶναι γιὰ ἕνα ζωντανὸ νέο σωστὸς χιτώνας Νέσσου, κι ἔξω ξεδιάλυνα δλοένα καὶ καθαρώτερα τὸ μαρτύριο τῆς φιλοσοφικῆς μας σχολῆς ποὺ σᾶς εἶπα, τὸ ἔβλεπα ν' ἀπλώνεται σ' ὅλα τὰ μαθητικά μου χρόνια, κι ἀπὸ μένα σ' ὅλα τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς νέους τοῦ τόπου μας. "Ετσι μὲ καιρὸ καὶ ἀγῶνα γεννιότανε μέσα μου ἡ ἀνάγκη τοῦ δασκάλου καὶ τοῦ σχολειοῦ. Τότε ζήτησα καὶ γιὰ πρώτη φορὰ διάβασα τὸ βιβλίο τοῦ Φωτιάδη «Τὸ γλωσσικόν μας ζήτημα κι ἡ ἐκπαιδευτική μας ἀναγέννησις». "Οταν πρὶν δυὸ χρόνια κυκλοφόρησε τὸ βιβλίο αὐτὸ στὴν Ἀθήνα, οὔτε κὰν τὸ εἶχα προσέξει. Ἡ μελέτη του ἤταν γιὰ μένα ἀποκάλυψη, πιὸ σωστά: σὰν διική μου ἀνακάλυψη ποὺ μὲ στερέρονε στὴν ὁριστικὴ ἀπόφαση. Τὶς παιδαγωγικὲς σπουδές μου τὶς ἄρχισα ἀργά, κι αὐτὲς σὰ μέσο γιὰ τὸ σκοπὸ ποὺ εἶπα. Καὶ γιὰ νὰ τελειώνουμε: "Οταν ὕστερα ἀπὸ χρόνια ἤρθε ἡ ὥρα νὰ γυρίσω στὴν Ἑλλάδα καὶ ν' ἀρχίσω δουλειά, τὸ ἔνιωσα σὰ χρέος νὰ περάσω ἀπὸ τὴν Πόλη γιὰ νὰ γνωρίσω καὶ προσωπικὰ τὸν Φωτιάδη. Τὰ χρήματα ποὺ εἶχα μοῦ ἔφταναν ἴσια ἴσια γιὰ τὸ ταξίδι μου στὴν Ἀθήνα. Γιὰ λοξοδρομία, καὶ τόσο μεγάλη μάλιστα, οὔτε λόγος. Καὶ ὅμως τὸν Φωτιάδη ἔπρεπε νὰ τὸν δῶ. "Εβαλα τότε ἐνέχυρο ἕνα πολύτιμο διαμαντικὸ ποὺ εἶχα, καὶ μὲ τὰ χρήματα ποὺ πῆρα πῆγα στὴν Πόλη. "Ενα βαθὺ αἴσθημα εὐγνωμοσύνης μ' ἔσπρωχνε νὰ πάω καὶ νὰ σφίξω τὸ χέρι τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ τὸ ἔργο του μὲ στήριξε σὲ δύσκολες στιγμὲς τῆς ζωῆς μου καὶ μὲ βόηθησε νὰ πάρω ὁριστικὰ τὸ δρόμο ποὺ ἀγωνιζόμουν νὰ ξανοίξω ἐμπρός μου.

Ὁ Φωτιάδης, ὁ γιατρὸς ποὺ προπαγάνδιζε τὸν δημοτικισμὸ μὲς τὰ Πατριαρχεῖα, μὲς τὴ φωλιὰ τοῦ λογιωτατισμοῦ, στάθηκε ὁ πνευματικὸς πατέρας τοῦ Δελμούζου. Ὁ κ. καθηγητὴς συγκινημένα μοῦ ἀνακοινώνει πὼς γιὰ τὸν Φωτιάδη ἑτοιμάζει μεγάλη μονογραφία. Ἀναμφίβολα τὸ κοντύλι τοῦ Δελμούζου θὰ παρουσιάσει ἀνάγλυφη τὴν προσωπικότητα τοῦ Πολίτη ἀγωνιστῆ.

Μὲ τὴ συζήτηση ἕνα σωρὸ ζητήματα δημιουργοῦνται.

Διαβάζω στὸν κ. Δελμοῦζο μερικὲς ἐρωτήσεις καὶ τὸν παρακαλῶ ν' ἀπαντήσει. Τὸν ἐρωτῶ, πῶς βλέπει σήμερα τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας, ἂν φιλοσοφικὲς σχολὲς καὶ Ἀκαδημία διευκολύνουν τὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ μας, πῶς βλέπει τὴν καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ μας κίνηση, ἂν εἶναι αἰσιόδοξος ἢ ἀπαισιόδοξος γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ τόπου μας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του.

— Τὰ ἐρωτήματα, εἶπε γελώντας, ἔρχονται βροχή. Θ' ἀπαντήσω σ' ἕνα μόνο: "Οταν, φίλε μου, γνωρίσεις μιὰ φορὰ τὸ παιδιά μας, ὅταν ζήσεις μαζί τους καὶ τὰ νιώσεις, δὲν μπορεῖ νὰ σοι ἀπαισιόδοξος. "Οσο γιὰ τ' ἄλλα ποὺ ρωτᾶτε, τὴ γνώμη μου ὅποιος ἐνδιαφέρεται τὴν ξέρει ἢ τὴ βρίσκει σὲ ὅ,τι μπορῶ νὰ εἰπῶ δημόσια ζωή μου: σὲ βιβλία μου, μελέτες, ἄρθρα, σὲ πραχτικὲς σχολικὲς προσπάθειες, ἀκόμα καὶ σὲ δίκες. Ὡς τώρα σᾶς μίλησα μόνο γιὰ ὅ,τι ἤταν ἄγνωστο καὶ μπροῦσε νἄχει γιὰ τὸν ἀναγνώστη σας κάποιο ἐνδιαφέρον. Γι' αὐτὸ περιορίστηκα σὲ μερικὰ σημεῖα τῆς ἰδιωτικῆς μου ζωῆς ποὺ σχετίζονται ἢ φωτίζουν καὶ ἀπὸ κάποια ἄλλη ἐσωτερικώτερη ἄποψη τὴ θεωρητικὴ καὶ πραχτικὴ ἐργασία ἑνὸς δασκάλου. Καὶ γιὰ νὰ κλείσω ἀπάνω στὴν ἴδια γραμμὴ ποὺ ἄρχισα, τελειώνω μὲ τὸ πρῶτο βῆμα ποὺ ἔκανα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν πρώτη πεῖρα ποὺ εἶχα ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους τῆς παιδείας, ὅταν γύρισα ἀπὸ τὴ Γερμανία. Σχολεῖο δικό μου δὲν μποροῦσα νὰ κάνω μὰ γιὰ πολλοὺς λόγους, κι ἔνας ἀπ' αὐτοὺς γιατὶ ἔλειπαν τὰ χρήματα. Παρουσιάστηκα τότε στὸν ὑπουργὸ τῆς παιδείας, τὸν Στάη, τοῦ εἶπα τὰ τυπικὰ προσόντα μου καὶ τὸν παρακάλεσα ἕνα μονοτάξιο δημοτικὸ σχολεῖο τῶν Σπετσῶν,

ΕΛΛΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΜΕΣΑ ΣΤ' ΟΝΕΙΡΟ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

μένα νιάτα! "Ετρεχε πάνω κάτω σαστισμένη, σὰν παιδί ποὺ ἄπαξ ἠτάει μάνα, ποὺ δὲν πρόκειται νὰ ξαναγυρίσει! Καὶ σὰν σωχνὰ. σὰν ἔβαλλη τῆς τρεχάλα, ἄκουε πυροβολισμό, κι' ἀντιλαμβανότανε ψηλὰ πὼς ἕνας διάττοντας πάει νὰ σβήσει χτυπημένος, συνεργάτανε πρὸς στιγμὴ, τὸν παρακολουθοῦσε στὰ τραγικὰ στερνὰ κι' ἀδέξια του φτερουγίσματα ψηλὰ στὸν αἰθέρα, ὥσπου στερνὰ γινότανε ἕνα τοσοδά πραματάκι ἄψυχο, ποὺ τραβοῦσε σιὰ ἴσια κατὰ κάτω ἄλλος πρεσπάθεια κι' ἀντίσταση, καὶ μάλιστα δυαστικὸ, στὲ ξαναγυρισμά του στὴ γῆ. "Απλωνε τότες ἡ "Ανθὴ μὲ χτυποκαρδὶ τὶς ἀπαλάμες της, κι' ἔτρεχε, ζυγιάζοντας μὲ τὸ μάτι τὸ σημεῖο τῆς πτώσης, ὅπως ἔκανε παιδὶ παίζοντας μὲ τὸ τόπι καὶ κατάφερνε πάντα ν' ἀδράξει τὸ σκοτωμένο πουλὶ στὸν ἀέρα! Γέμιζε ἡ φούχτα της ἀπὸ ἕνα ζεστὸ. ναὶ ὁλόζεστο, πουπουλένιο πτωματάκι, ποικιλόχρωμο : χρυσαφὶ. πράσινο ἢ γαλάζιο κ' ἤτανε μαρτυρικὸ τὸν καιρὸ τῆς κρίσης νὰ νιώθει τὰ δάχτυλά της αἱματοβαμμένα καὶ νὰ τῆς φαίνεται πὼς ἔχουνε μεταβληθεῖ σὲ μικροσκοπικὰ φέρετρα... ἡ ἰδέα τοῦτη τόσο τῆς εἶχε παρρωθεῖ, ποὺ τὰ δάχτυλά της εἶχανε χάσει τὴ σταθερότητά τους κι' ἄμα ἔκανε νὰ τ' ἁπλώσει τρεμοῦλιαζαν!..

Κι' ἕνα πρωϊνὸ, δὲν ξέρει πῶς, ξεβαρεύτηκε κομμάτι κι' ἀνείχτηκε σ' ἕνα ξέφωτο καὶ ζαρνικὰ οὔτε κατάλαβε τὸ πότε, οὔτε τὸ ἀπὸ ποῦ ἤρθε ἴσια κατὰ πάνω της μιὰ σφαῖρα, ποὺ τῆς διαπέρασε τὸ στέρνο πέρα γιὰ πέρα... ἀκούμπησε τὰ χέρια της στὸ σημεῖο τῆς πληγῆς. κλονίστηκε κι' ἔπεσε. Ἀπόμεινε πολλοὴ ὥρα χάμω σωριασμένη, ἐνὸ τὰ πουλιὰ διασταυρώνουνταν πάνω τὰ ἀπὸ πάνω της καὶ ἐπικαλεῦνταν τὴν θοηθειά της: Βάντα! Βάντα! "Αμα σηκώθηκε παρατήρησε τὰ χέρια της: περίεργη πληγή! Πέρα ὡς πέρα! εἶπε σιγανά, κι' ζαρνίσατε τὰ χέρια γιὰ νὰ τὴ σταγόνα αἷμα δὲ φαίνεται πουθενά... Τρεχθήχτηκε γυρέοντας ἕνα μέρος πιὸ σκιασμένο νὰ φυλαχτεῖ. Πονοῦσε κι' ἔτρεμε· μὰ ἔπρεπε κάπως νὰ φυλαχτεῖ· μὴ δεχτεῖ κεῖ στὸ ξέφωτο καὶ δεύτερη σφαῖρα γιατὶ εἶχε δεῖ πλῆθος φορὲς πουλιὰ νὰ τὰ χτυπάει ὁ κυνηγὸς ἀπανωτὰ δυὸ καὶ τρεῖς φορές, ἐνὸ ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας σφαῖρα ἤσανε πληγωμένα!... Τὰ πόδια της εἶχανε ματώσει ἀπὸ τὰ κλαδιὰ καὶ τὶς πέτρες, μὰ δὲν τοὺς ἔδινε σημασία. Τὴν πονοῦσανε προτοῦ πάρει κείνη τὴ σοβαρὴ πληγὴ τοῦ στήθους. μὰ τώρα, αὐτὰ τὰ μικρὸ πράμματα δὰ κοίταξε; Κι' ὅλο καὶ φυλαγόταν· ὅλο κι' ὀπισθοχωροῦσε. Κόντευε πιὰ νὰ κρυφτεῖ πίσω ἀπ' τὰ σκοίνα, ὅταν ξάφνου, ἀκριβῶς ὅπως στὰ πουλιὰ δέχτηκε συγχρένως ἀπὸ δυὸ ἀντίθετες ὅμως μεριές δυὸ ἀκόμη σφαῖρες ἴσια πάνω στὴ στέρνο, ποὺ κι' αὐτές τὴ διαπεραν σανε πέρα γιὰ πέρα! Ξεκινεῦσαν ἀπὸ διαφορετικὰ σημεῖα, μὰ κι' αὐτὸ δὲν εἶναι φαινόμενο πρωτοφανέρωτο. Ἡ "Ανθὴ τὸ εἶχε δεῖ κι' αὐτὸ πολλὲς φορὲς νὰ γίνεται στὰ πουλιά: Δυὸ καὶ τρεῖς κυνηγοὶ νὰ σμίγουνε καὶ νὰ χτυποῦνε τὸ ἴδιο θῆραμα. Καὶ ὕστερα μάλιστα νὰ συνερίζουνται γιὰ τὸ τίνος ἡ σφαῖρα εἶχε δώσει τὸ καίριο χτύπημα...

Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ πόσον καιρὸ νὰ μεῖνε ἀναίσθητη κάτω ἀπὸ τὰ σκοίνα! Κανένας δὲν ἤτανε παρών, ποὺ νὰ εἶδε καὶ νὰ ξέρει νὰ πεῖ.

Νὰ ἤτανε ἡ ζωὴ στὸ δάσος ὀνειροφαντασία ποὺ τὴ ζοῦσε μονάχα τὶς νύχτες; Μὰ σήμερο μετὰ τὴν ἀρρώστια, κι' εἶχε τότες διατηρήσει τὸ λογικό της, θὰ μποροῦσε νὰ ξέρει στὰ σίγουρα μὲ ποιὸν τρόπο μπῆκαν στὸ μυαλό της αὐτὰ τὰ πράματα, γιὰ τὰ ταξιδέματα καὶ τὰ ἔθιμα τῶν πουλιῶν. Ξέρει νὰ διηγηθεῖ ἱστορίες γιὰ τὴν ἐρωτική τους πίστη καὶ τὰ τσακπίνικα πετάγματα τοῦ καθενός. Ξέρει ἀκόμη νὰ σοῦ μιλήσει γιὰ τοὺς ἐχθρούς τους. "Εμαθε τὰ μυστικὰ τῶν τευφεκιῶν καὶ τοῦ μπαρουτιοῦ καὶ τὰ κυνηγετικὰ σύνεργα τῆς εἶνε εἰκεία... Πῶς γίνεται ἕνα τέτιο θαῦμα; Στὴν ζωή της, στὴν πολιτεία πού ἔζησε, τὰ εἶδη αὐτὰ τῆς ε

Τό βιβλίο

ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΓΝΗ: «Κυκλάμινα», ποιήματα, Ἀλεξάνδρεια 1938

"Ὅταν ἔγραφα σ' ἕνα τελευταῖο φύλλο, πώς μετά τόν θάνατο τοῦ μεγάλου Ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ Κ. Καβάφη ποιῆ σε ἐν τῇ ἀκτινοβολίᾳ τῆς προσωπικότητός του συγνέ-τρωνε γύρω του ὅλη σχεδόν την πνευματική κίνηση τῆς Αἰγύπτου, ἡ κίνηση αὐτή ἔχει ἀρχίσει νά ἀ-τονεῖ κάπως, δέν φανταζόμουνα ποτέ πῶς θά ὑπῆρχαν ἄνθρωποι νά μέ κατηγορήσουν γι' αὐτή τή δια-πίστωση, ποῦ δέν ἔγινε καθόλου αὐθαίρετα, ἀλλά ἐγράπεν ἀπόλυ τά ἰ-δια τά πράγματα. Ἕνα γράμμα ὁ-μως, ὑπηοσιευμένο στόν «Ταχυδρό-μο» τῆς Ἀλεξάνδρειας, μέ ὑπεχρε-ώνει νά ἐπανέλθω στό ἴδιο θέμα, γιά ν' ἀποσαφηνίσω ὅ,τι ἔδωσε ἀ-φορμή παρεξηγήσεων ὄχι εἰς ὄφρος μου, ἀλλά εἰς ὄφρος αὐτῆς τῆς ἴ-διας πνευματικῆς παραγωγῆς τῶν Αἰγυπτίων λογοτεχνῶν, ποῦ δέν θέλω νά κανένα λόγο νά τήν ἀ-δικήσω ἢ νά τήν ὑποβιάσω.

Ἡ πνευματική ζωή ἑνός τόπου καθορίζεται κυρίως ἀπό τήν ἀπήχη-ση ποῦ θά ἔχει ἔξω ἀπό τά σύνο-ρά του. Τέτοιο πρᾶγμα γιά τήν Αἰγυπτιακή φιλολογική παραγωγή, πρέπει ν' ἀναγνωρίσουμε πῶς σή-μερα δέν ὑπάρχει. Ἐνῶ πρίν ἀπό δέκα-δεκαπέντε χρόνια, ὁ Ἑλλη-νισμός τῆς Αἰγύπτου εἶχε μιά δι-κή του, αὐτοτελῆ πνευματική ζωή, μέ τά περιοδικά του, τή ζωηρή του κίνηση, τίς συχνές ἐκδόσεις ἔργων τῆς γνῶμες του πάνω σε ὅλα τά φλέγοντα ζητήματα τῆς λογοτε-χνίας μας, τήν ἰδιαίτερη προσοχή ποῦ μᾶς ὑποχρέωνε νά τοῦ δείχνου-με, τήν ἀπήχηση ποῦ εἶχε καί στή δική μας πνευματική ζωή. Φυσικά, τόσο στήν Ἀλεξάνδρεια, ὅσο καί στό Καΐρο ἢ τά περίχωρά τους, ἐ-ξακολουθεῦνε νά ὑπάρχουν καί νά δουλεύουν μέ τήν ἴδιαν ἐπιμονή καί θέρμη ὁλλοί ἀξιόλογοι λογο-τέχνες. Καί ἀπόδειξη τῆς ὑπαρξῆς των εἶναι τά βιβλία ποῦ ἐκδίδουν κάθε τόσο. Ἀλλά κίνηση φιλολογι-κή δέν ὑπάρχει. "Ἴσως; γιατί λείπει ἕνα ἐπίσημο ὄργανο—μιά καινούρ-για «Ἀλεξαντρινή τέχνη» λόγου χάρη—ἴσως γιατί λείπουν οἱ προ-ποθέσεις γιά τή δημιουργία μιᾶς τέτοιας κίνησης, ἤ, ἀκόμα, ἡ διά-θεση τῶν πολιτέτων λογοτεχνῶν νά καταπιαστοῦν μέ μιά δράση, ποῦ μπορεῖ νά μήν τήν κρίνουν σκόπι-μη καί καρπεφόρα.

Τό θέέαιο ὅμως εἶναι πῶς μετά τόν χαμό τοῦ Καβάφη, ἀπό τήν πνευματικήν οἰκογένεια τῆς Αἰγύ-πτου ἔλειψεν ἡ ἰσχυρή ἑκείνη προ-φωπικότητα, ποῦ βά κέντρἰζε καί βά ἠλέχτριζε τούς ἄλλους; σέ μιάν εὐγενικήν ἀμιλλα. Φυσικά, δέν πα-ραγνωρίζω τήν ἐργασία τῶν ἀξίων λογοτεχνῶν ποῦ μᾶς στέλνουν κά-θε τόσο τά βιβλία τους, γιά νά μᾶς θυμίσουν πώς ὁ Ἑλληνισμός τῆς Αἰγύπτου ἐξακολουθεῖ νά ἔχει τούς ἐκφραστές τῆς ζωῆς καί τῶν συναισθημάτων του. Ἀλλά οἱ σπο-ραδικές αὐτές ἐκδηλώσεις δέν ἀ-ποδεικνύουνε οὔτε τήν ὕπαρξη εὖ-τε, πολύ περισσότερο, τήν αὐτοτέ-λεια μιᾶς ξεχωριστῆς πνευματικῆς κίνησης, μέ ἀγαθά, ἐπωσδήποτε, ἀ-ποτελέσματα στήν καθέλου προόδο τῆς λογοτεχνίας μας.

Τί' αὐτό, στό σημείωμά μου ἐκεῖ-νε ποῦ παρεξηγήθηκεν ἄδικα, ἔ-γραφα πῶς ἡ ἐλπίδα γιά μιά ζωη-ρότερη κίνηση στήν Αἴγυπτο, ἀπο-μένει στά νειάτα. Τά παλιότεροι εἶτε κουράστηκαν, εἶτε ἀπογοητεύ-τηκαν. Ἤ, ἀκόμα ἀπλούστερα, περι-ορίζονται νά δώσουν τό ἀτομικό τους ἔργο καί τίποτα παραπάνω. Ἐνῶ τά νειάτα φλέγονται γιά δράση. Ἀπόδειξη τά δυό τρία τε-λευταῖα περιοδικά τους («Φοινικιάν «Ταλέντο» κλπ.), ποῦ ἄν καί δέν σταδιοδρόμησαν, μᾶς δίειξαν ὅμως ἀρκετά ζωντανά τό τί εἶναι σέ θέ-ση νά ἐπιτελέσουν τά νειάτα, ὅ-ταν. φλογίζονται ἀπό ἐνθουσιασμό καί πίστη. Αὐτό ἐμας δέν σημαί-νει καθόλου, πῶς πρέπει νά παρα-γνωρίζουμε καί τήν ἐργασία ποῦ γίνεται σήμερα. Ἀπό μέρους μου, εἶμαι σέ θέση νά διαβεβαιώσω τόν θυμόδη ἐπιστολογράφο τοῦ «Ταχυ-δρόμου», πῶς αἰσθάνομαι πραγματι-κή χαρά ὅταν παίρνω ἕνα καινούρ-γιο βιβλίο ἀπό τόν ἕξω Ἑλληνι-σμό καί ἰδιαίτερα τῆς Αἰγύπτου, ποῦ ἔρρω καί ἐκτιμῶ ἀρκετά τήν πνευματική της παράδοση καί τή συμβολή της στήν πρόοδο τοῦ τό-που μας.

Καί νά. ἡ τελευταία ποιητική συλ-λογή τοῦ κ. Πέτρου Μάγνη, ἤρθε πάνω στήν κατάλληλη στιγμή, γιά νά μεῖ τονώσει αὐτό τό κλίσημο. Γιατί, ἄν καί ὁ κ. Μάγνης δέν εἶ-ναι ὁ μεγαλόπνευστος ἐκείνος ποι-ητής, ποῦ ἀνεζητεῖ μέ λαχτάρα ἡ ἐποχή μας, ἀλλά περιορίζεται σέ μιά ποίηση εὐγενική καί χαμηλό-φωνη, δίχως ἀναπάλασες χωρίς τό ἰδιαίτερο ἐκεῖνο ρίγος, ποῦ χαρί-ζουν οἱ σφοδροί ψυχικοί κλονισμοί καί οἱ δυνατές συγκινήσεις, ἐν τοῦ-τοις ἔρχεται καί μέ τό σημερινό του βιβλίο νά μᾶς; προσφέρει τήν ἴδια λεπτή ποιητική χαρά, ποῦ μᾶς εἶναι τόσο γνώριμη ἀπό τήν πολύ-χρονη ποιητική ἐργασία. Εἶναι μιά ποίηση ἤρεμη καί ἁπλή, ἀπό-σταγμα κατασταλαγμένης σκέψης καί ὥριμης συνείδησης, ποῦ βλέπει τήν γύρωθε κόσμο μέ τά παρθένα μάτια μιᾶς ἀγνῆς κ' ἠμόλυντης, παρ' ὅλη τήν πεῖρα της, ψυχῆς:

"Ἤρθες. Καλώς μᾶς ὥρισες
καί πάλι Ἀπριλομάη
μέ τῆς νοτιᾶς τά σύγνεφα
καί τ' οὐρανοῦ τό κλάμμα.

Τό πέρασμά σου ἀνάθρωσμα
ζωῆς ποῦ ἀργοκυλάει,
κι' ἄλλεῦ ξυπνᾶ τήν ἔρωτα,
κι' ἄλλεῦ γεννᾶ τό δράμα.

"Ἀς μήν ἀναζητήσουμε τήν πρω-τοτυπία στά σημερινά ποιήματα τοῦ κ. Μάγνη. Καί τά δυό μέρη τοῦ βιβλίου του, τά «Ἀναστάσιμα» καί τά «Τῆς ἐρημιᾶς», ἀποτελοῦνται ἀ-πό ρυθμικά ὀχτάστιχα, ποῦ ἔρχον-ται νά μᾶς δώσουν ἐπιγραμματικά μιάν εἰκόνα ἤ μιά σκέψη. Δέν εἶ-ναι ποιήματα ἀνάσης, ἀλλά ἁπλά τραγουδάκια γεμάτα ὅμως ἀπό αἴ-σθημα καί δροσιά:

"Ἔθρεξε ῥές καί σήμερο
μοσχόδολη εἶνε ἡ μέρα.
Διαμάντια στίς τριανταφυλλιές,
σμαράγδια στό χερτάρι.

Καλοτυχῶ τήν ἀργατιά,
ποῦ στόν καθάριο ἀγέρα
θά ἐγεῖ γιά τίς φρεντίδες της,
κ' ἡλιόλουτρο θά πάρει.

Ὁ στίχος εἶναι λιτός κι' ἀπέριτ-τος, ὅπως καί ἡ ἔμπνευση. Οἱ ρί-μες ἀρκετά κοινές, καθώς καί τά ἰδια τά τραγούδια. Ἀλλά ἄς μή ζητοῦμε ἀπό κανένα νά ξεπεράσει τίς ἱκανότητές του. Ἡ ἀνεπιτήδευ-τη ποίηση τοῦ κ. Μάγνη δέν μᾶς συγκλονίζει, μᾶς χαρίζει ὅμως με-ρικές λεπτές συγκινήσεις, σάν τό ἄρωμα τῶν ταπεινῶν λουλουδιῶν, ποῦ ἔχει γιά τίτλο ἡ συλλογή του.

⁂

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΤΣΑΝΟΥ : «Δακτυ-λίδια», ποιήματα, 1938.

Στά σαράντα τραγούδια τῆς συλ-λογῆς του—τῆς πρώτης ποῦ τυπώ-νει—ὁ κ. Γιάννης Κατσάνος ἀφῆ-νει τόν ἑαυτό του νά τραγουδήσει ἀδέσμευτα τούς ἔρωτές του, τούς καῦμοῦς καί τούς πόθους του. Καί φυσικά εἶναι οἱ ἔρωτες αὐτοί νά περιστρέφουνται γύρω ἀπό τόν γενέθιο τόπο, τήν Ἤπειρο, ποῦ ὁ ποιητής τήν ἀναθυμᾶται καί τήν τραγουδεῖ μέ μιά βαθειάν ἀγάπη καί νοσταλγία. Ἀλλά εἶναι ἐπίσης φυσικό, ἡ διάθεση αὐτή νά παρα-σύρει ἕναν ὄχι καί τόσον ἔμπειρο τεχνίτη, ἔξω ἀπό τούς ὁρόμους τῆς ἀληθινῆς ποίησης. Πραγματικά, ἀ-μέσως ἀπό τήν ἀρχή, συναντοῦμε μέσα στά ποιήματα τοῦ κ. Κατσά-νου στίχους ποῦ τούς χαρακτηρίζει ἡ ἔλλειψη γούστου καί βαθύτερης ἀρμονίας, στίχους ὄχι καί τόσον ποιητικό φιλτράρισμα, ἤ, ἀκόμα, κι' ἀπρόσε-χτους:

Κρεταλίζουν κάποια χέρια
τῆς ζωῆς μας τό ν τ α ῦ λ ι.

("Φυγή")

Κι' ἀλλοῦ:
... μαλαματένιοι στάζουν σταζοκα-
(ταρράχτες.

("Ποῦτοκαλλιές")

Κι' ἀκόμα:

Δακτυβάλλασσες, τά μάτια μου
σταλολογεῖν στό σύρμα, τόν καιρό
(τοῦ γύρου
δουδές τελεῖες ἡ ψυχή μου
σταλολογάει, σάν κομπολόϊ καλο-
(γήρευ.

("Ῥοή")

Ὑπάρχουν πολλοί τέτοιοι στίχοι, ποῦ καταστρέφουν ὅλη τή δροσιά τῆς πηγαίας ἔμπνευσης τοῦ ποιητῆ. Ὡστόσο, ἡ κυρτώτερη ἀξία τῆς συλλογῆς, μένει ἀκριβῶς αὐτή ἡ δροσιά, ἡ εἰδυλλιακή χάρη τῶν τραγουδιῶν, ποῦ ἔχουνε σχεδόν ὅ-λα τίς πηγές των στό δημοτικό τραγοῦδι καί στόν Κρυστάλλη. Πρό-κειται, δηλαδή, γιά μιάν ἐπιστροφή στό χωριό καί στόν κάμπο, γεμάτη νοσταλγία καί ἀγνότητα, ποῦ ἔρ-χεται σάν ἀντίδραση στούς ἀγωνι-ώδεις παλμοῦς τῆς πολιτείας καί στήν ἀσθματική της ζωή.

Τό μεγαλείτερο μειονέκτημα ἐ-κείνων ποῦ ἀκελεύδοῦνε αὐτή τήν ἀντίληψη εἶναι πῶς δέ μπορεῦνε ν' ἀποφύγουν τή θεματογραφία ἀπό τή μιά μεριά καί τήν κοινοτοπία ἀπό τήν ἄλλη. Δέν βλέπουνε τό χωριό ὅπως εἶναι, ἀλλά ὅπως θάθελαν νά-ναι. Καί βάθελαν νάναι ὅπως τό χωριό διαμορφώσει μέσα τους εἴτε ἀπό παλιότερα διαδάσματα, εἴτε ἀ-πό συγκεχυμένες παιδικές παραστά-σεις. Δηλαδή ἴδιο κι' ἴμειο ὅπως μᾶς τό τραγοῦδησεν ὁ Κρυστάλλης. Ἡ χωριατοποῦλα μέ τό τσεμπέρι της, ὁ τσεμπάνες μέ τά γίδια καί μέ τή φλογέρα του, τό κλασσικό ἐξίδιλλα, λίγη νοσταλγία, λίγο νειρικό κόμμα χλωμό καί ἀτελές—λί-γες καῦμές, πόθος γιά μιά ζωή κα-λύτερη, δειλό ἀνοιγμα τῶν φτερῶν καί μοορφολατρικό ξανοΐξιλλμά τους, δίχως τόν πεισματερό ἀγῶνα ποῦ φέρνει στήν τελική νίκη, ἐκεῦ-σιο χαμήλωμα τῆς φωνῆς, σάν ἀνα-γνώριση τῆς, ἀδυναμίας της...

Ὁμολογῶ πώς ἀπό τά παιδικά μου ἀκόμα χρόνια εἶχα συλλάβει μιάν ἄλλην εἰκόνα τῶν ποιητῶν. Δέν τοῦς ἤθελα τσπεινοῦς καί μει-ρελάτρες, ἀλλά περήφανους δέν-γητές, ἔχι ἁπλοῦς τραγουδιστές, ἀλλά ἰκανοῦς γιά ἐγερτῆρια σαλ-πίσματα. Εἰδικά γιά τήν ποίησή μας μάλιστα, πολύ ἔφτασε μέ τόσο γρήγορα ἑθιματα ὡς τόν ὑπερρεα-λισμό στίς μέρες μας, ἐπανειλημ-μένα μεῦ δόθηκεν ἡ ἀφορμή νά δια-τυπόσω τή γνώμη πῶς ἑ καιρός τῶν ἁπλοῖκῶν τραγουδιστῶν πέρασε πιά γιά πάντα. Ἄς ἐνδοσκοπήσουμε δαθύτερα τόν ἑαυτό μας, ἄς ἐξετά-σουμε πρεσεγκιώτερα τόν δπλανό μας, ἄς γίνουμε τέλος ἀποιητι-κώτεροι καί ἐκλεκτικώτεροι ἀπό τά ταλέντο ποῦ τυχόν ἔχουμε.

"Ἔτσι μονάχα θά μπορέσουμε, ἀντί νά ἐπαναλαμβάνουμε—τέσον ἀνιαρά καμμιά φορά!—ὅ,τι τραγοῦ-δησαν οἱ παλιότεροί μας, νά συλ-λάδουμε τό νόημα τῆς σημερινῆς ζωῆς καί νά τοῦ δώσουμε τήν ἔκ-φραση ποῦ τοῦ ἁρμόζει. Ἀλλοιώτι-κα, ὅ,τι κι' ἄν κάνουμε, δέν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπό μιά δλιθερή μαται-οπονία...

Γ. Μ. ΜΥΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗΣ

(Δημοσιεύουμε τό παρακάτω σημείωμα τοῦ καθηγητῆ τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Κα-λῶν Τεχνῶν κ. Ὀθωμέρτου Ἀγγρουρ, γιά τήν ἔκθεση τῶν νέων καλλιτεχνῶν τοῦ Κε-ραμεικοῦ).

Ἡ ἀέθουσα Στρατηγοπούλου ποῦ συγκεντρώνει τακτικά μέ τίς ἐκθέ-σεις της τό ζῆλο, τήν πρόοδο καί τήν πνευματική ἰδιοφυΐα τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν μας, γλυπτῶν, χαρα-κτῶν κλπ., ἀνέλαβε νά μᾶς παρου-σιάσει τήν ἐργασία αὐτή τή φορά ὁ-χι μαθητῶν ἤ «ἐλεεφοίτων Σχολῶν Καλῶν Τεχνῶν, οὔτε καλλιτεχνῶν, ποῦ ἔχουν ἤδη κάποια ἐ-ξέλιξη στήν τέχνη, ἀλλά ἐργασία νεα-ρῶν ἐργατῶν, μαθη-τῶν τοῦ καλλιτεχνι-κοῦ τμήματος τοῦ ἐρ-γοστασίου «Κεραμει-κός».

Τά ἐκτεθέντα ἔργα στήν αἴθουσα Στρα-τηγοπούλου σχεδία καί ἀκουα ρέ λλε ς, φθάνουν τόν ἀριθμό 116. Οἱ ἐκθέτες εἶ-ναι 14, 7 ἀγόρια καί 7 κορίτσια.

Δέν θά κάνω ἀνάλυση, οὔτε κριτική ἐ-κτενῆ, ἀλλά θά ἀ-τυπόσω τή γενική ἐν-τύπωση ποῦ σ'σθάνε-τα ὁ ἐπισκέπτης ὅ-ταν εἰσ ἐρχεται στό καλλιτεχνικό α ὐτό περιβάλλον.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὁ ἐ:σερχόμενος ἀ ντι-λαμβάνεται τήν εὐσυ-νείδητη καί μετρημέ-νη προσκάθεια τῶν νε-αρῶν αὐτῶν. Καμμιά παραζάλη καί ἀμφιβολία δέν φαίνεται στίς ὡραῖες γραμμές τοῦ σχεδίου. Σέ ὅλα βλέ-πομε τή μετρ.ofροσύνη καί τό σε-βασμό γιά τό ἀντικείμενο ποῦ ἀπει-κονίζεται.

Σέ πολλά ἀπό τά ἔργα αὐτά πα-ρατηρεῖται θαυμασία ἐπιμέλεια στήν ἐκτέλεση, ὅμοια μ' ἐκεῖνη τῶν πα-λαιοτέρων ζωγράφων ποῦ ἐγνώριζαν πῶς ἡ τέχνη δέν εἶναι ἕνα πρᾶγμα τυχαῖο καί οὔτε μπορεῖ νά τήν κατά-χει κανείς, ἄν δέ μελετήσει προσε-κτικά καί δέν ἐργασθεῖ ἐντατικά γιά βάσεις γιά ν' ἀποδώσει τοπικό χαρα-κτῆρα ποῦ μπορεῖ νά ἐναρμονισθεῖ στή νεωτέρα διακοσμητική τέχνη τῆς κεραμουργίας.

Περισσότεροι ἀπό 100 εἶναι οἱ μα-θητευόμενοι τοῦ καλλιτεχνικοῦ τμή-ματος.

Οἱ ξεχωριστοί ὅμως καλλιτέχνα τοῦ ἐργοστασίου κ. κ. Βαλσαμάκης, Ἔλστερ, Μαρτζωβάνοφ, Πέτρες καί ἡ κ. Ζωή, μέ τήν ἐξαιρετικά καλαι-σθητική καί πρωτότυπη ἐργασία, ἐ-κτίθενται ἐκτός τῆς αἰθούσης.

ΓΙΑΓΚΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ : «Τά κορβουνάρκια τοῦ Πειραιῶς». Ἀπό τήν Ἔκθεση τῶν νέων τοῦ «Κεραμεικοῦ» στήν γκαλερί Στρατηγοπούλου.

ΙΑΤΡΟΣ ΙΩΑΝ-
ΝΗΣ Χ. ΦΙΤΣΙΟΣ

Ἀπό 1 Σεπτεμβρίου 24. Τηλέφωνα : 54-383
—81-746.

ΣΑΙΞΠΗΡ
"ΒΑΣΙΛΕΑΣ ΛΗΡ"
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΗΜΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΤΟΥ Β. ΡΩΤΑ
Β' ΕΚΔΟΣΗ
ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΚΑΙ ΠΩΛΕΙΤΑΙ Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,
ΓΡΑΦΕΙΑ ΙΔΙΟΣΙΩΝ 6
ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ:
Γιά ἕνα χρόνο Δραχ. 190
Γιά ἑξῆ μῆνες » 100
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ:
Γιά ἕνα χρόνο Λιρα 1

Ὑπεύθυνος Διευθυντής
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ
Ἑλληνικο, Δ' Στασις

Διευθυντης Τυπογραφειου
ΔΗΜΟΣΘ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
ὁδος Ἀριστοτελους — Πειραιας

Για το περιεχομενο των διαφημι-σεων τα «Ν. Γ.» δεν ἐχουν καμμια ἐυθυνη.

— Βασιλικό θέατρο

Τήν ἐρχομενη Τεταρτη ἡ πρωτη τοῦ «Ἰ-βσενικοῦ σεσογκω» του Ὀσκαρ Ὀυαιλντ στό Βασιλικό Θεατρο.

— Θέατρο Μαρίκας Κοτοπούλη

Ὁ θιασος τῆς κ. Μαρικας Κοτοπουλη ἀπανελαβε από προχτες Τεσμητη τις παρα-στασεις του, μετα την ἀ σχωρηση τῆς Ὀ-μερας της θριαγκομφιας. Ἐπι λιγες μερες θα παιξει, ἀ ἐπιτελεσθη, τήν «Ἐλληφ-τα του Ζοσε.

Ἐπειτα ὁ θιασος θ' ἀνεβασει τή γαλλικη κομεντια «Ὁ πρωτος Ἀμπτερε. Ρεπιε θα παιξει τόν «Δον Ζουαν» τοῦ Ἀμπερ κατα σκηνοθεσια του κ. Γιαννουλη Σαμανιδη.

— Θέατρο Κατερίνας Ἀνδρεάδη

Ὁ θιασος τῆς κ. Κατερίνας Ἀνδρεαδη ἐ-ν ἐβρισε τό «Ἐσο—Λίνα, δυό σε μιάν», τοῦ Πιερ Ἀντεϊλ.

Γιά τό ἔργο αὐτό δημοσιεύουμε ἀναλυ-τικο σημειωμα σ' ἄλλη σελίδα τοῦ περιο-δικοῦ μας.

— Μιά διόλεξη στή Λάρισα

Ὁ κ. Δημήτρης Φωτιάδης, ἔπειτα ἀπό πρόσκληση τοῦ τμήματος «Γραμμάτων καί Τεχνῶν» τοῦ Ὁμίλου ἐκδρομέων Λαρίσης, θά δώσει στή Λάρισα τήν Κυριακή 20 Ἰου-νουαρίου μιά διάλεξη.

— Παιδική παράσταση

Λίγο τό πρωΐ, στό θέατρον "Ἀργυρο-πούλου δίνεται τό παραμύθι «Στοχτοπουστα», γραμμενο γιά παιδιά ἀπό τήν κ. Ἀντιγόνη Μ. Γαλέρη, ἀπό τό γνωστό «Θέατρο τοῦ Παι-διοῦ».

— Ἡ πεντηκοντοετηρίδα ἑνὸς ποιητῆ

Ἡ «Ἕνωση Σμυρναίων, μέ τήν προε-δρία τοῦ Μητροπολίτη Μυτιλήνης κ. Ἰω-ακείμ καί μέ τή συνεργασία ἑλληνικῶν Ἀθη-ναϊκων λογοτεχνῶν, ἑορτάζει την μεθεφομενη Κυριακή 18 Δεκεμβρίου καί ὥρον 11 π.μ. στην αἴθουσα τοῦ φιλολογικοῦ συλλογου «Παρνασσός» την πεντηκοντοετηρίδα τοῦ διαλεχτοῦ καί μέ τόσο σημα-τικο ἔργο Σμυρναίου λογογράφου καί ποιητῆ κ. Μιχ. Ἀργυροπούλου (Ρήγας Ἀργυρᾶ), ποῦ σιμ-πληρώνει συγχρόνως καί τά 50 χρόνια τῆς ἀπεφτιμουσιας του ζωῆς. Γιά τήν ὀργάνωση τῆς γιορτῆς αὐτῆς ἀποφασίστηκε δεκαπεν-ταμελης ἐπιτροπή, ἀποτελούμενη ἀπό τόν Μητροπολίτη Μυτιλήνης καί τούς κ. Γρηγ. Ξενόπουλον καί Στ. Σφεριάδην, ἀκαδημα-ϊκούς, Μιλτ. Μιλιανάκην καί Ἀθ. Ῥοῦσον τῆς Ἑνώσεως Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, Ἀλέκον Φωτιάδην, Ἀλ. Φιλαδελφέα, Γ. Πόπ, Σ. Σπέγκο, Θεόφιλον Δρακοπούλον (Μυρτιώτισσα) καί Ἀν. Πετταϊδῆν, Σ. Σπεράντζαν, Τέλ-λον Ἄγραν, Πέτρον Χάρην, Μιχ. Ῥαδάν, καί Σάμψον Παπαδόπουλον.

Σύμφωνα μέ τό πρόγραμμα, ὅστερα ἀπό εἰσήγηση τοῦ κ. Ἰω. Κορφιᾶτε, πρόεδρου τοῦ «Παρνασσοῦ», θά μιλήσει γιά τό λο-γοτεχνικό ἔργο καί τή δράση τοῦ κ. Μιχ. Ἀργυροπούλου, ὁ Μητροπολίτης κ. Ἰακώ-βος, καί οἱ κ. Σ. Σφεριάδης, Γ. Πόπ, Τέλλος Ἄγρας καί Σάμψον, ἐνῶ οἱ κ. Θε-ό κ. Θ. Δεμίρης, Ἐξαιρετική ἐντύ-ποση προκαλοῦν τά σχέδια τοῦ κ. Γ. Κοκκίνου μέ τήν ἰδιαίτερη τεχνική τους.

Ἡ Δίς Πετροπούλου σχεδιάζει μέ ἀγάπη τά ἀντικείμενα καί ἡ λεπτή γραμμή της φανερώνει ψυχική εὐαι-σθησία. Ὁ κ. Δ. Κουρῆς ἐκθέτει κα-ρικατοῦρες ἀπό τό περιβάλλον τοῦ ἐργοστασίου μέ ἀρκετό χοῦμορ καί φαίνεται ἡ μελλοντική ἐξέλιξή του στόν κλάδον αὐτόν.

ΟΥΜΒΕΡΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΥ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΤΟΥ κ. ΟΥΜΒΕΡΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΥ

Μαργαρίταν Καρόζο, ποῦ προσκαλέστηκεν εἰδικά ἀπό τό ἰταλικό ἰνστιτοῦτο ἀνωτέρων σπουδῶν, στήν Ἑλλάδα. Ἡ κ. Καρόζο θά τραγουδήσει ἄρια ἀπό τό μελόδραμα «Ἡ λιές μαργαριτάνι» τοῦ Μπιζέ, τή σκηνή τῆς «Τρέλλας» ἀπό τό μελόδραμα «Λοκία Λα-μερμοῦρ» τοῦ Ντονιζέττι, τήν «Πολωνέζα» ἀπό τό μελόδραμα «Μπιόν του Ἰουμί, κλπ. Ἐπίσης ἡ ὀρχήστρα, μέ τή διεύθυνση τοῦ κ. Μπομπρόβεν, θά ἐκτελέσει τά ἔργα : Χ.ρουμπίν «Ἀνακρέοντα, εἰσαγωγή Χάιδν/ «Στρατιωτική συμφωνία», Ντεμπουσί «Τό ἀ-πόγευμα ἑνός φαύνου» καί Μπορονίν «Πο-λοβσιανοί χοροί» ἀπό τό μελόδραμα «Πρί-γκηπας Ἰγκορ».

— Ἡ «Τόσκα»

Λίγο τό ἀπόγευμα δίνεται στό θέατρον «Ὀλύμπια» ἡ «Τόσκα», μέ Σκάρπια τόν βορτονο κ. Ἐδστρασίου, καί μέ συμπρα-γή τῆς Ὁ. Κουρουζοῦ, τοῦ τενόρου κ. Θόσου, τοῦ βαθυφωνου κ. Μουλᾶ καί ἄλλων, καί μέ διεύθυνση τῆς ὀρχήστρας τόν κ. Καρα-λίβανο.

— Μιά συναυλία

Λίγο Κυριακή καί ὥρον 6 μ. μ.στην αἴθουσα τοῦ «Παρνασσοῦ» δίνει μιά συναυ-λία ἡ ὀρίγωσος Ε. Τερέζα Σιρολάκη, μέ συμπραξη τοῦ βαθυφώνου κ. Π. Χοῦδά καί τοῦ κ. Βασίλειου Σιμέωνος τοῦ Θεσσαλονίκης, κομμάτια τῶν Βέρντι, Τζιορντά ο, Πουτσίνι, Σοῦμπερτ, Ρσοσίνι, Μπελλίνι, καί ἄλλων μουσουργῶν.

— "Ενα ρεσιτάλ

Τήν ἐρχομενη Τρίτη καί ὥρον 7 μ.μ., στο-θέατρον «Ὀλύμπια» ἡ καλλιτέχνις δ. Μαι-ρη Κατέλλο θά δώσει ἕνα ὁ διάστερον ρε-σιτάλ, μέ πρόγραμμα πλουσιωμενο τό πε-ριοχοτερο ἀπό κρῶτες ἐκτελέσεις διάφορων τραγουδιῶν καί μέ τή συνοδεία τῆς κ. Λικουδῆ.

— Ἡ Μαργαρίτα Πέρρα

Τις μέρες αὐτές γύρισε στή Βιέννη ἡ γνωστή Ἑλληνίδα καλλιτέχνις τοῦ τραγου-διοῦ καί πρακτικογνώστρια τῆς κρατικῆς Ὀ-περας τοῦ Βερολίνου καί τῆς Βιέννης κ. Μαργαρίτα Πέρρα, ὅστερα ἀπό μιά τριμηνη ἀφοσίωση στό Μόσχασ τῆς Ἄρρας, μέσο τραγοῦδησε μέ μεγάλην ἐπιτυχία στην Ἀρ-γεντινην Ὀπερα Κολόν. Ἡ κ. Πέρρα πρό-κειται ν' ἀρχίσει ἀπό τήν 29η τρέχοντος μηνός τις ἡμερασεις της στήν Ὀπερα τῆς Βιέννης μέ τό ἔργο «Ρὶζενκαβαλίερ», ἀνα-νεώνοντας τό συμβολαί της γιά πολλα χρό-νο καί μέ ἐξαιρετικούς ὅρους. Στό με-ταξύ, ἀπό τόν Ῥαδιοφωνικο σταθμό τῆς Ζυρίχης, τραγουδησε τήν περασμενη Πέμ-πτη τό βράδυ, ἔργα τοῦ Μόζαρτ σε συμ-φωνικό κονσέρτο.

— Ρεσιτάλ τραγουδιοῦ

Τήν ἐρχομενη Τετάρτη, 14 Δεκεμβρίου καί ὥρον 7 μ.μ. δίνεται στό θέατρον «Ὀ-λύμπια» ρεσιτάλ τραγουδιοῦ ἀπό τήν κ. Μ. Τρωστοπουλλίαν—Φραγγιά, καθηγήτριαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὠδείου, μέ συνοδεία πιά-νου ἀπό τόν κ. Μαρίν, καθηγητήν τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν. Ἡ κ. Φραγγιά θά τραγουδήσει Λαϊντελ, Σούμαν, Ντεμποσσύ, Στράους, τετ θόλλα, Βέρντι καί Πετρίδη.

— Μιά χορευτική ἐμφάνιση

Στίς 26 Δεκεμβρίου καί ὥρον 11 π.μ. στό θέατρον «Ἀλίκης» τό καλλιτεχνικό χο-ρευτικό ζεύγος Κ. Παππά καί Μύριαμ Ἀν-τωνίου, δίνει μιάν ἔκτακτη παράσταση ἐ-λληνικῆς μουσικῆς καί χοροῦ.

— Μιά ἔκθεση.

Σήμερα Σάββατο καί ὥρον 6 μ.μ. πρό-κειται νά γίνουν στήν αἴθουσα Στρατηγο-πούλου τό ἐγκαίνια τῆς ἐκθεσης ἔργων τῆς γυναικός, ζωγράφου κ. Μαρίνας Χαϊκάλη Σκαρλατου, ποῦ θά ἐκθέσει τήν τελευταία της ἐργασία, λουλουδία καί τοπῶρ μόρτ, σε 35 περίπου πίνακες.

— Γραμματική τῆς δημοτικῆς γλώσσας

Στό ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας ἔγινε μιά ἐκατοντάδα τοῦς κ. κ. Λάμπνον—Βοῦλιο, Τζάρτζανον, πρώην ἐκπαιδευτικό σύμβουλο, Γιωργακάρη, γυμνασιάρχη, καί Θάρρη, γιά τή σύνταξη Γραμματικῆς τῆς Δημοτικῆς γλῶσ-σας, γιά τίς τεσσερις πρῶτες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολειοῦ. Προεδρος τῆς ἐπιτρο-πῆς αὐτῆς ὁρίστηκε ὁ καθηγητής τοῦ Πανε-πιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Μανώλης Τρι-ανταφυλλίδης.

Μέ ἰδιαίτερη χαρά σημειώνουμε πώς δυό ἀπό τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς, οἱ κ.κ. Μ. Τριαντοφυλλίδης καί Κ. Καρβούνης εἶ-ναι ἀκόμα ἐπιστολεῖς τοῦ περιοδικοῦ μας.

— Μιά διάλεξη

Ἡ νέα ποιήτρια Δ. Μαρία Φαλαγγά δί-νει τήν Δευτέρα, 19 Δεκεμβρίου καί ὥρον 7.30 μ. μ. στην αἴθουσ

ΓΡΑΦΕΙΑ
Πατησίων 8
ΤΗΛ. 30-461

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ Περιόδ
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡ
Αριθ. φύλλου 106

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ κ. ΛΕΩΝ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ

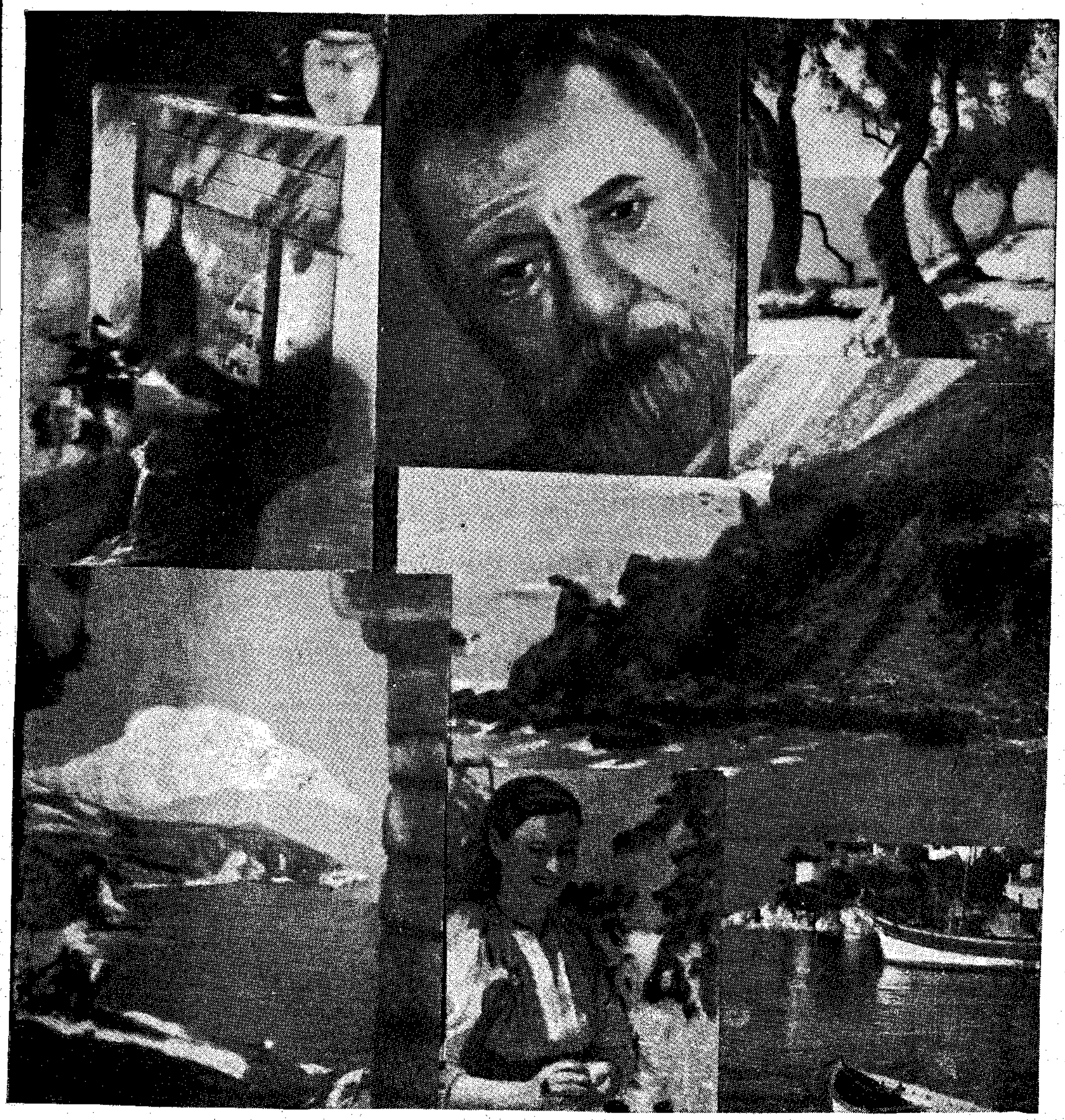

Δημοσιεύουμε τὴν παραπάνω ἐνδιαφέρουσα καὶ πρωτότυπη φωτογραφικὴ μελέτη τοῦ κ. Λεωνίδα Ἐλευθεριάδη πάνω στὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἀπὸ τ' ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιά: Στὸ μεγάλο δρόμο. Ὁ Παπαδιαμάντης. Οἱ μακρινοὶ ἀσπρουδεροὶ γιαλοί. Τὸ κάστρο. Ὁ βράχος τῆς φόνισσας. Γυναίκα στὴ λίμνη. Τὸ λιμάνι τῆς Σκιάθου.